

Vi er alle en del av Norges beredskap -men er vi forberedt?

Foto DSB. Hentet fra <https://www.dsb.no/reportasjearkiv/egenberedskap/>

Masterstudium i Samfunnssikkerhet/Teknisk samfunnssikkerhet

Universitetet i Stavanger

Juni 2020

Ida Bjøntegård Oftedal og Marie Revheim Gestdottir

Universitetet
i Stavanger

DET TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram/spesialisering: Samfunnssikkerhet/Teknisk samfunnssikkerhet	Vårsemesteret, 2020 Åpen
Forfattere: Ida Bjøntegård Oftedal Marie Revheim Gestdottir	<i>Ida Bjøntegård Oftedal</i> <i>Marie Revheim Gestdottir</i> (signatur forfattere)
Fagansvarlig: Morten Sommer Veileder: Morten Sommer	
Tittel på masteroppgaven: Vi er alle en del av Norges beredskap- men er vi forberedt? Engelsk tittel: We are all a part of Norway's emergency preparedness- but are we really prepared?	
Studiepoeng: 30	
Emneord: Samfunnssikkerhet, egenberedskap, egenberedskapskampanje, DSB, risiko og usikkerhet, forberedelse, kommunikasjon, risikokommunikasjon, risikopersepsjon, retorikk, trusselvurdering.	Sidetall: 86 + vedlegg/annet: 121 Stavanger, 12. juni 2020

Forside for masteroppgaven

Det Teknisk-naturvitenskapelige fakultet

Forord

Masteroppgaven markerer slutten på vårt masterstudie innenfor samfunnssikkerhet og teknisk samfunnssikkerhet ved Universitetet i Stavanger. Arbeidet med oppgaven har vært en spennende og lærerik prosess som har gitt oss mulighet til å anvende kunnskap vi har tilegnet oss gjennom studiet, og knytte dette opp mot temaet egenberedskap.

Vi har dette halvåret virkelig fått kjenne på hvor viktig det er med egenberedskap, da viruset Covid-19 spredte seg raskt og skapte en pandemi. Da Norge gikk i lockdown torsdag 12.mars så vi at hamstring i butikkene ble et faktum, og hyllene med hermetikk og toalettpapir ble så og si tømt på dagen. En stor del av befolkningen ble plutselig opptatt av å fylle opp egenberedskapslagre for å kunne klare seg under pandemien. Dette beviser at egenberedskap er et viktig tema og noe folk er opptatt av.

Vi vil rette en stor takk til vår veileder Morten Sommer for å ha bidratt med gode innspill og løsninger når vi har stått fast. Du har alltid hatt troen på oss og bidratt med din kunnskap til oppgaven- det setter vi utrolig stor pris på.

Vi vil også takke Seksjon for Samfunnssikkerhet og beredskap i Bergen kommune ved Britt Lise Nymark i spissen for et godt samarbeid i tilknytning til utforming og distribusjon av spørreundersøkelsen. Uten deres hjelp og ekspertise ville ikke spørreundersøkelsen generert et såpass godt datagrunnlag, så det setter vi stor pris på. Vi vil også rette en stor takk til alle respondentene som har svart på spørreundersøkelsen og informanten som har bidratt med informasjon om egenberedskap. Uten dere ville ikke oppgaven latt seg gjennomføre.

Sist, men ikke minst må vi også takke våre familier og venner for å ha støttet oss og hatt troen på det arbeidet vi har gjort. Det er vi svært takknemlige for.

Ida Bjøntegård Oftedal & Marie Revheim Gestdottir, Stavanger 12.juni 2020.

Sammendrag

DSB lanserte høsten 2018 en nasjonal kampanje om egenberedskap. Kampanjen fikk navnet “Du er en del av Norges beredskap”, og handler om hvordan befolkningen bør forberede seg for å kunne klare seg selv dersom samfunnet rammes av en større hendelse eller krise. Selv om Norge er et av verdens tryggeste land å bo i betyr ikke dette at uønskede hendelser ikke kan inntreffe. Målet med oppgaven er å se hvilken effekt egenberedskapskampanjen har hatt og om befolkningen i Bergen faktisk følger rådene til DSB. Oppgavens problemstilling er “Hvordan forholder befolkningen i Bergen kommune seg til DSB sin kampanje om egenberedskap?”. Rammeverket for undersøkelsen har vært teori om beredskap og egenberedskap, kommunikasjon, risiko og usikkerhet samt risikokommunikasjon.

Datagrunnlaget for å besvare spørsmålet kommer fra en spørreundersøkelse hvor 2946 respondenter fra Bergen kommune svarte på ulike spørsmål om egenberedskap. I tillegg ble det gjennomført intervju med en beredskapsekspert i kommunen. Det er også blitt gjennomført dokumentanalyse av to nasjonale trusselvurderinger fra henholdsvis Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) om hvilke hendelser som anses som sannsynlige.

Undersøkelsen viste at en liten andel av Bergen kommunes innbyggere har gått til anskaffelse av DSB sine anbefalte husholdningsartikler. Det ser ut til å være mer tilfeldighet enn bevissthet rundt egenberedskap som er årsaken til at folk har ulike artikler i sin husstand. Unge voksne i kollektiv er mindre forberedt på å kunne klare seg selv i tre døgn enn de som har andre sivilstatuser eller bosituasjoner. Ved formidling av kampanjen valgte DSB å sende ut en brosjyre i posten til alle landets innbyggere, men det viser seg at brosjyre som kommunikasjonsmiddel ikke er så godt egnet da få kan huske å ha mottatt denne. Likevel er det en stor andel av respondentene som i ulik grad kjenner til innholdet i kampanjen. Dette kommer av at budskapet har blitt formidlet via andre aktører, da i hovedsak gjennom andre kanaler som sosiale medier, TV, radio og avis/nettavis. Majoriteten av respondentene har fått økt kunnskap og endret holdninger til egenberedskap. Respondentene er bekymret for at ulike hendelser skal skje, men det er i liten grad selve kampanjen som har ført til bekymring.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Kontekst og begrunnelse for valg av tema	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Avgrensning	3
1.5 Oppgavens struktur.....	4
2. Teori.....	5
2.1 Hva er beredskap og egenberedskap?	5
2.1.1 Resiliens	8
2.2 Kommunikasjon	10
2.2.1 Retorikk	12
2.3 Risiko og usikkerhet.....	13
2.4 Risikokommunikasjon.....	14
2.4.1 Effektiv risikokommunikasjon	15
2.4.2 Risikopersepsjon	16
2.5 Oppsummering av teoretisk rammeverk	18
3. Forskningsdesign og metode.....	20
3.1 Forskningsdesign.....	20
3.2 Ontologi og epistemologi	21
3.3 Datainnsamling.....	22
3.3.1 Spørreundersøkelse	23
3.2.2 Dokumentanalyse	26
3.2.3 Intervju	27
3.4 Kvalitetskriterier.....	28
3.4.1 Validitet	28
3.4.2 Reliabilitet	33
3.5 Styrker og svakheter	34

4. Empiri.....	36
4.1 Vurderinger av trusler mot samfunnsikkerheten	36
4.1.1 Naturlige hendelser.....	37
4.1.2 Pandemi	37
4.1.3 Digital sårbarhet og cyberangrep	38
4.2 Analyse av brosjyren fra egenberedskapskampanjen.....	39
4.3 Analyse av data fra spørreundersøkelsen	47
4.3.1 Innledende bakgrunnsdata fra spørreundersøkelsen.....	47
4.3.2 Funn fra spørreundersøkelsen	48
4.3.3 Oppsummering av funnene fra spørreundersøkelsen	67
5. Diskusjon.....	69
5.1 “Kun en liten andel av Bergen kommunes befolkning har gått til anskaffelse av DSB sine anbefalte husholdningsartikler”	69
5.2 “DSB har lyktes med å formidle budskapet i egenberedskapskampanjen, men de har ikke nådd ut til alle aldersgrupper”	74
5.3 “DSB sin egenberedskapskampanje har hatt innvirkning på befolkningen sin risikopersepsjon”	80
5.4 Forslag til videre forskning samt praktiske anbefalinger	83
6. Konklusjon.....	86
7. Referanseliste.....	87
Vedlegg	93
Vedlegg 1: Spørreundersøkelse.....	93
Vedlegg 2: Analyse av resultater fra spørreundersøkelse	100
Vedlegg 3: Inkluderte dokumenter	109
Vedlegg 4: Intervjuguide.....	110
Vedlegg 5: Informasjon angående intervjuet	112

Figurliste

Figur 1: Oversikt over bydelene i Bergen kommune (Bergen kommune, 2016).	4
Figur 2: Kommunikasjonsmodell basert på Berlo (1960).	10
Figur 3: Modell for massekommunikasjon basert på Turow (2011).	12
Figur 4: Brosjyrens forside (DSB, 2018).	41
Figur 5: Side 4 og 5 i brosjyren (DSB, 2018).	42
Figur 6: Sitater fra side 8 og 9 i brosjyren (DSB, 2018).	44
Figur 7: Side 12 i brosjyren (DSB, 2018).	46
Figur 8: Oversikt over kjønns- og aldersfordeling blant respondentene.	47
Figur 9: Oversikt over fordeling av svarprosent blant bydelene.	48
Figur 10: Oversikt over i hvilken grad de ulike bosituasjonene er forberedt på en krisesituasjon.	49
Figur 11: Oversikt over i hvilken grad de ulike aldersgruppene er forberedt på en krisesituasjon.	50
Figur 12: Oversikt over hvor godt forberedt de ulike bydelene i Bergen kommune er.	51
Figur 13: Oversikt over hvilke artikler som finnes i respondentenes husstand.	52
Figur 14: Oversikt over bosituasjon og hvorvidt rådene fra DSB er tatt til følge.	53
Figur 15: Oversikt over aldersgrupper og hvorvidt rådene fra DSB er tatt til følge.	54
Figur 16: Oversikt over i hvilken grad de ulike aldersgruppene har behov for hjelp fra et hjelpeapparat i en krisesituasjon.	55
Figur 17: Oversikt over bydel og i hvilken grad de har behov for hjelp fra et hjelpeapparat i en krisesituasjon.	56
Figur 18: Oversikt over hvorvidt respondentene har mottatt egenberedskapsbrosjyren fra DSB.	57
Figur 19: Oversikt over hvorvidt de ulike aldersgruppene har mottatt egenberedskapsbrosjyren fra DSB.	58
Figur 20: Gjennom hvilke kanaler respondentene har hørt om egenberedskap.	59
Figur 21: Oversikt over aldersgrupper og kanalvalg.	60
Figur 22: Oversikt over hvor godt respondentene kjenner til innholdet i egenberedskapskampanjen.	61
Figur 23: Hvordan egenberedskapskampanjen har hatt innvirkning på befolkningen i Bergen.	62
Figur 24: Oversikt over hvilke innvirkninger egenberedskapskampanjen har hatt på de ulike bydelene i Bergen kommune.	63

Figur 25: Oversikt over hvorvidt ulike bosituasjoner har reflektert rundt deres evne til å hjelpe andre i en krisesituasjon.	64
Figur 26: Oversikt over hvilke hendelser befolkningen er bekymret for kan inntreffe.	65
Figur 27: I hvilken grad kampanjen har gjort respondentene engstelig for at uønskede hendelser kan inntreffe.	66
Figur 28: Oversikt over hvorvidt de ulike aldersgruppene mener egenberedskap er nødvendig eller ikke.	67
Figur 29: Oversikt over analyse av svar fra spørreundersøkelsen i SurveyXact.	100
Figur 30: Valg av variabler i SurveyXact.	101
Figur 31: Eksporter data til Excel.	102
Figur 32: Eksportert data fra SurveyXact i Excel.	103
Figur 33: Filter funksjon i Excel.	104
Figur 34: Filtrering av "tomme celler".	105
Figur 35: Tabell over antall respondenter på de ulike svaralternativene.	105
Figur 36: Tabell med prosentandel på de ulike svaralternativene.	106
Figur 37: Grafisk fremstilling av data i diagram.	107

Tabelliste

Tabell 1: Oversikt over validitetskriterier og hvorvidt de er oppfylt.	32
Tabell 2: Inkluderte dokumenter	109

Forkortelser

DSB- Direktoratet for Samfunnssikkerhet og beredskap

PST- Politiets sikkerhetstjeneste

NSM- Nasjonal sikkerhetsmyndighet

NOU- Norges offentlige utredning

1. Innledning

Risiko- og trusselbilde i Norge endrer seg kontinuerlig selv om vi lever i et trygt og stabilt samfunn. Vi er avhengig av at kritiske samfunnsfunksjoner opprettholdes selv om kriser inntreffer. Befolkningen har høy grad av tillit til at kritiske funksjoner som eksempelvis strøm, vann og telekommunikasjon opprettholdes, selv om det er åpenbart at slike funksjoner også kan rammes under en krise. Avhengigheten og tilliten til basale funksjoner gjør oss ekstra sårbare dersom en krise inntreffer.

Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap (DSB) lanserte sammen med Oslo kommune høsten 2018 en nasjonal kampanje om egenberedskap. Kampanjen fikk navnet “Du er en del av Norges beredskap”, og handler om hvordan befolkningen bør forberede seg for å kunne klare seg selv dersom samfunnet rammes av en større hendelse eller krise. Formålet med kampanjen er å styrke bevissthet og kunnskap rundt egenberedskap hos befolkningen (DSB, 2018; Oslo kommune, u.å.). I forbindelse med kampanjen ble det i uke 49 i 2018 sendt en brosjyre til alle husstander i Norge (Drangedal kommune, 2018). I brosjyren beskrives det grunnleggende råd om hva man bør ha tenkt gjennom for å klare seg selv i tre døgn. Ved å følge rådene vil en være bedre rustet til å ta vare på seg selv slik at ressursene i samfunnet kan brukes der behovet er størst (DSB, 2018).

Egenberedskap er et tema som er lite forsket på. Tidligere har DSB utført flere kvantitative befolkningsundersøkelser om egenberedskap på landsbasis som tar for seg norske husholdningers bevissthet og atferd knyttet til egenberedskap. I tillegg finnes det en masteroppgave fra 2019 som kartlegger hvordan brosjyren om egenberedskap fra DSB egner seg som virkemiddel for å påvirke risikopersepsjon og holdninger til beredskap blant innbyggerne i Stavanger kommune (Nøland, 2019).

1.1 Kontekst og begrunnelse for valg av tema

I brosjyren om egenberedskap kommer DSB med en liste over hvilke husholdningsartikler de anbefaler alle husstander å ha i hus for å kunne klare seg selv i minst tre døgn. Artikkelen som inngår i anbefalingen er:

- 9 liter vann per person

- To pakker knekkebrød per person
- En pakke havregryn per person
- Tre bokser middagshermetikk eller tre poser tørrmat per person
- Tre bokser pålegg med lang holdbarhet per person
- Noen poser tørket frukt eller nøtter, kjeks og sjokolade
- Medisiner du er avhengig av
- Ved-, gass- eller parafinovn til oppvarming
- Grill eller kokeapparat som går på gass
- Stearinlys, lommelykt med batterier, parafinlampe
- Fyrstikker eller lighter
- Varme klær, pledd og sovepose
- Førstehjelpspakke
- Batteridrevet DAB-radio
- Batterier, batteribank og mobillader til bilen
- Våtservietter og desinfeksjonsmiddel
- Tørke-/toalettpapir
- Litt kontanter
- Ekstra drivstoff og ved/gass/parafin/rødsprit til oppvarming og matlaging
- Jod-tabletter for gravide, ammende og barn under 18 år

I følge DSB skal man kunne være i stand til å ta vare på seg selv og de rundt seg ved å ha disse artiklene i hus. Dersom så mange som mulig kan klare seg selv, vil myndighetenes evne til å bidra med hjelp der behovet er størst øke (DBS, 2018).

DSB publiserte i februar 2020 en undersøkelse der de kartla befolkningens kjennskap og bevissthet rundt egenberedskap, og hvor godt forberedt befolkningen er til å håndtere en krisesituasjon. Resultatet av undersøkelsen viste blant annet at 4 av 10 er nokså godt eller godt forberedt på å klare seg selv i eget hjem dersom strøm, tele- og internett ble borte. 1 av 4 er ganske bekymret eller veldig bekymret for å bli berørt av en større krise. Av de hendelsene som har størst sannsynlighet for å inntreffe, er det frykten for cyberangrep på styringssystemer som er størst blant befolkningen. Gjennom undersøkelsen kom det også frem at det er geografiske forskjeller når det gjelder bekymringer for hvilke hendelser som kan skje. Blant personer bosatt i Oslo er frykten for kapring, skoleskyting eller annet våpenbruk mot uskyldige og pandemi størst. Befolkningen på Vestlandet og i Midt-Norge er mest

bekymret for orkan (DSB, 2020). Cyberangrep, naturkatastrofer og utbrudd av pandemi, er blant de truslene som anses sannsynlige i nasjonalt risikobilde. Ved slike hendelser vil viktigheten av å etablere egenberedskap være avgjørende for at å lette trykket mot offentlige hjelpeinstanser.

Befolkningsundersøkelsen som er gjort av DSB har et datagrunnlag basert på landsbasis, og har altså undersøkt hvordan det står til med egenberedskap generelt i Norge. På bakgrunn av dette finner vi det interessant å undersøke hvordan kampanjen om egenberedskap har hatt innvirkning på en mindre del av befolkningen. Vi ønsker å se spesifikt på hvordan befolkningen i Bergen kommune forholder seg til egenberedskap og spisse det litt mer inn til å undersøke de ulike bydelene.

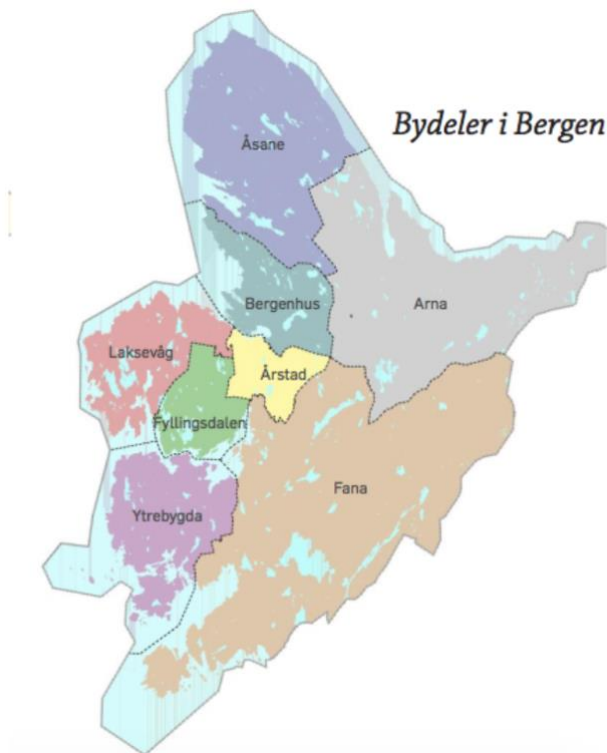
1.2 Problemstilling

Hensikten med dette forskningsprosjektet er å få økt kunnskap om befolkningen i Bergen kommune sin kjennskap til egenberedskap og hvorvidt de har fulgt rådene som er gitt av DSB. Det er derfor interessant å gjøre en undersøkelse som kan gi svar på hvordan befolkningen forholder seg til kampanjen. Problemstillingen for studien lyder som følger:

Hvordan forholder befolkningen i Bergen kommune seg til DSB sin kampanje om egenberedskap?

1.3 Avgrensning

Oppgaven er begrenset til å omfatte befolkningen i Bergen kommune. Med dette mener vi de som bor og oppholder seg i Bergen, det er dermed ikke et krav at de må være folkeregistret i kommunen. Dette gjør at ulike grupper som for eksempel studenter og pendlere som ikke har endret folkeregistret adresse også inkluderes i studiet. Bakgrunnen for at disse regnes med er fordi kommunen har et ansvar for alle som til enhver tid oppholder seg i kommunen. Dermed inkluderes også de som oppholder seg der i kortere perioder (DSB, 2012). Figur 1 viser et oversiktskart over de bydelene som inngår i Bergen kommune.

Figur 1: Oversikt over bydelene i Bergen kommune (Bergen kommune, 2016).

1.5 Oppgavens struktur

Oppgaven er bygget opp slik at kapittel 1 tar for seg bakgrunn for valg av tema, problemstilling, avgrensing og begrepsavklaring. I kapittel 2 redegjør vi for det teoretiske rammeverket og hvilke hypoteser som er utledet. Kapittel 3 tar for seg metodiske avgjørelser og redegjør for hvilke valg som er tatt og hvordan vi har gått frem i forskningsprosjektet. I kapittel 4 presenteres funn og empiri. Empiri og funn stammer fra en spørreundersøkelse, et dokumentstudie og et intervju. I kapittel 5 drøftes funnene fra kapittel 4 i lys av det teoretiske rammeverket, samt forslag til videre forskning og praktiske anbefalinger til DSB og Bergen kommune. Avslutningsvis i kapittel 6 oppsummeres funnene og drøftingen, og oppgavens problemstilling besvares.

2. Teori

Teori om beredskap, egenberedskap, kommunikasjon, risiko og risikokommunikasjon er essensiell for å forstå hvordan innbyggerne i Bergen kommune tar til seg informasjon fra DSB sin kampanje om egenberedskap. Vi velger å belyse risikokommunikasjon og ikke krisekommunikasjon ettersom risikokommunikasjon baserer seg på det å kommunisere eventuelle farer utad *før* de har inntruffet. Krisekommunikasjon tar derimot for seg hvordan kommunikasjon bør foregå *når* selve krisen pågår, noe som ikke er relevant i like stor grad da egenberedskapskampanjen til DSB dreier seg om proaktivt arbeid.

Teorien som blir presentert i kapitlet er hentet fra bøker og forskningsartikler fra ulike kilder. Det ble gjennomført litteratursøk i flere databaser, blant annet ScienceDirect, Springer, Journal of Contingencies and Crisis Management, ResearchGate og Google Scholar. Søkene ga treff på artikler ved bruk av søkeord som risikokommunikasjon, kommunikasjon og beredskap, men færre treff om egenberedskap. Søkene etter forskningsartikler som omhandler egenberedskap i de ulike databasene ga et inntrykk av at egenberedskap er et nokså nytt og mindre utforsket begrep.

2.1 Hva er beredskap og egenberedskap?

Beredskap innebærer å være forberedt på de uønskede hendelsene som kan inntreffe, hvordan disse skal håndteres og hvilke ressurser som trengs. Risiko og beredskap henger sammen ved at man vurderer sannsynligheten for at en uønsket hendelse kan oppstå og hvilke konsekvenser den kan medføre (Engen, et.al., 2016). Beredskap innebærer alle tekniske, operasjonelle og organisatoriske tiltak som er med på å forhindre at en faresituasjon utvikler seg til en ulykkessituasjon (Njå, Sommer, Rake og Braut, 2020). På tross av forebyggende risikoreduserende tiltak vil det alltid eksistere en restrisiko. Beredskap etableres for å være forberedt på den restrisikoen som foreligger for at noe kan gå galt, uavhengig av hvilke forebyggende tiltak som er iverksatt (Lunde, 2019).

Det er flere ulike definisjoner på hva beredskap er. Lunde (2019, s.38) definerer beredskap som "tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere uønskede hendelser". Denne definisjonen gir rom for at beredskap både kan ses på som en sannsynlighetsreduserende og konsekvensreduserende barriere. Norges Offentlige Utredninger (NOU) definerer beredskap

som “Planlegging og forberedelse av tiltak for å håndtere uønskede hendelser på best mulig måte etter at de har skjedd” (NOU 2006: 6, s.38)”. Njå, et.al. (2020, s.272) beskriver beredskap som “planlagte og forberedte tiltak som gjør oss i stand til å håndtere hendelser og redusere konsekvenser av uønskede hendelser”. Denne beskrivelsen er passende for tematikken i oppgaven som omhandler egenberedskap og hvordan man på best mulig måte kan forberede seg slik at man kan klare seg selv i tre døgn og dermed håndtere uønskede hendelser på best mulig måte etter at den har oppstått.

Samfunnet er avhengig av beredskap for å kunne håndtere uønskede hendelser. God beredskap er avhengig av en nøye og strukturert planleggingsprosess (Njå, et.al., 2020). Å etablere en beredskap som er planlagt, effektiv og til en akseptabel kostnad er ikke alltid like enkelt (Lunde, 2019). Tradisjonelt blir beredskap planlagt gjennom en risikoanalyse som blir utgangspunkt for beredskapsanalyse. Risikoanalyse tar kun for seg hvilke uønskede hendelser som kan oppstå, og trenger derfor å følges opp av en beredskapsanalyse som gir svar på hvordan en skal håndtere uønskede hendelser og hva som trengs for å kunne håndtere den. En beredskapsanalyse er derfor nødvendig og viktig for å etablere god beredskap.

Beredskapsanalyse er en systematisk analyse og en praktisk prosess som legger godt grunnlag for å kunne håndtere uønskede hendelser som kan oppstå på en tilfredsstillende måte (Njå, et.al., 2010). Njå, et.al. (2020, s.272) definerer beredskapsanalyse som “en systematisk analyse som skal fastsette hvilken beredskap som er nødvendig for å kunne håndtere beredskapssituasjoner i henhold til fastsatte krav i beredskapen”. Den systematiske og praktiske prosessen for etablering av beredskap deles i denne oppgaven inn etter Lunde (2019) sine tre overordnede aktiviteter.

Den første fasen er identifisering. Fasen tar for seg hva vi skal etablere beredskap for, hvilke krav som må være oppfylt og hvilke tiltak og ressurser som må benyttes for å oppfylle kravene. Med andre ord er identifiseringsfasen en prosess for å danne et helhetlig bilde av hvilken beredskap det er behov for. En beredskapsanalyse vil gi svar på hvilke ytelsesrammer, ytelseskrav og ressurser som er nødvendig for beredskapen. Ytelsesrammer er de ulike beredskapssituasjoner det skal etableres beredskap for. Ytelseskrav er krav til respons og håndtering av de ulike beredskapssituasjonene som skal håndteres. Beredskapsressurser er de ressursene som er nødvendig for å kunne håndtere og respondere på de ytelsesrammene og ytelseskravene som er satt (Lunde, 2019). Grunnlaget for å kunne etablere en god egenberedskap er kunnskap om hvilke trusler og farer som kan inntreffe i samfunnet. Ofte

baseres disse på trusselvurderingene som utføres hvert år av DSB, Politiets Sikkerhetstjeneste (PST), Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM) og Etterretningstjenesten. En kan si at de årlige trusselvurderingene som utføres setter ytelsesrammene for hvilke hendelser det bør etableres beredskap for. Dersom en av de ulike hendelsene oppstår kan dette medføre at befolkningen må klare seg selv ved å dekke grunnleggende behov i tre døgn. Ytelseskravene vil i denne sammenheng rettes mot hvordan befolkningen skal respondere og håndtere de ulike beredskapssituasjonene på. Kampanjen til DSB om egenberedskap gir en pekepinn på hvilke ressurser som er nødvendig å ha i hus for å kunne klare seg selv. Dette kan for eksempel være forsyning av mat, drikke, varme og hygiene. Norges beredskap består av hele befolkningen, og hvis flere av oss er i stand til å klare seg selv kan hjelp i en krisesituasjon settes inn der det er mest nødvendig. Det er viktig at man på forhånd før en beredskapssituasjon sørger for at de ressursene og utstyret man planlegger å bruke i en nødsituasjon faktisk virker og at man vet hvordan det skal brukes (DSB, 2018).

Det andre trinnet i prosessen er etablering. Lunde (2019) beskriver to hovedformål med etableringselementet. Det første er dokumentasjon av de ulike beredskapsressursene som er planlagt å benytte, samt hvordan ressursene er organisert og planlagt til å skulle respondere og agere i ulike beredskapssituasjoner. Det andre formålet er at beredskapsressursene får tilstrekkelig opplæring, trening og øving slik at man har kompetanse og er kvalifisert til å utføre de ulike oppgavene og ta ansvar. Etableringsprosessen er en prosess som krever kontinuerlig forbedring for å opprettholde etablert beredskapsevne (Lunde, 2019). Etableringsfasen vil i lys av egenberedskap knyttes opp mot kommunikasjon. Her er det nødvendig og viktig at myndighetene klarer å kommunisere og formidle viktigheten av egenberedskap til befolkningen. Målet med fasen er at budskapet som myndighetene sender ut skal gi befolkningen den informasjon og innsikt som er nødvendig for å ta avgjørelser eller vurderinger som baserer seg på den informasjonen som er tilgjengelig og egne kunnskaper (Aven og Renn, 2010). Hvordan myndighetene velger å kommunisere risiko til befolkningen er derfor avgjørende for hvordan det blir mottatt og møtt av befolkningen. Kommunikasjon og risikokommunikasjon kan derfor anses som en sentral del av etableringsprosessen.

Siste trinn i prosessen for etablering av beredskap er evaluering. Formålet med evaluering er å sikre at den etablerte beredskapen er tilfredsstillende. Det blir gjennomført praktiske prøvinger av beredskapsressursene som skal kontrollere om de etablerte ytelseskravene er tilfredsstillende. Evalueringsprosessen skal verifisere, evaluere, revidere og dokumentere den

etablerte beredskapen (Lunde, 2019). Det kan være en utfordring å evaluere om egenberedskapen er tilfredsstillende ettersom det først er under en uønsket hendelse eller krise en får iverksatt tiltakene. Det er imidlertid en mulighet å iverksette øvelser og undersøkelser for å sjekke om egenberedskapen fungerer optimalt og faktisk gjør at befolkningen kan klare seg selv i tre døgn.

Egenberedskap inngår som en del av det norske totalforsvaret. Konseptet om det norske totalforsvaret ble utarbeidet etter den andre verdenskrig (Forsvarsdepartementet & Justis- og beredskapsdepartementet, 2018). Totalforsvaret ble etablert for å skape sammenheng mellom krigsberedskap og fredsberedskap (Aven, et.al., 2004). Tanken bak totalforsvaret er at det både skal bygge på et militært forsvar og en sivil beredskap (Forsvarsdepartementet & Justis- og beredskapsdepartementet, 2018). For å motstå og håndtere kriser i fredstid skal militære og sivile ressurser utnyttes i en felles innsats. Under slike omstendigheter er samfunnet avhengig av forsyninger av varer og tjenester (Aven, et.al., 2004). Egenberedskap bidrar til at kapasiteten av folk som er i stand til å ta vare på seg selv i en krise gjør samfunnet mindre sårbart (Oslo kommune, u.å.).

Generelt kan man si at egenberedskap i hovedsak er et konsekvensreducerende tiltak, ettersom det er nødvendig når en uønsket hendelse har oppstått. I Norge har man samfunnssystemer og nødetater som arbeider for å ta vare på mennesker i en krise, men for at hjelpen skal nå dem som trenger det mest først, er det viktig å kunne prioritere. Egenberedskapskampanjen bidrar til å gjøre befolkningen bevisst på hvordan de selv kan bidra slik at samfunnets ressurser kan brukes optimalt, men hvilke resultater denne bevisstgjøringsprosessen gir er varierende fra person til person (Oslo kommune, u.å.).

2.1.1 Resiliens

Resiliens og resiliente samfunn er to begreper som har fått økende oppmerksomhet de siste årene (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016). Begrepet resiliens brukes innenfor flere ulike fagfelt og det eksisterer derfor en rekke ulike definisjoner. Hollnagel (2016) definerer resiliens som “den iboende evnen i et system til å justere sine funksjoner i forkant av, under, eller etter endringer og forstyrrelser, slik at det kan opprettholde nødvendige funksjoner under både forventede og uventede forhold”. Resiliens kan kategoriseres inn i to ulike typer, proaktiv og reaktiv. Proaktiv resiliens fokuserer på å være i forkant av hendelser og tilrettelegge og håndtere endringer uten at det oppstår ulykker eller katastrofale feil (Roe og

Schulman, 2016). Reaktiv resiliens viser til hvor raskt man responderer på en uønsket hendelse og evnen til å gjenopprette viktige funksjoner effektivt i etterkant av hendelsen (Comfort et.al, 2010; Vale og Campanella, 2005). Det å etablere egenberedskap vil både være en form for proaktiv og reaktiv resiliens. Proaktivt vil egenberedskap styrke evnen til å kunne møte utfordrende hendelser som kan oppstå i fremtiden, og ved å ha alle de anbefalte husholdningsartiklene i hjemmet vil en raskt kunne iverksette responsen.

Resiliens kan ses på som en dynamisk og styrende prosess som ikke forsvinner eller blir ineffektiv i møte med trusler og uønskede hendelser (Rasmussen og Svedung, 2000).

Robusthet kan ses på som motsetningen til resiliens der systemet er forberedt på potensielle kjente farer, mens resiliens brukes som en strategi mot ukjente og usannsynlige farer (Renn, 2008, s.179). Resiliens kan anses som egenskaper som utvikles for å håndtere risiko. Risiko er dermed en forutsetning for resiliens. Dersom det ikke eksisterer en risiko er det heller ikke behov for egenskaper og kunnskap til håndtering (Bergström, et.al., 2015).

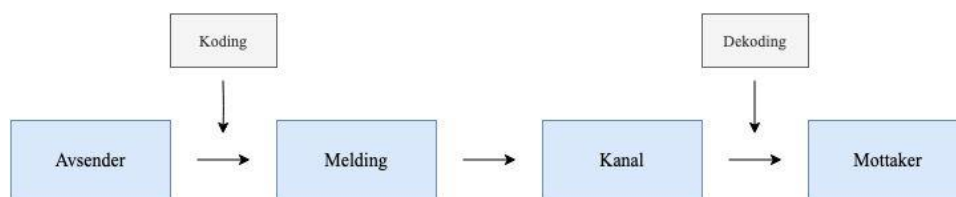
I et samfunnssikkerhetsperspektiv innebærer resiliens et fokus på lokalsamfunn og enkeltindividets rolle og ansvar (Stavland og Bruvoll, 2019). Samfunnets motstandsdyktighet avhenger av evnen til å mobilisere raskt ved uønskede hendelser (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016). For å kunne mobilisere raskt er man avhengig av sentrale aktører som enkeltindividet for at samfunnet skal klare å stå imot og håndtere uønskede hendelser, og effektivt gjenopprette viktige funksjoner etter hendelsen har funnet sted (Stavland og Bruvoll, 2019). Resiliens kan derfor beskrives som et ansvar hvert enkelt individ har for egen sikkerhet og deres evne til å bidra når uønskede hendelser inntreffer. For at alle skal ta ansvar og bidra er man opptatt av at det offentlige legger til rette og skaper forutsetninger for dette. Gjennom egenberedskapskampanjen beskriver myndighetene hvilke forventninger som settes til befolkningen. På denne måten tydeliggjøres det konkrete tiltak som vil bidra til å styrke resiliensen i samfunnet. Samfunnets grad av motstandsdyktighet er ikke konstant, men i kontinuerlig endring. Motstandsdyktigheten vil styrkes gjennom bevissthet og kunnskap om de risikoer som omgir oss og læring fra øvelser eller hendelser (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016). Å etablere egenberedskap vil styrke befolkningen og samfunnets evne til å kunne håndtere kriser og uønskede hendelser.

2.2 Kommunikasjon

Kommunikasjon er et komplekst begrep som ikke har en entydig definisjon. Kommunikasjon har sin opprinnelse fra det latinske ordet “communicare”, som betyr “å gjøre felles”.

Kommunikasjon er mer en prosess enn en tilstand da det er noe som foregår mellom flere mennesker, knytter dem sammen i tid og rom og har et innhold som skal gjøres felles (Falkheimer og Heide, 2014).

Berlo (1960) presenterer en kommunikasjonsmodell som viser hvordan kommunikasjon er en lineær prosess mellom avsender og mottaker.

Figur 2: Kommunikasjonsmodell basert på Berlo (1960).

Figur 2 viser hvordan lineær kommunikasjon foregår mellom avsender og mottaker gjennom melding og kanal. Avsender er den som skal kommunisere et budskap ut til mottaker. Avsenders evne til kommunikasjon avhenger av kommunikasjonsferdigheter, holdninger til budskapet og mottaker, kunnskap om budskapet som skal kommuniseres og det sosiale systemet eller samfunnet hvor kommunikasjonen finner sted. Neste steg i modellen er at avsenderen koder meldingen som skal sendes ut. Med koding menes å formulere eller forme innholdet på en slik måte at det er tilpasset mottakerens evne til å forstå og tyde innholdet slik avsender hadde tenkt det. Avsender må tenke gjennom hvilken måte de skal formidle budskapet ut til mottaker. Det finnes flere typer kanaler som kan benyttes til kommunikasjon, blant annet kan formidling skje gjennom et eller flere medier som bilder, radio, telefon eller sosiale medier. Dekoding handler om hvordan mottaker forstår budskapet. Her er det viktig at avsender har kodet innholdet på en slik måte at mottaker forstår innholdet slik som det er tenkt (Berlo, 1960).

Avsender av egenberedskapskampanjen er DSB. Ettersom målgruppen for kampanjen er hele befolkningen er det nødvendig at de formidler innholdet på en måte som ikke gjør budskapet for komplisert eller vanskelig å forstå. I tillegg er det viktig at de tilpasser

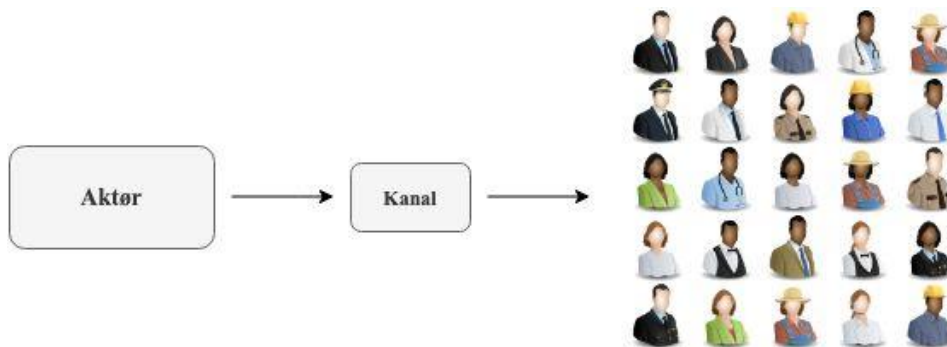
formidlingskanalene, slik at de har størst sannsynlighet for å nå ut til alle aldersgrupper. Dette gjorde DSB ved å blant annet sende ut brosjyrer i posten og bruke digitale kampanjer til formidling av budskapet (DSB, 2018).

En viktig faktor for at denne kommunikasjonsmodellen skal fungere optimalt er at kommunikasjonsferdighetene hos avsender og mottaker er på samme nivå og har en felles forståelse om det som blir kommunisert. For at dette skal kunne skje må avsender sette seg inn mottakers forutsetning for å kunne forstå budskapet. Det er vesentlig at begge parter har en felles situasjonsforståelse for å kunne kommunisere rundt det gitte budskapet. I tillegg er det viktig at det brukes riktig medium som er tilpasset mottaker for å kunne formidle budskapet dit det skal (Berlo, 1960).

Kommunikasjon som *overføring* av et budskap og som *deling* av et budskap er to perspektiver som er viktige for å forstå hvordan kommunikasjon fungerer. Kommunikasjon som overføring av et budskap ses på som en enveisprosess, der budskapet blir formidlet fra en avsender til en mottaker gjennom et medium. Dette perspektivet fokuserer på å formulere budskapet på en tydelig måte og det å velge best egnet informasjonskanal tilpasset mottakeren. Det er viktig at budskapet blir formulert slik at innholdet har den betydningen avsender hadde tenkt den skulle ha, og vellykket kommunikasjon anses ifølge dette kommunikasjonsperspektivet å være oppnådd når et budskap har nådd fram til mottakeren (Falkheimer og Heide, 2014). Kommunikasjon som overføring av budskap har dermed mange likhetstrekk med den lineære kommunikasjonsmodellen.

Kommunikasjon som deling av et budskap er i motsetning til overføringsperspektivet. Her har tolkning og forståelse hovedfokus, og målet er at kommunikasjonsdeltakerne skal ha en noenlunde felles forståelse. Det vil si at dersom budskapet misforstås eller “mislykkes”, vil det fortsatt kalles kommunikasjon selv om deltakerne ikke oppnår en felles forståelse. Selve overføringen eller spredningen av budskapet har ikke like stort fokus i dette perspektivet. Det brukes heller som et middel for å skape, påvirke og bevare relasjoner og som et verktøy for å skape og gjenskape vår sosialt konstruerte virkelighet. Det finnes ikke noen objektiv virkelighet å avdekke og forstå, bare sosialt konstruerte virkeligheter. Språket brukes som virkemiddel og setter ord på måten vi oppfatter verden på, men det er ut i fra hver enkeltes mentale bilde og oppfatning av virkeligheten at vi tenker og handler (Falkheimer og Heide, 2014).

Massekommunikasjon defineres som “spredning av et budskap fra en kilde til et geografisk og sosialt sammensatt publikum på kort tid” (SNL, 2014). Teknologiske massemedier muliggjør spredning av budskap over et stort geografisk område. De mest vesentlige massemediene er presse, fjernsyn, radio og aviser (Turow, 2011). Massekommunikasjon er enveis-kommunikasjon som kjennetegnes ved at avsender er en formel og profesjonell organisasjon eller aktør, og mottakerne er en større offentlig gruppe (McQuail, 2010). DSB bruker massekommunikasjon for å nå ut til befolkningen med egenberedskapskampanjen. Figur 3 gir en illustrasjon på hvordan et budskap spres fra en aktør gjennom en kanal til et større publikum. I dette tilfellet vil DSB være aktøren som sprer budskapet om egenberedskap til Norge sin befolkning gjennom ulike formidlingskanaler.

Figur 3: Modell for massekommunikasjon basert på Turow (2011).

2.2.1 Retorikk

For at kunnskap og informasjon om egenberedskap i DSB sin kampanje skal nå frem og bli oppfattet på best mulig måte av befolkningen, er retorikk et sentralt virkemiddel i informasjonsspredningen. Retorikk er menneskelig handling gjennom kommunikasjon og det overordnede formålet er å få frem det overbevisende i saken som føres (Kjeldsen, 2014).

Retorisk kommunikasjon kan defineres som “kommunikasjon fra en aktør (for eksempel et menneske, en gruppe eller en institusjon) som henvender seg til bestemte mottakere for å oppnå en bestemt form for reaksjon eller respons hos dem som tiltales. Henvendelsen oppstår i situasjoner som åpner for eller inviterer til at noen kommuniserer for å skape forandring ved å påvirke bestemte mottakere”. Med andre ord så handler retorikk om både den som taler, det som det tales om og de det tales til (Olsen, 2012, s.6). Formålet med retorikk er ikke bare å overbevise, men å mobilisere mottakerne til å handle på en bestemt måte (Heradstveit og

Bjørger, 1992). Retorikk handler derfor i stor grad om å få mottaker til å stole på at budskapet som kommer fra avsender er korrekt (Engen, et.al., 2016).

I saker der det ikke finnes sikker viten kan retorikk brukes som et redskap for å treffe beslutninger. For å lykkes med retorikk er det tre elementer som er særlig avgjørende. Etos, patos og logos. Etos handler om at avsender skal oppfattes som troverdig og tillitvekkende. Patos prøver å sette mottakerne i en sinnsstemning som medfører sympati med budskapet fra mottakeren. Logos brukes om selve saksforholdet og argumentasjoner som underbygger sakens budskap. Etos og patos brukes mer som virkemidler for å gi mottakerne tillit og respekt til avsender (Olsen, 2012). Kjeldsen (2014) beskriver tre funksjoner som taleren må utfylle for å overbevise mottakeren; belære, behage og bevege. Selv om disse funksjonen blir oppfylt er det ikke sikkert at man klarer å overbevise motparten. Mottakergrupper tolker budskap forskjellig og legger ulike meninger inn i det som blir sagt. Det vil alltid foreligge en usikkerhet hvorvidt mottakerne deler de samme kodene som budskapet bygger på, eller at de avkoder budskapet riktig (Heradstveit og Bjørger, 1992).

2.3 Risiko og usikkerhet

Risiko kan ses på som en kombinasjon av trussel, sårbarhet og verdi. Ettersom trusselbildet er dynamisk og preges av endringer som skjer rundt om i samfunnet, vil dette kunne føre med seg nye sårbarheter som kan påvirke risikobilde (Engen et.al., 2016). DSB (2014, s.12) skriver i sin rapport om risiko- og krisekommunikasjon at “risiko handler alltid om hva som kan skje i fremtiden og er derfor forbundet med usikkerhet. Usikkerheten knytter seg til om en bestemt uønsket hendelse vil inntreffe og hva konsekvensene av denne hendelsen vil bli”.

Risikoen det henvises til i denne oppgaven kan i stor grad sies å være knyttet til samfunnets infrastruktur, og hvordan bortfall av kritiske samfunnsfunksjoner kan skape utfordringer for å dekke befolkningens grunnleggende behov. Dersom kritiske samfunnsfunksjoner blir borte som følge av uønskede hendelser eller tilsiktede handlinger, vil samfunnet være avhengig av at befolkningen er forberedt og kan bistå med egenberedskap.

Usikkerhet er et begrep som har tett tilknytning til risikobegrepet. Usikkerhet kan knyttes til om hendelsen i det hele tatt vil skje, hvilke konsekvenser det kan føre til og hvor alvorlige de potensielle konsekvensene kan bli. Ettersom usikkerhetsmomentet er en stor del av risiko, kan det være en utfordring å definere hvilke hendelser som har høy risiko, og hvilke som har lav

risiko. Njå, Solberg og Braut (2015) mener at det vi vet om fremtiden er at den er usikker, og at usikkerheten ikke kan reduseres selv om en tilegner seg mer kunnskap. Videre poengterer forfatterne at risiko handler om fremtiden og hvilke mulige konsekvenser de uønskede hendelsene kan medføre. Det er med andre ord vanskelig å kunne forberede seg for å kunne møte alle typer risiko, ettersom det er umulig å forutse nøyaktig hva som vil skje i fremtiden. På bakgrunn av dette kan en si at det ikke vil være mulig å eliminere all usikkerhet, ettersom det alltid vil være et gap mellom den informasjonen som hadde vært nødvendig for å ta en sikker beslutning, sett opp imot den informasjonen en faktisk besitter. Ved å drive systematisk med sikkerhetsarbeid kan dette likevel bidra til å gi en viss grad av kontroll, og det vil bidra til å sette kriterier for hva som er akseptabel usikkerhet (Aven, et.al., 2004).

2.4 Risikokommunikasjon

Aven (2019) sier at “risikokommunikasjon er utveksling og deling av risikorelaterte data, informasjon og kunnskap mellom og blant forskjellige grupper, som for eksempel fagpersoner, myndigheter, forbrukere, media og allmennheten”. Dersom det oppstår en krise i samfunnet er det nødvendig å kommunisere risiko til befolkningen (DSB, 2014).

Risikokommunikasjon handler om å formidle sannsynligheten for at en uønsket hendelse inntreffer, og konsekvensene den kan medføre for samfunnet og befolkningen. Formålet med risikokommunikasjon er å minske sårbarheten i samfunnet ved å gjøre hvert enkelt menneske i stand til å håndtere kritiske situasjoner og begrense konsekvensene. Dette er i samsvar med det DSB prøver å oppnå gjennom egenberedskapskampanjen (DSB, 2014).

Å kommunisere risiko om egenberedskap er et komplekst tema. Lundgren og McMakin (2009) presenterer tre utfordringer ved risikokommunikasjon. Den første baserer seg på kunnskap. Publikum må være i stand til å forstå informasjonen rundt risikoen. Selve kommunikasjonsprosessen er den andre utfordringen. Publikum må føle seg involvert i prosessen, slik at man har en dialog fremfor en monolog mellom avsender og mottaker. Evnen til å kommunisere effektivt er også en av utfordringene ved risikokommunikasjon. For at risiko skal kommuniseres effektivt er det nødvendig med en forståelse og kunnskap om hvordan befolkningen faktisk reagerer ved uønskede hendelser. Det kan være utfordrende å formidle den direkte årsaken til risikoen. Befolkningen sin atferd og holdning til egenberedskap kan bære preg av forutinntatte meninger og følelser. Media har stor påvirkningskraft og enkelte saker får mer oppmerksomhet enn andre. Hendelser med lav

risiko kan ofte føre til mer bekymringer hos befolkningen enn hendelser med høy risiko. Dette kan ha bakgrunn i oppmerksomheten rundt risikoene (ScareCom, 2017).

Risikokommunikasjon er en toveis kommunikasjonsprosess, der det forventes engasjement fra både offentligheten og risikolederne (Renn, 2008). Det er viktig at det bygges opp en gjensidig tillit mellom avsender og mottaker, slik at budskapet som formidles fremstår som troverdig (Engen, et.al., 2016). Når risiko kommuniseres er det viktig at det er en balanse mellom å få befolkningen til å ta situasjonen alvorlig og det å skape unødvendig frykt (DSB, 2014). For å unngå å skape unødvendig frykt samtidig som man prøver å endre befolkningen sine holdninger og atferd, er det viktig å vurdere hvilke ord og uttrykk som brukes i formidlingen av budskapet (Renn, 2008).

Risikokommunikasjon er en kritisk del av beredskapsarbeidet. Hvor effektivt man responderer i en krise kan bidra til å utgjøre en forskjell. I følge Renn (2008) bygger risikokommunikasjon på fire sentrale funksjoner. Utdanning og opplysning er den første av flere funksjoner med hensikt å utdanne og opplyse mottakerne av kommunikasjonen om hvordan de skal håndtere risikoen. Det er viktig å forsikre seg om at de som er mottakere får informasjon og øker kunnskapen om den aktuelle risikoen, og at mottakerne får en forståelse for budskapet som signaliseres. Den andre hovedfunksjonen er trening og motivasjon for atferdsendring. Dette går ut på å hjelpe folk til å håndtere mulige katastrofer og risiko. Den tredje funksjonen går ut på å bygge tillit til de som er ansvarlig for vurdering og håndtering av risiko. Tillit er svært avgjørende når det er mangel på personlig erfaring. Den fjerde funksjonen er involvering i problemløsning og beslutningsprosesser knyttet til risiko. Denne funksjonen gir anledning for offentlige interessenter og representanter til å delta i risikovurderinger og komme frem til løsningstiltak.

2.4.1 Effektiv risikokommunikasjon

For å kunne styre og vurdere risiko er man avhengig av effektiv risikokommunikasjon (Renn, 2008). En utfordring er å utforme informasjonen slik at den er forståelig og blir tilgjengelig for hele samfunnet (Sellnow, 2015). Riley (2013) argumenterer for at effektiv risikokommunikasjon må være nøyaktig, gi relevant informasjon og dekke gapet mellom det mottakerne allerede vet og det avsender vil nå ut med. Hvor effektiv risikokommunikasjonen er måles ikke gjennom den informasjonen som blir sendt ut av avsender, men gjennom å se på i hvilken grad befolkningen har fått økt kompetanse eller kunnskap, endring i atferd og holdning, samt økt graden av tillit til avsender (Renn, 2008; Sellnow et.al., 2015).

Renn (2008) beskriver noen anbefalinger for effektiv risikokommunikasjon. Disse anbefalingene vil kunne bidra med å øke sannsynligheten for at budskapet slår gjennom hos befolkningen, uavhengig av risikonivå, risikotype og målgruppe. Formålet med formidling av budskapet må være tydelig og sentralt i kommunikasjonen. For at budskapet ikke skal fremstå som upresist bør det være så kort og presist som mulig. Det bør tas hensyn til at befolkningen sitter med forskjellig kunnskap og derfor bør budskapet legges frem slik at det når tiltenkt målgruppe. Effektiv risikokommunikasjon bør starte med å gi grunnleggende og enkel informasjon om den aktuelle risikoen, før man etterhvert gir en mer detaljert og komplisert beskrivelse. Ved å gjøre det på denne måten vil man både fange befolkningen sin oppmerksomhet, samtidig som man tilfredsstiller den delen av befolkningen som forventer mer detaljert argumentasjon og bevis.

2.4.2 Risikopersepsjon

Risikoforståelse varierer fra person til person. Risikopersepsjon handler om hvordan enkeltindivider selekterer, vurderer og utveksler informasjon om usikkerhet knyttet til hendelser og konsekvenser. Det kan påvirkes av frykt og følelser, dermed vil det ikke nødvendigvis være slik at det noen anser som risikofyllt er gjeldende for alle (Renn, 2008). Det er et faktum at vår risikoforståelse ofte er omvendt av det statistikken viser er farlig eller sannsynlig. Et eksempel på dette er at de fleste ulykker skjer i hjemmet. Likevel viser det seg at vi er mer redd for hendelser som terror, uavhengig av statistikken som viser at det skjer mye sjeldnere. Mennesker frykter i større grad katastrofale hendelser på grunn av de voldsomme konsekvensene som er knyttet opp mot for eksempel terror. Mediene bidrar til å styrke denne frykten ettersom de er opptatt av det som er dramatisk og sjeldent, og ikke de ulykker og kriser som er av en mer hverdagslig karakter. Mediene legger føringer for hvordan vi opplever ulike hendelser, og dermed hvordan vi vurderer risiko og farer. Kjennskap til risikokilden, hva vi anser som risikofyllt og hva som kjennetegner den kulturen vi lever i er faktorer som styrer risikopersepsjonen (Mathiesen & Olsen, 2019). Menneskelig oppførsel er hovedsakelig drevet av persepsjon og ikke av fakta, selv om dette ikke stemmer overens med ekspertenes risikovurderinger. Det er derfor viktig at beslutningstakerne tar inn de vurderingene om hvordan mennesker sosialt og kulturelt skaper sin egen risikoforståelse når de skal redusere risiko gjennom styring (Aven et.al, 2004).

Det er ikke bare mediebildet som påvirker risikopersepsjonen. Renn (2008) viser til noen faktorer som påvirker hvordan mennesker vurderer og selekterer informasjon. Informasjonsutvelgelse baserer seg på hvilke elementer mennesket vektlegger når informasjon selekteres. Evne til informasjonsutvelgelse omhandler det å ha fysisk tilgang til informasjonen og tid til å prosessere det uten distraherende faktorer til stede. Faktorer som personlige interesser, verdier og selvbevissthet påvirker også motivasjonen for informasjonsutvelgelse. For at myndighetene og andre som driver med kommunikasjon skal nå ut til befolkningen er det viktig å ha oversikt over disse egenskapene i befolkningen. Sunn fornuft tas i bruk for å behandle informasjonen videre for å kunne trekke konklusjoner. Dette kalles kognitive heuristikker. Her er det mentale filtre som hjelper oss i å tyde sanseintrykkene og hva sannsynligheten er for at hendelsen inntreffer. Disse mekanismene bidrar til å finne fornuftige og praktiske måter for hvordan vi på en fungerende måte i hverdagen kan forholde oss til risiko. Mekanismene er ikke basert på at vi skal ha mest mulig gevinst eller unngå tap, men heller å balansere forholdet mellom tap og nytte på en fornuftig måte. Det er fire punkter som påvirker hvordan vi tilnærmer oss ulike hendelser, som viser hvordan menneskets intuisjoner har større betydning for risikopersepsjonen enn kvalitativ informasjon eller tallfestede kvantitative beregninger (Renn, 2008).

1. Hendelser man først tenker på blir ansett som mer sannsynlig enn hendelser man ikke anser som så viktige, eller som ligger "lenger bak i hodet".
2. Folk anser hendelser som er alvorlige for dem som mer sannsynlige, og baserer seg som oftest ikke på frekvens og sannsynlighet.
3. Egenskapene til en hendelse blir i større grad vektlagt enn sannsynligheten for hendelsen når det vurderes om hendelsen kommer til å skje eller ikke.
4. Folk flest vil tone ned eller ignorere informasjon som utfordrer deres allerede eksisterende oppfatning om sannsynlighet eller mulighet for at en hendelse vil skje.

For den delen av befolkningen som ikke ser faren for at uønskede hendelser kan oppstå og hvilke utfordringer det kan gi, vil kampanjen om egenberedskap mest sannsynlig ikke ha noen innvirkning på disse menneskene. Det er dermed viktig at DSB har en god forståelse av befolkningen sin risikopersepsjon. Dette kan hjelpe DSB til å bedre kommunikasjonen til befolkningen, og bidrar til en økt forståelse om hvilke tiltak som må til for å kunne forutse befolkningens respons.

2.5 Oppsummering av teoretisk rammeverk

Det teoretiske rammeverket som er presentert i dette kapitlet setter føringer for hvilke kriterier som må være tilstede for at kampanjen om egenberedskap skal kunne gi maksimal effekt. Det vil alltid foreligge en risiko for at uønskede hendelser kan inntreffe. Hvilke hendelser som kan oppstå kan kartlegges til en viss grad, men det vil alltid foreligge usikkerhet. Selv om en ikke vet nøyaktig hvilke uønskede hendelser og kriser som kan prege fremtiden, er det viktig at en er forberedt på å kunne håndtere ulike situasjoner som kan oppstå. Egenberedskap omhandler at man skal kunne klare å ta ansvar for seg selv i en uforutsett situasjon eller krise så langt det er mulig. Egenberedskap er et viktig element i det norske totalforsvaret, det gjør samfunnet mindre sårbart, og øker evnen til å sette inn bistand og hjelp der behovet er størst. På bakgrunn av dette ble egenberedskapskampanjen lansert, med formål om å gjøre befolkningen bevisst på hvordan de skal forberede seg på å kunne klare seg selv under en krise. Selv om det foreligger en forventning om at befolkningen tar disse rådene til følge, har vi en antagelse om at ikke alle gjør dette. Med utgangspunkt i dette utledes hypotesen:

Kun en liten andel av Bergen kommunes befolkning har gått til anskaffelse av DSB sine anbefalte husholdningsartikler.

Kommunikasjon er et viktig virkemiddel for å få formidlet kampanjen ut til folket. For at DSB skal lykkes med å formidle budskapet om egenberedskap er det viktig at de kommuniserer på en effektiv måte som er lett å forstå for publikum som skal motta informasjonen om kampanjen. Befolkningen besitter ikke nødvendigvis den samme informasjonen og kunnskapen som DSB har, dermed er det viktig at de legger frem prinsippene om egenberedskap på en entydig måte slik at alle har forutsetning for å forstå budskapet. Vi mener at innholdet i kampanjen er formidlet på en forståelig måte, men har en antakelse om at DSB ikke har lyktes med å nå ut til alle aldersgrupper. På bakgrunn av dette utledes hypotesen:

DSB har lyktes med å formidle budskapet i egenberedskapskampanjen, men de har ikke nådd ut til alle aldersgrupper.

For at DSB skal kunne nå ut til flest mulig må de også ha innsikt i befolkningens risikopersepsjon, altså hvordan de forholder seg til risiko og hvilke uønskede hendelser de anser som sannsynlig og ikke. Dette er viktig ettersom kampanjen ikke vil ha noen effekt

dersom befolkningen ikke ser viktigheten av egenberedskap og anser det som nødvendig. Ved å ha kunnskap om innbyggernes risikopersepsjon kan de legge opp kommunikasjonsstrategien på en slik måte at de fanger oppmerksomheten til befolkningen uten å spre frykt, noe som er viktig prinsipp når det kommer til risikokommunikasjon. Ut ifra dette utledes hypotesen:

DSB sin egenberedskapskampanje har hatt innvirkning på befolkningen sin risikopersepsjon.

3. Forskningsdesign og metode

I kapittel 3 redegjøres det for forskningsdesign og metode, og for hvilke avgjørelser som er tatt for å kunne belyse problemstillingen og hypotesene på best mulig måte. Videre presenteres fremgangsmåte for innsamling av data. Studiens validitet og reliabilitet, styrker og svakheter blir også redegjort for.

3.1 Forskningsdesign

Forskningsdesignet som anvendes i denne studien er en deduktiv tilnærming. Deduktiv tilnærming er en av fire ulike design, hvor de andre er henholdsvis induktivt, retroduktivt og abduktivt design. Det induktive designet går ut på at man antar noen generelle sammenhenger ut fra observasjon av enkelttilfeller. Retroduksjon egner seg der hvor en søker å finne svar på hvorfor en observert hendelse eller et fenomen er som det er, gjennom å forstå underliggende mekanismer. Abduktivt design brukes for å få en økt forståelse av et sosialt fenomen ved å studere aktørenes handlinger og å sette seg inn i deres meninger og motiv for hvorfor de gjør som de gjør (Blakie og Priest, 2019). Verken induktivt, retroduktivt eller abduktivt design vil være et hensiktsmessig design å bruke for denne type forskningsprosjekt, da deres tilnærming til forskningen ikke passer like bra å bruke i denne typen studie. Den deduktive metoden har som hensikt å teste ut teorier eller hypoteser for kunne eliminere de som er falske og verifisere de som stemmer overens med funnene fra datainnsamlingen (Blakie og Priest, 2019). Denne tilnærmingen er hensiktsmessig å bruke ettersom målet med studien er å kartlegge hvordan befolkningen i Bergen forholder seg til egenberedskap.

Prosessen ved en deduktiv tilnærming starter med å identifisere hvilket “fenomen” som skal undersøkes. Fenomenene undersøkes ved hjelp av hypoteser, som formuleres på bakgrunn av teori og forhåndskunnskap om emnet før en starter på undersøkelser. Basert på datagrunnlaget kan hypotesene testes for å undersøke om de matcher med funnene fra undersøkelsen. Ut i fra dette vil en stå igjen med de hypotesene som kan verifiseres (Blakie og Priest, 2019).

I forkant av datainnsamlingen gjorde vi oss noen antagelser basert på teorien om hvordan egenberedskap, kommunikasjon, risiko og risikokommunikasjon burde være. På bakgrunn av dette ble det utledet tre hypoteser, før vi gikk til innsamling av empiri for å se om virkeligheten stemte overens med teorien. I følge Tjora (2012) brukes deduktivt design i

hovedsak om kvantitativ forskning som er teoridrevet for å bekrefte eller avkrefte hypoteser. Det kan derfor argumenteres for at deduktiv design var den riktige tilnæringsmåten til dette studiet.

Studien kan betraktes å ha et eksplorativt design ettersom innsikten om temaet og problemstillingen er noe mangelfull (Tjora, 2012). Selv om DSB har foretatt en landsdekkende befolkningsundersøkelse om egenberedskap, sier den ikke noe spesifikt om hvordan egenberedskapen er blant innbyggerne i Bergen kommune. Det kreves dermed undersøkelser for å kartlegge disse forholdene. Å rette forskningsprosjektet spesifikt mot Bergen vil gi en mulighet til å beskrive virkeligheten og hvordan ting faktisk er akkurat der. Dermed kan studien betraktes å ha en kombinasjon av eksplorativt og deskriptivt design.

3.2 Ontologi og epistemologi

Datagrunnlaget for denne studien vil i stor grad være preget av informantens og respondentenes ontologi. Begrepet ontologi omhandler hvilken virkelighetsforståelse man har, og beskrives som den oppfatning hver enkelt har om hvordan verden faktisk ser ut (Tjora, 2012). Det er vanskelig å gi en universell fasit på hva verden egentlig er, da verden preges av ulike forståelser og ontologier. Ontologi kan beskrives som en faktor som skaper ulike forutsetninger for menneske og samfunn når de skaper et bilde av virkeligheten. Som forsker er det viktig å være oppmerksom på hvordan ulike ontologier kan påvirke temaet som undersøkes. Ettersom ontologien er subjektiv, vil dette påvirke respondentenes forståelse av det fenomenet det forskes på.

Epistemologi omhandler læren om kunnskap. Enkeltmenneskers og samfunns ontologiske standpunkt vil påvirke hvordan man samler inn kunnskap om verden, og i hvilken grad det er mulig å tilegne en objektiv virkelighetsforståelse (Tjora, 2012). Ontologi og epistemologi setter i stor grad rammene for hvordan samspillet mellom enkeltmenneskets virkelighetsforståelse og kunnskap ubevisst kan påvirke forskningsprosjektet. Svarene på spørreundersøkelsen er preget av respondentenes ontologi, intervjuet er preget av informantens ontologi mens dokumentanalysen vil være preget av vår ontologi.

3.3 Datainnsamling

En kombinasjon av kvantitativ og kvalitativ metode kan være gunstig å bruke for å få en bred og sammensatt forskning. Kvantitativ metode brukes i hovedsak for å samle inn data, mens man i kvalitativ metode både genererer og samler inn data (Tjora, 2012). Datagrunnlaget i dette studiet bygger på en kvantitativ spørreundersøkelse, et kvalitativt intervju samt en dokumentanalyse. Dersom det bare hadde blitt brukt en kvantitativ spørreundersøkelse ville ikke dette gitt rom for å inkludere meninger og synspunkter fra en beredskapsekspert. Likevel ville valg av å kun bruke kvantitativ metode gitt informasjon som kunne kvantifiseres og gi en oversikt over informasjon som er samlet inn fra befolkningen. Ved å kun bruke kvalitativ metode ville man ikke oppnådd en like bred forståelse, og kun fått et mindre utvalg av personer sine meninger og holdninger rundt temaet. Det ville vært lite representativt å intervju et begrenset utvalg av informanter for å besvare hvordan befolkningen i Bergen kommune forholder seg til egenberedskapskampanjen. Det ble derfor valgt å anvende en kombinasjon av begge metodene, da de på hver sin måte bidrar til å besvare problemstillingen og dermed bidrar til å gi oppgaven større bredde.

Hensikten med å benytte en kvantitativ spørreundersøkelse er å kunne kartlegge og beskrive respondentenes perspektiver, opplevelser og forståelser om egenberedskap. Videre å få svar på om innbyggerne var kjent med egenberedskap, hvordan de forholdt seg til kampanjen og hvor godt forberedt de er dersom en uønsket hendelse eller krise skulle inntreffe. Hensikten er også å samle inn informasjon på en rask og effektiv måte, i tillegg til at informasjonen lett kan systematiseres og gi mulighet til å generere et solid datagrunnlag (Jacobsen, 2015).

Spørreundersøkelse er en god måte for å generere mange svar i en begrenset tidsperiode.

Det er også blitt utført et intervju med en ekspert innenfor beredskap i Bergen. Formålet med intervjuet var å supplere svarene i spørreundersøkelsen med informasjon fra en ekspert lokalisert i kommunen, for å kartlegge om befolkningens egenberedskap samsvarer med oppfatninger i kommunen om hvordan innbyggernes egenberedskap er. Data fra intervjuet har bidratt til å gi en dybdeforståelse rundt temaet.

I tillegg til spørreundersøkelsen og ekspertintervju er det også blitt utført dokumentanalyse av brosjyren til DSB sin egenberedskapskampanje, samt av de årlige trusselvurderingene fra DSB og PST. Å analysere dokumenter som hovedsakelig er produsert for andre formål enn forskning vil bidra til å skape en dypere forståelse rundt temaet og gi et bredere datagrunnlag

(Tjora, 2012). Grunnen til at vi velger å inkludere trusselvurderingene i denne studien er fordi de gir et tidsbilde av hvilke trusler vi står overfor i dag. Dette kan ses i sammenheng med behovet for egenberedskap, og gir en innsikt i hvilken type hendelser som antas å inntreffe i fremtiden.

3.3.1 Spørreundersøkelse

SurveyXact

SurveyXact ble brukt for å utforme spørreundersøkelsen. Dette er et internettbasert system for spørreskjemaundersøkelser, tilgjengelig for studenter ved Universitetet i Stavanger.

SurveyXact brukes som et verktøy for å utforme spørreskjema, distribuere, overvåke innsamlingen og analysere data fra spørreskjemaundersøkelser. Analyse av besvarelsene kan bli presenter som grafer, diagrammer eller tabeller. Systemet gir dermed mulighet for å håndtere og følge utviklingen av spørreundersøkelsen fra start til slutt (Rambøll, 2018).

Programmet er utformet slik at det ikke lagres IP-adresser til respondentene.

Spørreundersøkelsen er anonym og verken lagrer eller samler inn personopplysninger som kan identifisere hvilke svar respondentene har gitt (Rambøll, 2018).

Utforming av spørreundersøkelsen

Spørsmålsformuleringen er viktig for kunne generere et godt datagrunnlag til å besvare problemstillingen. For å utvikle spørsmålene til spørreundersøkelsen tok vi utgangspunkt i teorien og temaene egenberedskap, kommunikasjon, risiko og risikokommunikasjon. På denne måten skapes det en sammenheng mellom det teoretiske grunnlaget og hvordan det faktisk foregår i praksis. Vi hentet også inspirasjon fra DSB sin befolkningsundersøkelse om egenberedskap, ettersom det var flere likhetstrekk ved undersøkelsen de hadde gjort og det vi ønsket å undersøke i Bergen. Ut i fra dette utarbeidet vi et utkast til spørreskjemaet.

Innledningsvis starter spørreundersøkelsen med sju sosiodemografiske spørsmål. Dette ble gjort for å kartlegge respondentenes utgangspunkt i forhold til blant annet kjønn, alder, utdanning og bostatus for å kunne få danne et bilde av hvem respondentene er. Dette var gunstig å gjøre for å kunne trekke sammenhenger mellom sosiodemografisk status og egenberedskap i etterkant av undersøkelsen. Videre ble det spurt om i hvilken grad respondentene følte seg forberedt på en uønsket hendelse og hvilke husholdningsartikler fra en oppramset liste som befant seg i husstanden på det tidspunktet. Dette var for å kartlegge

respondentenes status rundt egenberedskap. Spørreundersøkelsen gikk deretter mer inn på om respondentene hadde mottatt brosjyren fra DSB og generelle spørsmål om egenberedskap. Det ble også spurt om befolkningen hadde tiltro til ulike redningsinstanser og i hvilken grad man har tenkt over at man kan være en ressurs og hjelp for andre under en krise. Dette var for å få en innsikt i om respondentene hadde reflektert rundt andre viktige forhold tilknyttet egenberedskap som kanskje ikke fremkom like tydelig av egenberedskapskampanjen. Avslutningsvis ble det spurt om respondentene anså egenberedskap som nødvendig. Totalt inneholdt spørreundersøkelsen 21 spørsmål (For å se hele spørreskjemaet, se vedlegg 1).

Det ble i hovedsak benyttet lukkede spørsmål i spørreundersøkelsen. Lukkede spørsmål betyr at respondentens svar er begrenset til et sett med ulike svaralternativer. Det ble brukt både kategorisvar og rangordnede svar. Kategorisvar gir ulike svaralternativer hvor svarene kan brukes til å måle respondentene inn etter kategori. Rangordnede svaralternativ ble brukt for å måle om respondenten for eksempel var litt forberedt eller ganske forberedt. I noen tilfeller ble det lagt inn et "annet" alternativ hvor respondenten kunne svare i en tekstboks, noe som er aktuelt dersom ingen av svaralternativene er passende eller dersom respondentene har mer å supplere med (Jacobsen, 2015). Statistisk sentralbyrå (SSB) sine variabler ble anvendt i de svaralternativene hvor det var mulig. Grunnen til dette var for å ha mulighet til å kunne sammenligne og trekke slutninger til andre undersøkelser etterpå, dersom det skulle vise seg å bli aktuelt.

Spørreskjemaets oppsett og rekkefølgen på spørsmålene ble satt opp på en måte som reduserte muligheten for at respondentene skulle få "hint" gjennom spørsmålene som kunne påvirke svarene deres videre i undersøkelsen. Et eksempel på dette var at det først ble spurt om hvor godt respondenten trodde han eller hun var forberedt på å klare seg selv i tre døgn, før spørsmålet om hvilke husholdningsartikler de hadde ble stilt. Hadde spørsmålene kommet i motsatt rekkefølge ville dette gitt respondentene mulighet til å reflektere over deres egenberedskap ut i fra om de hadde gått til anskaffelse av artiklene de kunne krysse av for på listen i det forrige spørsmålet.

Da vi hadde skissert spørsmålene hadde vi en gjennomgang av spørreundersøkelsen sammen med ansatte fra Seksjon for samfunnssikkerhet og beredskap i Bergen kommune. Deres ekspertise gjorde det mulig å spisse og formulere spørsmålene slik at flest mulig skulle ha forutsetning for å forstå innholdet og svare korrekt. I tillegg fikk de ansatte i Bergen

kommune mulighet til å komme med innspill til spørsmålene i spørreundersøkelsen slik at de best mulig kunne dra nytte av svarene videre i sitt beredskapsarbeid. For å kvalitetssikre at spørsmålene var godt formulert og spørreundersøkelsen fungerte som forutsatt før den ble distribuert ut til befolkningen, ble den sendt ut og testet av samtlige ansatte i Bergen kommune. Vi hadde flere gjennomganger av undersøkelsen på forhånd, og estimerte en gjennomføringstid på cirka 10 minutter. Det var et bevisst valgt å lage en spørreundersøkelse som var enkel å forstå og som ikke tok så lang tid å gjennomføre. Av erfaring vet vi at dersom en spørreundersøkelse er for lang og komplisert blir interessen for å gjennomføre redusert, og desto lavere svarprosent må man regne med (Jacobsen, 2015).

Distribusjon av spørreundersøkelse

Distribusjon av spørreundersøkelsen startet torsdag 05.mars 2020. Spørreundersøkelsen ble distribuert gjennom ulike kanaler for å nå frem til størst andel av befolkningen. For å fange folks interesse rundt spørreundersøkelsen publiserte Bergen kommune en nyhetssak som ble publisert på deres hjemmeside og på Facebook. Nyhetssaken var en beskrivelse av samarbeidet mellom oss og Bergen kommune, hvor hensikten med å distribuere spørreundersøkelsen gjennom sosiale medier var et ønske om å nå ut til flest mulig innbyggere i de ulike målgruppene. Vi spredte også informasjon om undersøkelsen gjennom våre egne kanaler, men det var til stor hjelp at undersøkelsen ble delt gjennom via Bergen kommune da vi alene mest sannsynlig ikke ville nådd ut til så mange innbyggere på egenhånd. Etter at undersøkelsen ble offentliggjort skrev også Bergens Tidende (BT) en sak om egenberedskap på sin nettavis hvor de linket til spørreundersøkelsen.

Interessen rundt spørreundersøkelsen ble overveldende, og allerede etter en uke hadde undersøkelsen generert over 2600 svar. Spørreundersøkelsen var aktiv til 13.april 2020, og antall respondenter var 2946.

Analyse av data fra spørreundersøkelse

For å analysere dataen fra spørreundersøkelse ble det valgt å bruke deskriptiv statistikk, som betyr å beskrive hvordan ting er. Å anvende deskriptiv statistikk gir mulighet til å kvalitativt beskrive hvordan ulike elementer fra datasettet skaper en form sammenheng. Bakgrunn for valg av denne metoden baserer seg på at vi ønsket å beskrive en sammenheng mellom de ulike spørsmålene i spørreundersøkelsen (Stoltenberg, 2018).

For å analysere spørreundersøkelsen ble data fra SurveyXact lastet ned til Excel. Excel ble valgt som analyseverktøy da vi fra før av hadde kjennskap til programmet. De krysningene som ble foretatt ble valgt ut med hensikt å belyse ulike forhold som kan bidra til å danne et inntrykk av hvordan innbyggerne i Bergen forholder seg til egenberedskap. Vi har blant annet undersøkt om det er noen forskjeller i hvordan de ulike aldersgruppene har svart på ulike spørsmål.

For å gjennomføre krysninger mellom to spørsmål fra spørreundersøkelsen ble funksjonen “filter” i Excel brukt. Denne funksjonen ga oss mulighet til å filtrere eller sortere den utvalgte dataen. Filteret er dynamisk, noe som ga oss mulighet til å for eksempel vise data og sammenheng mellom to bestemte variabler. Under analysearbeidet kom det frem at svarene fra de som hadde påbegynt spørreundersøkelsen, men ikke fullført hele ble lagret. Dette gjorde at det i noen tilfeller ble skjev fordeling mellom antall respondenter på de ulike spørsmålene. Funksjonen “fjern tomme celler” ble derfor tatt i bruk for å få riktig antall respondenter fra de utvalgte variablene. Dette ble gjort for å få mest mulig nøyaktig resultat, men det må tas høyde for at dette kan ha ført til små feilmarginer i beregningene. Deretter ble data fra filtreringen plassert i en tabell i Excel hvor det ble brukt funksjonen “summer” for å regne ut prosent. Summen av alle dataene som ble beregnet ble 100 prosent, noe som ga en indikator på at tallene som ble brukt i utregningen stemte overens. I noen tilfeller vil prosentandelen være over 100, men dette skyldes at det på noen spørsmål var mulig å krysse av for flere alternativer. Neste steg i prosessen var å omgjøre dataene fra tabellformat til grafiske fremstillinger. Det ble valgt å bruke det diagrammet som ga best visuell fremstilling av dataen som ble presentert, og de ulike svarprosentene blir vist i hvert enkelt diagram. Se vedlegg 2 for eksempel og en trinnvis forklaring på hvordan analysen ble foretatt.

3.2.2 Dokumentanalyse

For å skaffe informasjon utover egen datagenerering ble aktuelle dokumenter brukt, som i denne sammenheng var brosjyren “Du er en del av Norges beredskap” og to nasjonale trusselvurderinger. I en dokumentanalyse blir dokumenter analysert for å finne informasjon som er skrevet av eller samlet inn av andre (Jacobsen, 2015). Dokumentanalyse krever i likhet med andre analytiske metoder i kvalitativ forskning at data blir analysert og tolket for å oppnå forståelse, fremkalle meninger og utvikle empirisk kunnskap (Bowen, 2009). Hensikten med å gjennomføre dokumentanalyse av trusselvurderingene er for å kunne se om det eksisterer en sammenheng mellom det faktiske behovet for egenberedskap basert på hvilke hendelser som

kan inntreffe, sett opp mot hva innbyggerne i Bergen tenker er nødvendig ut fra egen risikopersepsjon. Det ble også gjennomført en dokumentanalyse av brosjyren “Du er en del av Norges beredskap” som inneholder både tekst og bilder. Analysen var en typisk tradisjonell tekstanalyse der hensikten var å identifisere hvordan DSB hadde brukt ulike retoriske virkemidler, språklige koder og meningsbærende ord for å få frem budskapet om behovet for egenberedskap. Begge dokumentanalysene hadde innhold av en overfladisk, grundig undersøkelse og tolkning (Syvertsen, 1998). Vedlegg 3 viser en oversikt over hvilke dokumenter som inngikk i dokumentanalysen.

3.2.3 Intervju

Intervju inngår som en del av oppgavens kvalitative datagrunnlag. Det har blitt anvendt et åpent individuelt intervju. Formålet med dette intervjuet var å skape en dialog mellom oss og informanten. Intervjuet var hensiktsmessig for å få innblikk i informanten sin forståelse, holdninger og erfaring rundt egenberedskap. Det ble valgt en semistrukturert tilnærming under intervjuet. Dette valget var basert på at informasjon av interesse kunne avdekkes underveis. En slik tilnærming karakteriseres av fleksibilitet hvor hovedspørsmålene var satt, men informanten kunne komme med digresjoner som ledet inn på andre temaer som ikke var tenkt ut på forhånd (Jacobsen, 2015; Tjora, 2012).

På forhånd av intervjuet ble det sendt ut intervjuguide til informanten om tema og spørsmål som var ønskelig å dekke. Intervjuguiden var strukturert inn i tre hoveddeler der egenberedskap var det gjennomgående temaet. Spørsmål fra spørreundersøkelsen ble brukt som utgangspunkt for utformingen av spørsmålene. Dette var et bevisst valg for å se om det som kom frem i intervjuet kunne ses i sammenheng eller som en motvekt av resultatene fra spørreundersøkelsen.

Det åpne individuelle intervjuet skiller mellom fire ulike måter å gjennomføre intervju på, ansikt-til-ansikt, telefon, chat og e-post. I vårt tilfelle ble det valgt å bruke telefon som kanal for å gjennomføre intervju. Bakgrunnen for dette baserer seg på geografiske avstander mellom intervjuer og informant, samt at metoden er rask og rimelig for å innhente data. Selv om intervjuet ble tatt over telefon har vi tidligere møtt informanten ansikt-til-ansikt, dette har bidratt til å øke troverdigheten og tillitsrelasjonen mellom intervjuobjekt og intervjuer (Jacobsen, 2015).

Intervjuet ble på forhånd meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), og vi fulgte deres retningslinjer for oppbevaring av sensitive opplysninger. For å sikre tilstrekkelig validitet i intervjuet og ha mulighet til å gjengi korrekt data, var det ønskelig å benytte lydopptak under intervjuet. Det ble derfor på forhånd sammen med intervjuguiden sendt ut et informasjonsskriv der vi informerte informanten om hvilke formål opptaket ville bli brukt til og spurte om han samtykket til dette (se vedlegg 4 og 5). Det ble muntlig bekreftet før vi satt i gang at informant var komfortabel med å bli tatt opp på lydbånd. Det var hensiktsmessig å ta lydopptak for at data fra intervjuet skulle være korrekt. Det ble også tatt notater underveis i intervjuet. I ettertid ble intervjuet transkribert for å sikre og kontrollere alle utsagn, sitat og tolkninger som ble brukt i oppgaven.

Informanten som ble intervjuet er en ekspert innenfor beredskap. Det ble valgt å intervju denne personen på bakgrunn av hans ekspertise. Denne personen er en nøkkelinformant da han på nåværende tidspunkt jobber innenfor beredskap, og har en inngående kompetanse knyttet til dette. Det ble ansett som en styrke å inkludere meninger og synspunkter fra en som har god oversikt over spørsmål som vi ønsket å få belyst. Intervjuobjektet stilte gledelig opp til intervju og ønsket å bidra på best mulig måte. På bakgrunn av NSD sine retningslinjer ble det valgt å holde identiteten til informanten anonym, men velger å omtale han som ekspert innenfor beredskap.

Det ble også foretatt en vurdering om hvorvidt det var hensiktsmessig å intervju en representant fra DSB for å høre hvilke forventninger og antakelser de hadde om egenberedskapen blant innbyggerne i Bergen kommune. På bakgrunn av at DSB nylig har offentliggjort en befolkningsundersøkelse som retter seg mot egenberedskap på landsbasis, ble det vurdert at et intervju mest sannsynlig ikke ville avdekket noen ny informasjon ut over det som står i rapporten.

3.4 Kvalitetskriterier

3.4.1 Validitet

Validitet kan forstås som gyldighet. Validitet går ut på om man faktisk svarer på det man ønsker å måle (Jacobsen, 2015). Vi skiller mellom intern og ekstern gyldighet. Intern gyldighet er i hvilken grad vi har fått det vi ønsket å få tak i, og om resultatene oppfattes som riktige. Ekstern gyldighet handler om det som vi har funnet kan overføres til andre

sammenhenger og i hvilken grad funnene fra undersøkelsen kan generaliseres til andre enn dem som faktisk har blitt undersøkt (Jacobsen, 2015).

Ifølge Jacobsen (2015) stilles det en rekke kriterier for å opprettholde intern og ekstern gyldighet. Tabell 1 viser til kriteriene og hvordan disse er oppfylt gjennom studiet.

Validitetskriterier	Er kriteriet oppfylt
Intern gyldighet	
<i>Har vi fått tak i de riktige kildene?</i>	<p><i>-Ja, de inkluderte trusselvurderingene er de riktige kildene for å kunne kartlegge hvilke farer og trusler samfunnet står overfor.</i></p> <p><i>-Egenberedskapsbrosjyren fra DSB er den riktige kilden for å vurdere hvordan kommunikasjon om egenberedskap har foregått.</i></p> <p><i>-Eksperten innenfor beredskap i Bergen anses som en god og riktig kilde for informasjon til å belyse oppgavens problemstilling.</i></p> <p><i>- Respondentene i spørreundersøkelsen inngår i målgruppe for egenberedskapskampanjen, Respondentene er avgrenset til befolkningen i Bergen kommune, som var den lokasjon vi ønsket å undersøke</i></p>
<i>Gir kildene riktig informasjon?</i>	<p><i>-Trusselvurderingene fra PST og DSB anses som pålitelige ettersom de utgis av myndigheter som jobber for nasjonal sikkerhet.</i></p> <p><i>-Egenberedskapsbrosjyren fra DSD gir riktig informasjon om hvordan kampanjen</i></p>

	<p><i>har blitt formidlet ut til folket.</i></p> <p><i>-Informanten jobber til daglig med beredskap og gir tilgang til relevant informasjon i forbindelse med beredskapsarbeidet i Bergen kommune.</i></p> <p><i>-Det antas at respondentene fra spørreundersøkelsen hovedsakelig svarer så riktig som mulig på spørsmålene i skjemaet. Anonymitet er også en faktor som øker sannsynligheten for at respondentene har gitt så reelle svar som mulig.</i></p> <p><i>Hovedmengden av svar (ca. 2500) kom i perioden 05/03-09/03. Dette var i perioden hvor viruset Covid-19 var kommet til landet, men Norge hadde ikke gått i lockdown ennå. Vi antar at situasjonen rundt viruset har bidratt til at respondentene har tenkt litt ekstra nøye over sin egen situasjon og status rundt egenberedskap under besvarelse av spørsmålene.</i></p>
<p><i>Når i undersøkelsen blir data samlet inn?</i></p>	<p><i>-Datainnsamlingen fant sted i starten av mars 2020. På dette tidspunkt hadde vi opparbeidet oss mye bakgrunnskunnskap slik at vi var bevisst på hvilke data som kunne gi den riktige informasjonen vi var ute etter.</i></p>
<p><i>Hvordan kommer informasjonen fram?</i></p>	<p><i>-Informasjon fra informanten kom på stimuli (spørsmål) fra forskerne, noe som gjorde at informanten ble peilet inn på tema men likevel kunne snakke fritt rundt det.</i></p> <p><i>-Informasjon fra spørreundersøkelsen kommer fra respondenter som har svart på</i></p>

	<i>et spørsmålssett av fastsatte spørsmål fra forskerne for å en oversikt og kartlegging av temaet.</i>
<i>Respondentvalidering</i>	<i>-Ettersom hovedgrunnlaget for datainnsamlingen stammer fra spørreundersøkelsen, er ikke respondentvalidering utført. Spørreundersøkelsen genererte 2946 svar, og ettersom respondentene var anonyme var det ikke mulig å samle et utvalg for å gjennomgå undersøkelsens funn og konklusjoner.</i>
<i>Validering gjennom kritisk drøfting av kategorier og hendelser</i>	<i>-Kategoriseringen i analysen av spørreundersøkelsen har blitt gjort ved å benytte kryssning av ulike variabler. Kryssningene er gjort med utgangspunkt i hvilke variabler det er hensiktsmessig å se en sammenheng mellom. Det er ikke foretatt kategoriendringer eller endring i kryssninger for å se om resultatene endret seg.</i>
<i>Validering gjennom kritisk drøfting av sammenhenger</i>	<i>-En utfordring knyttet til spørreundersøkelsen er timingen for når den ble publisert. Det kan være at respondentene ikke har oppfattet at de svarer på egenberedskap generelt, men oppfatter å ha svart i lys av coronasituasjonen. Kriteriet er opprettholdt ved at det ble informert tydelig innledningsvis i spørreundersøkelsen at den gjaldt egenberedskap generelt, og ikke var tilknyttet en spesifikk hendelse.</i>
<i>Gjenspeiler resultatene virkeligheten?</i>	<i>-Hovedmåten for å se hvordan resultatene</i>

	<p><i>stemmer overens med virkeligheten, er å sammenligne funnene med annen forskning. Befolkningsundersøkelsen til DSB undersøker noen av de samme forholdene som inngikk i spørreundersøkelsen i dette studiet, som f.eks. hvilke hendelser befolkningen fryktet vil inntreffe. På disse spørsmålene var det korrelasjon mellom vår og DSB sin undersøkelse, resultatene kan dermed sies å gjenspeile virkeligheten.</i></p>
Ekstern gyldighet	
<i>Antall enheter</i>	<i>Antall respondenter fra spørreundersøkelsen var 2946.</i>
<i>Kriterier for valg av enheter</i>	<i>Svarene fra spørreundersøkelsen representerer respondenter fra alle aldersgrupper. Dette danner et godt grunnlag for å generalisere funnene til alle som bor i Bergen kommune, og sannsynligheten for metning av data anses som relativt stor.</i>

Tabell 1: Oversikt over validitetskriterier og hvorvidt de er oppfylt.

Ettersom de aller fleste kriteriene i tabell 1 er oppfylt, kan vi si at forskningsstudiet har relativt høy validitet. Dokumentene som inngår i dokumentanalysen anses som de riktige kildene for å kartlegge forhold rundt hvilke hendelser som truer Norge, samt hvordan informasjon om egenberedskap blir kommunisert ut til befolkningen. Av spørreundersøkelsen baserer dataene seg på svar fra 2946 respondenter fra alle aldersgrupper, noe som fører til høy grad av validitet for de slutningene og konklusjonene som fremkommer. Gyldigheten til spørreundersøkelsen ble også styrket ved å legge inn et kontrollspørsmål om respondenten var innbygger i Bergen kommune. Det ble i tillegg uthevet i innledningsteksten til

spørreundersøkelsen at den kun kunne besvares av folk som var bosatt i Bergen kommune. For å unngå at folk som ikke er bosatt i Bergen kommune gjennomførte undersøkelsen ble det lagt inn en aktivering i spørreskjemaer som gjorde at det ikke var mulig å gjennomføre spørreundersøkelsen dersom man svarte nei på kontrollspørsmålet. Det ble også brukt “annet” som et svaralternativ ved flere av spørsmålene, dette valgte vi å ta med slik at de respondentene som ikke fant et passende svaralternativ ikke bare valgte et tilfeldig alternativ.

Uttalelser fra informanten bidrar også med kunnskap rundt de forhold som blir kartlagt av spørreundersøkelsen. Likevel kunne validiteten blitt enda bedre dersom vi for eksempel hadde gjennomført respondentvalidering, men dette var vanskelig å få til ettersom dataene i hovedsak stammer fra spørreundersøkelsen hvor respondentene er anonyme og vanskelig å identifisere.

3.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet kan forstås som forskningens pålitelighet. Reliabilitet handler om hvor konsistent, troverdig og nøyaktig forskningens resultater er, og er en forutsetning for oppgavens sammenheng mellom empiriske funn, analyser og resultater (Kvale & Brinkmann, 2015; Tjora, 2012). Dokumentene som er blitt analysert kommer fra troverdige kilder som jobber med samfunnssikkerhet i Norge. Vi har hatt tilgang til relevante dokumenter som har vært nødvendige, de har vært tilpasset oppgavens tema og problemstilling og vi har tiltro til at de ikke inneholder misvisende eller feilinformasjon. Med andre ord stoler vi på de kildene dataene kommer fra, og at både dokumenter, respondenter og informanten er troverdige kilder som bidrar til å sikre studiens pålitelighet.

Et vesentlig aspekt for å sikre forskningsprosjektets pålitelighet er at forskerne ikke påvirker intervjuobjektet eller respondentene til å svare noe de ellers ikke ville ha sagt (Jacobsen, 2015). Et eksempel på dette er dersom intervjuet foregår i en ukomfortabel setting for informanten. I dette tilfellet ble intervjuet planlagt på forhånd og informanten fikk intervjuguide i forkant. I tillegg foregikk intervjuet over telefon til et avtalt tidspunkt, noe som gjorde at informanten selv kunne velge hvilket sted og hvilke omstendigheter han befant seg i under intervjuet. Under intervjuet fikk informanten snakke fritt rundt de spørsmålene som var satt, i tillegg til at han mot slutten hadde mulighet for å komme med ytterligere informasjon dersom han ønsket å belyse aspekter som ikke kom fram gjennom de andre spørsmålene. Dette bidro til å sikre at all relevant informasjon rundt temaet ble belyst.

Under tiden hvor datainnsamlingen fra spørreundersøkelsen og intervjuet pågikk var nyhetsbildet preget av viruset Covid-19 som spredte seg fort og smittet flere norske innbyggere. Viruset skapte etterhvert unntakstilstander i Norge, og det er sannsynlig at denne situasjonen har preget respondentene når de har svart på undersøkelsen. Det må imidlertid påpekes at majoriteten av svarene fra spørreundersøkelsen kom før torsdag den 12.mars hvor myndighetene iverksatte de strengeste tiltakene siden krigstid for å begrense smittespredning i samfunnet. Likevel har vi en antakelse om at situasjonen rundt Covid-19 har hatt en innvirkning på hvordan respondentene har svart og minimert sjansen for at de har valgt tilfeldige svaralternativer kun for å få undersøkelsen fort overstått. Vi har en formening om at dette har økt sannsynligheten for å få kartlagt så reelle svar som mulig.

Det siste kriteriet for å sikre oppgavens pålitelighet omhandler hvordan registrering og analysering av data har blitt gjennomført (Jacobsen, 2015). Taleopptak ble benyttet under intervjuet, noe som sikret at informantens uttalelser ble korrekt gjengitt. Når det gjelder registrering av svarene fra spørreundersøkelsen gjøres dette automatisk, dermed sikres korrekt registrering av data. Analysedelen ble kategorisert etter temaene trusler mot samfunnssikkerheten, analyse av brosjyren fra egenberedskapskampanjen og analyse av data fra spørreundersøkelsen. Informasjon fra intervjuet er gjennomgående gjennom alle de tre hovedtemaene, da informanten formidlet data som omhandlet alle de tre temaene.

3.5 Styrker og svakheter

For å belyse oppgavens tema og problemstilling eksisterer det flere ulike metoder for å samle inn data. En styrke for oppgaven er at det har blitt benyttet både kvalitativ og kvantitativ metode for innsamling av data. Ettersom temaet som har blitt forsket på i oppgaven er relativt “nytt” foreligger det lite tilgjengelig statistikk og kvantifiseringer til tematikken. En triangulering av kvantitativ og kvalitativ metode ga derfor muligheten til å øke datagrunnlaget og generaliseringsmulighetene.

Samarbeidet med Bergen kommune har bidratt til å styrke oppgaven, og da spesielt gjennom spørreundersøkelsen. Deres ekspertise bidro til at både spørsmålsformulering og -oppsett ble så optimalt som mulig, og bidro derfor til at forutsetningene for at respondentene skulle misforstå eller svare feil ble minimal. Det faktum at Bergens Tidende la ut link til spørreundersøkelsen og at Bergen kommune publiserte en sak om vår masteroppgave og spørreundersøkelsen på sin Facebook- og hjemmeside bidro til å styrke vår troverdighet og

skape tillit hos mottakerne, i tillegg til at det gjorde det mulig å nå ut til et bredt publikum. Det å skape tillit er et viktig element i forskning, ettersom det vil prege kontakten med respondentene og informantene gjennom forskningsprosjektet (Tjora, 2012).

For å samle inn primærdata til oppgaven ble det brukt et web-basert spørreskjema. Fordel med web-basert innsamlingsmetode av data er at det ikke har noen kostnader. En spørreundersøkelse er også tid- og arbeidsbesparende ettersom SurveyXact både utformer og gir grafiske fremstillinger av resultatene. En annen styrke ved spørreundersøkelse via nett er at den kan besvares hvor og når som helst så lenge man har tilgang til internett. Den største svakheten ved nettbasert spørreskjema er hvor representativt den er og svarprosenten. De fleste har tilgang til internett, men ikke alle er brukere av internett (Jacobsen, 2015). I følge Jacobsen (2015) er det kun over halvparten av de over 66 som bruker internett. Derfor kan man ved bruk av nettbasert spørreundersøkelse miste et representativt utvalg av befolkningen. Av resultatene fra spørreundersøkelsen ser vi at det er færrest respondenter under 18 og over 60 år. Dette kan være en av årsakene til at svarfordelingen blant disse gruppene i noen tilfeller skiller seg ut fra de andre. Selv om det er færre respondenter under 18 og over 60, ser vi at spørreundersøkelsen har generert svar fra alle aldersgrupper. Det at spørreundersøkelsen fikk 2946 respondenter styrker datagrunnlaget betraktelig.

Til forskjell fra spørreundersøkelsen som ble utformet med lukkede spørsmål med faste svaralternativer, hadde dybdeintervjuet mer åpne spørsmål som ga informanten mulighet til å gå mer i dybden på de ulike temaene. Dette styrket datainnsamlingen, da informasjon fra intervjuet kunne brukes til å underbygge resultatene fra spørreundersøkelsen. Det kan være en svakhet at vi kun har ett intervjuobjekt som har ekspertise innenfor beredskap. Det er tenkelig at andre eksperter kunne bidratt med andre faglige vurderinger, noe som kunne ført til at vi hadde fått mer nyansert informasjon. Valget om å bare intervjuet én ekspert var basert på at data hovedsakelig skulle skaffes via spørreundersøkelse, og at formålet med å benytte ekspertens kunnskap var å utdype dataene fra spørreundersøkelsen.

4. Empiri

Empirien består av en gjennomgang av to nasjonale trusselvurderinger, analyse av brosjyren “Du er en del av Norges beredskap” og analyse av data fra spørreundersøkelsen samt funn og data fra intervju. Informasjon fra intervjuet presenteres fortløpende gjennom delkapitlene.

4.1 Vurderinger av trusler mot samfunnssikkerheten

Trusselvurderingene som offentliggjøres fra noen av landets største sikkerhetsmyndigheter har som hensikt å gjøre befolkningen bevisst på hvilke trusler eller farer samfunnet står overfor. Hensikten med å formidle disse farene er at ulike aktører og enkeltpersoner skal ha mulighet til å kunne iverksette tiltak for å redusere sårbarheten. Det å iverksette tiltak vil bidra til å øke robustheten, noe som kan føre til at samfunnet blir bedre rustet til å håndtere de hendelser som kan inntreffe, i tillegg til at det kan bidra til å redusere risikoen for tap av verdier.

I et demokrati er åpenhet om trusselbildet fornuftig ettersom sikkerhet i samfunnet er noe som angår alle. På bakgrunn av dette bør det arbeidet som sikkerhetsmyndigheter gjør formidles og avmystifiseres så langt det er mulig. Kunnskap om trusselbildet over tid kan bidra til å bedre motstandskraft i samfunnet og skape en fornuftig og realistisk årvåkenhet (Johansen og Torgersen, 2020).

Risikobildet er i stadig endring. Dette skyldes samfunnsutviklingen her i landet, i tillegg til ytre forhold som påvirker oss (DSB, 2019). DSB og PST er to av aktørene som kontinuerlig identifiserer og kartlegger hvilke trusler samfunnet til enhver tid står overfor. NSM og Etterretningstjenesten er de to andre aktørene som utarbeider trusselvurderinger. Aktørene har sine fokusområder, noe som gjør at et bredt spekter av ulike typer hendelser kartlegges.

For å få en forståelse for hvilke hendelser vi må forberede oss på, vil hovedelementene i trusselrapportene fra DSB og PST bli redegjort for (Se vedlegg 3 for inkluderte dokumenter). Dette er for å forstå hva som kan gjøre at det blir behov for å iverksette egenberedskap. Videre vil tre “hovedkategorier” av hendelser kort redegjøres for. Disse er valgt ut på bakgrunn av spørsmål fra spørreundersøkelsen som kartlegger hvilke hendelser respondentene

i størst grad er bekymret for skal inntreffe. Det er naturlige hendelser, pandemi og digital sårbarhet og cyberangrep.

4.1.1 Naturlige hendelser

DSB (2019) ser på klimautfordringer som en trussel mot dagens samfunnssikkerhet. Det må forventes en utvikling hvor ekstremvær inntreffer hyppigere og med stor kraft.

Klimaendringene er mer uforutsigbare og det er vanskeligere å si noe om hvor de vil inntreffe. De utfordringene som eksisterer i dag kan gi konsekvenser for matproduksjon og forstyrre verdenshandelen. I Norge er nedbør og nedbørintensiteten med økt fare for skred og flom den største utfordringen. Ekstremvær vil generelt medføre store materielle ødeleggelser og true viktige kritiske infrastrukturer, som blant annet vann og avløp, kraftledninger og veinett. Det er vanskelig å si noe om hvor store konsekvenser ekstremvær og klimautfordringer vil få ettersom dette avhenger av i hvilken grad man er forberedt. Både det offentlige, næringslivet og enkeltpersoner har ansvar for de klimaendringene vi står ovenfor. For å begrense konsekvensene er forebygging gjennom arealplanlegging og beredskap for håndtering av situasjonen svært viktig.

Informanten formidler at han tror befolkningen i Bergen er bekymret for klima og de utfordringene som kan følge med klimaendringene. Han påpeker evnen naturhendelser har til å skape konsekvenser for drift av samfunnskritisk infrastruktur. Utfordringen er at det er få forebyggende tiltak som kan settes inn, og de tiltakene som kan iverksettes for å skape redundans har ofte høye kostnader.

4.1.2 Pandemi

I følge DSB (2019) sin analyse av krisescenarioer blir pandemi vurdert som en av hendelsene med høyest risiko, både med hensyn til sannsynlighet og konsekvens. En pandemi er et utbrudd av sykdom som sprer seg over store geografiske områder i verden og rammer store deler av befolkningen. Sannsynligheten for at en alvorlig pandemi inntreffer i løpet av 100 år blir regnet til å være 75 prosent. Dette scenarioet regnes som kritisk fordi dagens intensivkapasitet ikke er tilstrekkelig nok til å dekke dette behovet. For å sette rammer og premisser for hvordan utbrudd av smittsomme sykdommer skal håndteres har Norge etablert et smittevernsregime. Det eksisterer også en nasjonal beredskapsplan mot pandemisk influensa som inneholder tiltaks- og beredskapsplaner, disse planene retter seg mot

virksomheter og departementer som har beredskapsansvar under en pandemisituasjon. Tiltakene retter seg mot å begrense og redusere smittespredning, samt sørge for at det blir gitt riktig behandling til personer som er rammet. Pandemi medfører konsekvenser som dødsfall, sykehusinnleggelse, store økonomiske tap samt sosiale og psykologiske reaksjoner blant befolkningen. Under en pandemi vil arbeidsfraværet øke, dette kan føre til at viktige samfunnsfunksjoner som helsevesenet er avhengig av for å gi behandling blir svekket eller bryter sammen (DSB, 2019).

Fra intervjuet kommer det frem at det er stort fokus på frykt for pandemi. Informantens inntrykk er at folk er rasjonelle og tar rasjonelle valg der de ikke lar frykten ta overhånd. Han trekker frem aktører som tar stor plass da disse lar frykten ta overhånd. I den situasjonen vi er i nå (per 6. mars 2020) tror informanten at en pandemi vil være vanskelig for et samfunn å håndtere. Ifølge han er ikke et pandemiutbrudd så farlig for flesteparten av innbyggerne, det er hovedsakelig de eldre som er mest utsatt og sårbare. Dersom pandemi får for stor innvirkning på samfunnsdriften tror informanten at dette vil føre til reduksjon i samfunnsdrift og regulariteten i tjenestetilbud, som igjen vil føre til større konsekvenser enn å holde samfunnet gående med pandemiutbrudd. Han trekker frem en "klassiker" hvor tiltak som innføres i usikre situasjoner ofte er farligere enn årsakshendelsen eller den opprinnelige hendelsen. Han synes balansegangen her er vanskelig, og enda vanskeligere å kommunisere dette ut til innbyggerne.

4.1.3 Digital sårbarhet og cyberangrep

Datanettveksoperasjoner (cyberoperasjoner) hvor andre lands tjenester vil lykkes å komme på innsiden av norske datanettverk og få mulighet til å stjele store mengder informasjon, legge igjen skadevare eller manipulere informasjon anses som en stor trussel mot samfunnet ifølge PST (2020). Ved at utenlandske etterretningstjenester hacker norske systemer kan de lære seg hvordan norsk kritisk infrastruktur fungerer, noe som vil være nyttig dersom de i fremtiden ønsker å utøve press mot norske myndigheter. Cyberoperasjoner vil bli brukt mot et bredt spekter av mål i både offentlig og privat sektor, og små og store virksomheter. Det gir de tilgang til store mengder data. For å kunne håndtere et slikt trusselbilde er det viktig at de virksomhetene som kan bli utsatt for denne type aktivitet setter seg inn i hva som utgjør deres sårbarheter, og arbeider med å redusere egen sårbarhet og iverksette tiltak for å beskytte seg selv (PST, 2020).

Digitale angrep kan ifølge DSB (2019) utgjøre en trussel mot statssikkerheten og samfunnssikkerheten i Norge. Norge er et av verdens mest digitaliserende land og avhengigheten av IKT preger hele samfunnet. Utvikling i digitalisering utgjør en sårbarhet ved at flere enheter, prosesser og tjenester kobles sammen og til internett. Et digitalt angrep er en tilsiktet handling som gjennom utnyttelse av sårbarheter i infrastrukturen og digitale verdikjeder vil påføre samfunnet et betydelig tap. Motivasjonen bak digitale angrep vil oftest ha bakgrunn i økonomi og politikk. Digitale sårbarheter er vanskelige å få oversikt over, ettersom de digitale verdikjedene er kompliserte. Dersom det forekommer svikt i en del kan dette få konsekvenser for sluttbrukeren. Virksomheter må selv kartlegge og sikre viktige infrastrukturer for å unngå digitale angrep. Det kan være hensiktsmessig å iverksette sikringstiltak som redundante løsninger og fysiske tiltak til de kritiske komponentene for å beskytte seg mot et digitalt angrep. For samfunnssikkerheten er det viktig at IKT systemer og nødvendige samfunnsfunksjoner til enhver tid er funksjonsdyktig. Derfor må sårbarheten for at sensitiv informasjon kommer på avveie reduseres. For å redusere sårbarheten for bortfall av digitale systemer anbefaler DSB (2019) at arbeidet med IKT sikkerhet må intensiveres i alle samfunnssektorer.

Informanten tror også cyberangrep er en type hendelse som vekker stor bekymring blant befolkningen i Bergen kommune. Han sier blant annet at:

Vi har fantastiske leverandører av kritisk infrastruktur i dette landet, og vi har en helt imponerende regularitet i all infrastruktur. Det er stor bevissthet rundt sårbarheten i egen infrastruktur, og aktørene er gode til å håndtere bortfallsituasjoner samt å få de raskt opp igjen. Det er klart at det er stor usikkerhet knyttet til sårbarheter innenfor informasjonssikkerhet, og jeg tror vi har for lite kunnskap om sårbarhetene våre og hvilke kapasiteter andre har til å kunne ramme cyberdomenet (Informant).

4.2 Analyse av brosjyren fra egenberedskapskampanjen

Høsten 2018 lanserte DSB en egenberedskapskampanje i samarbeid med Oslo kommune. Kampanjen går under navnet “Du er en del av Norges beredskap”, og handler om befolkningen sin egenberedskap. Målet med kampanjen var å rette fokus mot hva hver enkelt burde ha i hus for å klare seg selv i tre døgn dersom en krise skulle inntreffe. Kampanjen ble distribuert gjennom en brosjyre som ble sendt ut til alle husstander i Norge (DSB, 2018).

Av intervjuet kom det frem at informanten mener den virkelig store sårbarheten i det norske samfunn er avhengigheten til fungerende samfunnskritiske infrastrukturer. Han mener at et robust samfunn er avhengig av at den friske delen av befolkningen er i stand til å klare seg selv uten å belaste myndighetene under en krise. Det kom frem at dagens samfunn er helt avhengig av å bygge en robust egenberedskap. På spørsmål om hvordan informanten tror det står til med egenberedskapen generelt blant befolkningen i Bergen antar han at bysamfunn er mer robust enn andre samfunn. Bakgrunnen for dette er at det er større robusthet i den samfunnskritiske infrastrukturen i bysamfunn. Han påpeker samtidig at det er mer sårbart at innbyggerne i bysamfunn er dårligere forberedt enn andre i lokalsamfunn, ettersom færre av innbyggerne i bysamfunn har redundans i hverdagsforsyning til egen bolig. Bysamfunn består ofte av store grupper eldre og pleietrengende, studenter og innvandrerbefolkning, som etter hans antagelser vil få store utfordringer knyttet til egenberedskap.

Brosjyren “Du er en del av Norges beredskap” har som formål å gjøre befolkningen bedre forberedt, og dette er et gjennomgående tema i brosjyren. Brosjyren inneholder 12 sider som kombinerer bruk av både tekst og bilder. Det blir brukt positivt ladede ord og fokuset er rettet mot fordelene ved å være forberedt, og hvilke tiltak som kan gjør at man blir mer forberedt. Det legges ikke vekt på hva konsekvensene er dersom man ikke er forberedt, noe som bidrar til at det skapes mindre frykt blant mottakerne. Tidlig i brosjyren blir det listet opp hvilke husholdningsartikler som er anbefalt å ha i hus, disse er gjennomgående i brosjyren og blir vist frem med hjelp av setninger, ord og bilder.

Det første mottakeren ser når de mottar brosjyren er tittelen. For å fange mottakerne sin oppmerksomhet gir DSB umiddelbart et innblikk i hva leseren kan forvente seg og hva brosjyren handler om. Tittelen i DSB sin brosjyre er også budskapet deres “Du er en del av Norges beredskap”. Forsiden inneholder også en underoverskrift “Råd om egenberedskap” og et bilde av hvilke husholdningsartikler man bør ha i hus, se figur 4. Nederst på forsiden er logoen til DSB og Oslo kommune plassert. Dette er trolig strategisk plassert ettersom det ikke tar for stor plass på forsiden, men gir tillit til mottaker ved å vise hvem som er avsender. DSB har valgt å henvende seg til direkte til mottakeren ved å bruke ordet “du”. Brosjyrens forside preges i stor grad av patos og logos, og i noen grad av etos.

Av intervjuet fremkommer det at det er kritisk for nasjonen å få opp bevisstheten blant befolkningen for deres eget ansvar, slik at folk kan ivareta seg selv når det oppstår hendelser

med bortfall av kritiske infrastrukturer. Informanten synes på mange måter innholdet i egenberedskapskampanjen er riktig med et godt budskap, men tenker at det blir litt for “enkelt”. Slik brosjyren er i dag opplever ikke informanten den som treffende og tror ikke kampanjen har den virkningen de skulle ønske de hadde.

Figur 4: Brosjyrens forside (DSB, 2018).

Andre side av brosjyren innleder med “Verdens tryggeste - og likevel sårbar”, med tilhørende tekst under. Teksten gir et innblikk i at Norge er et trygt og stabilt samfunn, men avhengigheten til samfunnskritiske infrastrukturer gjør oss sårbare, dette er også noe informanten trekker frem i intervjuet som en av samfunnets største utfordring. Teksten gir mottakeren kontraster ved å først bruke plussord som “trygg”, og deretter bruke et minusord “sårbar”. Gjennom å bruke det personlige pronomenet “vi” er det tydelig at patos blir brukt som et retorisk virkemiddel. Teksten gir en opprømsing av hvilke hendelser som kan inntreffe og avslutter med en oppfordring der de ber alle husstander i Norge om å ta noen enkle grep for å forbedre sin egenberedskap. På side tre i brosjyren kommer det en konkret liste med oversikt over hva man bør ha i beredskapslageret for å klare seg selv i tre døgn, disse artiklene ble presentert innledningsvis i kapittel 1.1.

På side fire og fem får vi igjen presentert de anbefalte husholdningsartiklene, men nå med overskrifter som “Mat”, “Drikke”, “Varme”, “Legemidler og førstehjelp”, “Hygiene” og “Informasjon”, som vist på figur 5. Hver overskrift har tilhørende tekst med tips og informasjon om hvordan artiklene kan oppbevares og lagres. På side fem blir også en grønn boble (se figur 5) uthevet med skrift hvor det står “Husk! Krisesituasjoner er uoversiktlige, og noen kan ha egeninteresse av å spre feilinformasjon. Vær derfor ekstra oppmerksom på at du får informasjon fra pålitelige kilder (DSB, 2018 s.5)”.

Figur 5: Side 4 og 5 i brosjyren (DSB, 2018).

Dette utsagnet bærer preg av logos, der fokuset er å gjøre mottaker bevisst på logikk og fornuft i budskapet. Et slikt utsagn kan også bidra til å skape frykt i form av å bruke ord som “krisesituasjon” og påpeke at andre kan ha egeninteresse av å spre feilinformasjon. Likevel preges store deler av disse sidene av logos, med et hint av etos gjennom at avsender prøver å direkte henvende seg til mottakeren sine følelser ved å bruke “Du” i deres tekstutdrag. Det blir også brukt en del “du bør” i stedet for “du skal”, dette viser igjen at DSB sin kampanje kun er en oppfordring og ikke et pålegg til befolkningen.

Side seks i brosjyren består av tekst som omhandler det du har og det du kan. De har valgt å utheve teksten slik at det er lettere å lese hva som står. Dette øker også sannsynligheten for at folk tar seg tid til å lese. Mottakerne blir også oppfordret til å lære seg grunnleggende førstehjelp og sørge for at utstyr som skal brukes i en nødssituasjon virker. Igjen bruker DSB

logos som et retorisk virkemiddel og kommer med oppfordringer til mottakerne. Av intervjuet kommer det frem at beredskapseksperten er usikker på i hvilken grad oppfordringene DSB kommer med vil medføre endringer ute hos innbyggerne i forhold til å forbedre seg. Han antar at kun en liten del av befolkningen kommer til å innrette seg etter rådene som fremkommer av kampanjen. På neste side er det et bilde med grå bakgrunn og tre tepper som ligger oppå hverandre med en lommelykt på toppen. Fra de ellers duse fargene som blir brukt skiller det ene teppe seg ut med fargen rød. Fargen rød er tiltalende og tiltrekker seg oppmerksomhet, samtidig som den skaper en følelse av fare. Dette kan være en av intensjonene bak bildet, ettersom de har valgt å gi bildet en hel side i brosjyren.

“Er du forberedt?” er overskriften som møter oss på side åtte og ni i brosjyren. Under overskriften er det bilde av fire personer, to kvinner og to menn, som alle har ulik livssituasjon. Under bildet er det tekst med deres svar på hvor forberedt de er. Informanten ble under intervjuet spurt om hvordan han tror den enkeltes livssituasjon har innvirkning på hvor godt forberedt de er i forhold til egenberedskap. Av svaret vi fikk kom det frem at han har en antagelse om at det er noen enkelte forhold som kan påvirke hvor godt forberedt folk er. Han trekker frem at den eldre delen av befolkningen før i tiden hadde eget ansvar for deres livssituasjon. I den tiden bestod telefonkatalogen av informasjon om beredskap og nasjonale beredskapstiltak. Store deler av den yngre befolkningen har ikke denne ballasten med seg, men samtidig har infrastrukturen blitt mer robust med større regularitet noe han antar at folk tar som en selvfølge at fungerer til enhver tid. Informanten tror den yngre delen av befolkningen, særlig studenter og innvandrere er mest sårbare. Dette begrunner han med at disse ofte er bosatt i leiligheter som ikke nødvendigvis har den samme robustheten som en enebolig, da i forhold til varmekilder.

På side 8 og 9 i brosjyren blir det fremhevet fire sitater fra personer med ulik bo- og livssituasjon, som vises i figur 6. Bakgrunn for valg av de ulike bo- og livssituasjonene vil trolig vær at de fleste mottakerne kan relatere seg til en av disse. Dette er nok også for å fremme det retoriske virkemiddelet patos, som gjør at man kan kjenne seg igjen i andre sine følelser og opplevelser. Av utsagnene fra figur 6 kommer det frem at to av personene som begge er foreldre i 40 årene ikke har tenkt noe særlig over temaet og er ikke godt forberedt til å håndtere en uønsket hendelse. Mann 20 år som bor i kollektiv oppgir at han er svært dårlig forberedt, men at hans bakgrunn fra forsvaret vil bidra med at han skal klare seg ganske bra. Han bor i et kollektiv der det er mangel på plass til å oppbevare ting, og dette gjør det

vanskelig å lagre utstyr og mat. Kvinne 71 år som bor alene i rekkehus går ikke rundt og er bekymret for at uønskede hendelser som for eksempel terror eller katastrofer skal inntreffe. Dersom noe likevel skulle skje føler hun seg forberedt med det hun allerede har i hus. De fire personene som blir presentert vektlegger ulike ting i forhold hvor forberedt de er og hva som er viktigst for dem. Kvinne 43 år vektlegger viktigheten av tørrvarer, vann og ved, kvinne 73 år vektlegger mat, ekstra varmekilde, DAB radio, batterier og klær, mann 20 år vektlegger medisiner, mens mann 41 vektlegger førstehjelp, riktig informasjon og medisiner.

Oppsummert ser man at omtrent alle de ulike husholdningsartiklene som DSB anbefaler å ha i hus blir dekket. Intensjonen bak dette kan blant annet være å vise at selv om du nødvendigvis ikke har alle anbefalte artikler i hus, kan det være at naboen din også har noe.

Er du forberedt?

Jannecke Nordskog (43)
TOBARNSMOR, BOR I LELIGHET

Jeg har ikke tenkt en eneste tanke rundt dette. Vi har mye tørrvarer i huset, men jeg har ikke tenkt at jeg må vurdere dette som en reell problemstilling. Så jeg vet ikke. Vi burde ha noe vann og ved lagret i boden.

Eva Vige (71)
BOR ALENE I REKKEHUS

Jeg er ikke bekymret for terror eller katastrofer og om noe skulle skjedd har jeg nok av mat og klær. Det som er viktig for meg er å ha muligheter for en ekstra varmekilde for å lage mat og kunne fyre. Jeg er veldig glad i å høre på radio og har kjøpt meg DAB, så må jeg bare passe på at jeg har batterier til den.

Olav Evang (20)
BOR I KOLLEKTIV MED FIRE ANDRE

Jeg er nok ganske dårlig forberedt. I vår leilighet er det lite med skaplass, så vi sliter med å oppbevare ting. Ellers har jeg jo vært i forsvar, så jeg tror jeg hadde klart meg ganske bra. Har bodd mye i telt og laget mat ute i skogen. Romkameraten min har ledgdikt, så det hadde vært kjipt for han om han ikke fikk medisiner sine.

Mohammedi Saaliti (41)
TREBARNSFAR, BOR I ENEBOLIG

Man tenker at ingenting kan skje her i Norge, men man vet aldri med naturkatastrofer og slikt. Som småbarnsforeldre vil du at barna skal holde seg friske, så det er viktig å ha medisiner i hus og å kunne førstehjelp. Også må jeg passe på moren min. Hun er ikke så god i norsk, så i en krisesituasjon hadde hun nok hatt utfordringer med å få riktig informasjon.

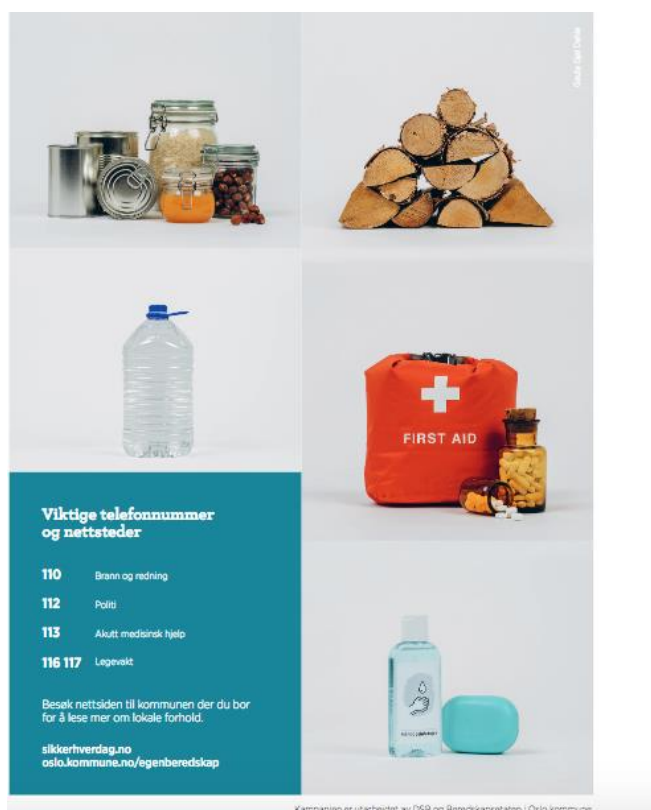
DSB | Råd om egenberedskap | DSB

Figur 6: Sitater fra side 8 og 9 i brosjyren (DSB, 2018).

I intervjuet ble det spurt om hvilken aldersgruppe informanten trodde var mest forberedt og hvorfor. Svaret vi fikk var at han antok at de som hadde ansvar for noen andre enn bare seg selv var mer forberedt. Han trakk frem at dersom man har ansvar for små barn, pleietrengende eller eldre i familien vil man nok være mer oppmerksom på de utfordringene man kan møte i en krisesituasjon. Likevel tror han ikke at de med ansvar for andre er godt nok forberedt. Hvilken aldersgruppe som er mest forberedt synes han er vanskelig å si noe om. Han trekker

igjen frem at den eldre delen av befolkningen har en større ballast med å klare seg selv, da de har levd i en tid hvor infrastrukturen var mer sårbar enn den er i dag. Den eldre befolkningen vil også ifølge informanten være den mest sårbare gruppen for bortfall av infrastrukturer, men tror at jevnt over vil alle aldersgrupper være like sårbare, bare på ulike måter. Han bruker studenter til å eksemplifisere med at de ofte har god helse, men mer utfordrende boligforhold. Dette er også i samsvar med mann 20 som bor i kollektiv sitt svar på hvor godt forberedt han er. Det blir også nevnt husløse, de med rusproblem eller som har et helseproblem, dette er grupper som i utgangspunktet er særlig sårbare og som vil være ekstra sårbare i en krisesituasjon. Det kommer frem at det er nettopp disse myndighetene vil konsentrere seg om i en situasjon hvor samfunnskritisk infrastruktur bortfaller. Han påpeker at det er akkurat derfor det er så viktig at de som kan og bør klare seg selv har etablert egenberedskap, for å ikke stjele kapasitet fra myndighetene til å hjelpe og prioritere de som trenger det mest. Det blir igjen nevnt viktigheten av at befolkningen blir mer bevisst, da han ikke tror at innbyggerne har tatt stilling til at de på best mulig måte må klare seg selv i tre døgn.

Siste side av brosjyren inneholder en grå bakgrunn med en svær overskrift hvor det står “VIKTIG MELDING: LYTT TIL PODKAST”. Under overskriften er det lagt ved et bilde og tekst om hva podkaster handler om. Podkaster har fått navnet “72 timer” som er DSB sin anbefaling over hvor mange timer man bør klare seg selv uten hjelp fra myndigheter. Det blir også gitt en liste der mottaker har mulighet til å skrive egne notater der de eksemplifiserer med at man kan notere seg viktige telefonnummer, adresser eller annen nyttig informasjon for din husstand. Siste side av brosjyren viser ulike bilder av anbefalte husholdningsartikler og oppgir de viktigste telefonnumre og nettstedene man kan besøke for å lese mer om egenberedskap, som vist i figur 7.

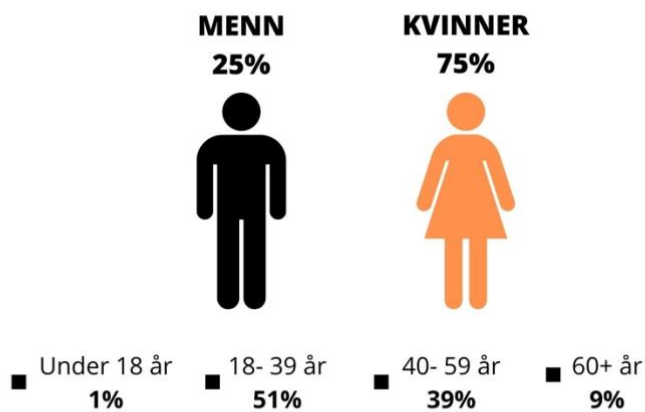
Figur 7: Side 12 i brosjyren (DSB, 2018).

I 2019 ble egenberedskapsuka arrangert i uke 44 med formål om å spre budskapet om egenberedskap i landets kommuner. Vi spurte informanten om Bergen kommune hadde gjort noen tiltak i forbindelse med denne kampanjeuken, han svarte med å presisere at andre kommuner har vært flinkere enn Bergen og valgt andre strategier. Han trekker frem Oslo og Stavanger som gode eksempler. Bergen kommune har vært usikre på effekten av egenberedskapskampanjen og egenberedskapsuken. Han forteller videre at når Bergen virkelig skal sette inn støtet så ønsker de et bedre kunnskapsgrunnlag, slik at de tiltakene som iverksettes får en direkte effekt ute blant befolkningen. Derfor har Bergen kommune til nå kun valgt å støtte opp under DSB sin kampanje og gitt informasjon til innbyggerne. Informanten tror at de må jobbe mer langsiktig og på sikt få egenberedskap inn i skoleverket som en del av opplæringen. Han viser til eksempler hvor dette har blitt gjort med trafiksikkerhet og brannsikkerhet, og tror at den oppvoksende generasjonen må få med seg dette som en del av allmennutdannelsen sin. På kort sikt mener han at de må treffe bedre i kanalvalgene sine.

4.3 Analyse av data fra spørreundersøkelsen

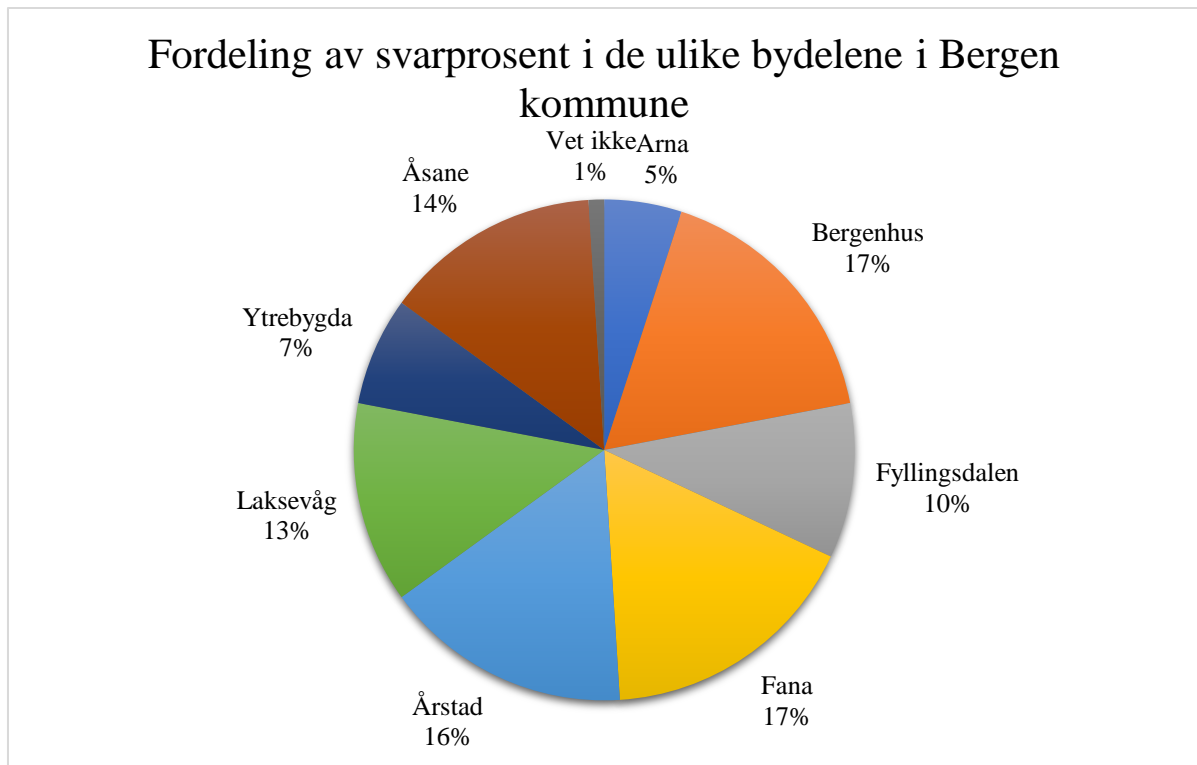
4.3.1 Innledende bakgrunnsdata fra spørreundersøkelsen

Totalt 2946 respondenter fra Bergen kommune svarte på spørreundersøkelsen som ble distribuert i tidsrommet 05.mars- 13.april 2020. Av disse var fordelingen av kjønn og alder som vist i figuren nedenfor.

Figur 8: Oversikt over kjønns- og aldersfordeling blant respondentene.

Av figur 8 kommer det frem at 25 prosent av respondentene var menn, mens 75 prosent var kvinner. Aldersfordelingen viser at det var én prosent under 18 år, 51 prosent var i aldersgruppen 18-39 år, 39 prosent mellom 40-59 år og de over 60 var representert med 9 prosent. Folk i alle aldersgruppene har dermed svart på spørreundersøkelsen, men majoriteten av respondentene var unge voksne mellom 18 og 39 år.

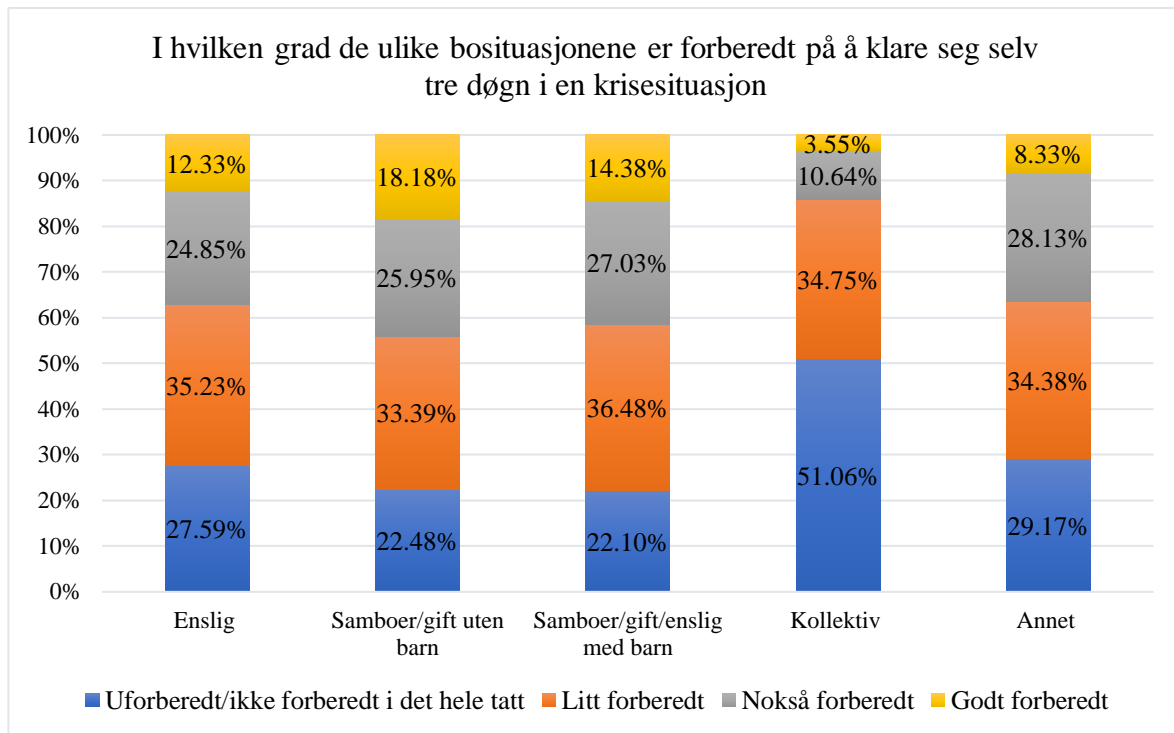

Figur 9: Oversikt over fordeling av svarprosent blant bydelene.

Figur 9 viser hvor stor andel av respondentene som er tilknyttet hvilken bydel. Av diagrammet kommer det frem at Fana og Bergenhus er de mest representerte bydelene med 17 prosent hver. Videre er 16 prosent bosatt i Årstad, 14 prosent i Åsane, 13 prosent i Laksevåg, 10 prosent i Fyllingsdalen, 7 prosent i Ytrebygda, 5 prosent i Arna og den siste prosenten viser til de som ikke vet hvilken bydel de bor i.

4.3.2 Funn fra spørreundersøkelsen

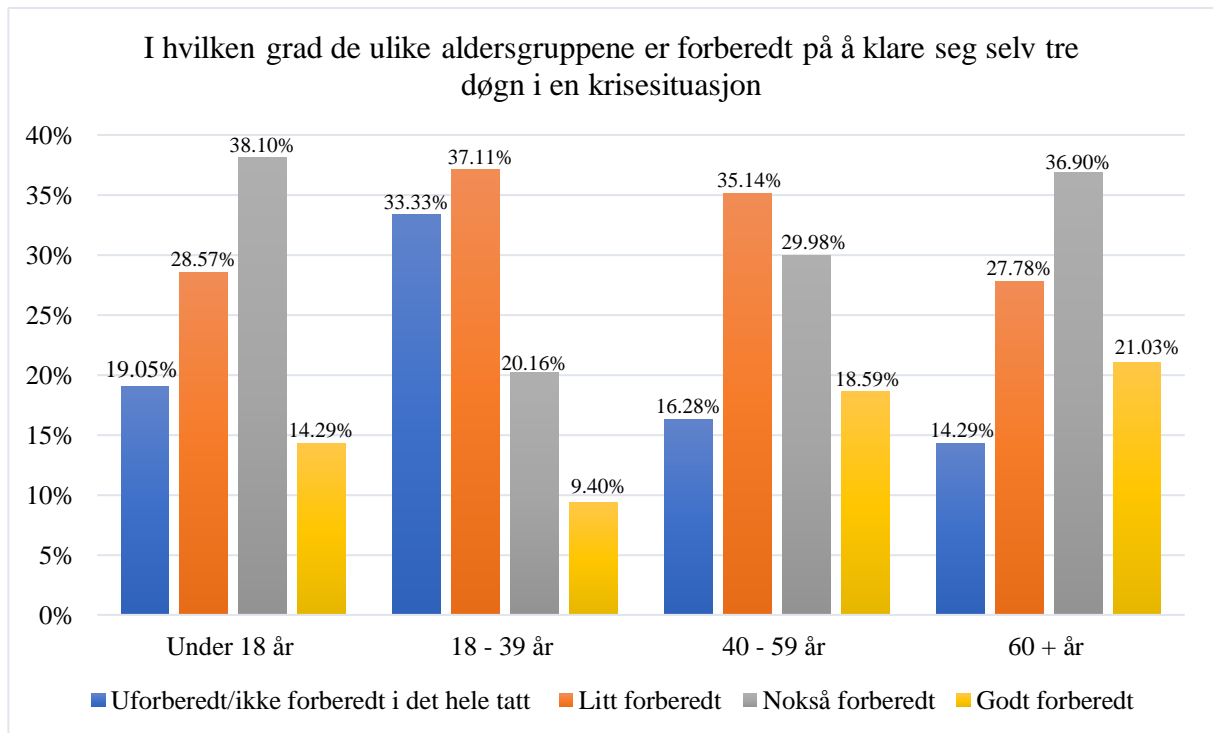
Videre vil funnene fra spørreundersøkelsen presenteres. Analysen av undersøkelsen viser til sammenhengen mellom de ulike spørsmålene, og hvorvidt det er likheter eller ulikheter tilknyttet de variablene som krysses. Videre vil de ulike diagrammene med kryssninger presenteres med en deskriptiv tekst under hvert enkelt diagram.

Figur 10: Oversikt over i hvilken grad de ulike bosituasjonene er forberedt på en krisesituasjon.

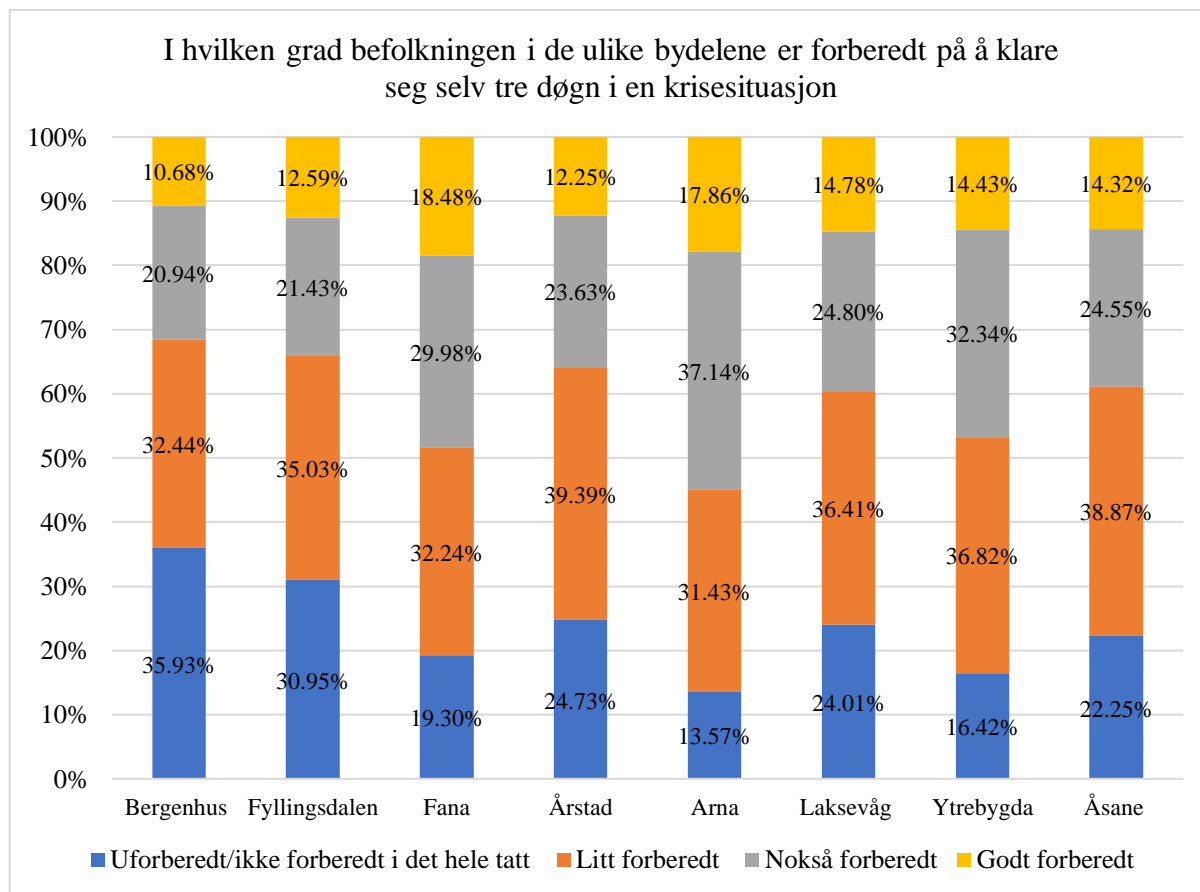
Figur 10 viser sammenhengen mellom befolkningens bosituasjon og i hvilken grad de mener de er forberedt på å håndtere en krisesituasjon. Av diagrammet kommer det frem at gruppen som er minst forberedt er de som bor i kollektiv. Over halvparten av de som bor i kollektiv er ikke forberedt i det hele tatt, og kun 3,55 prosent mener de er godt forberedt på å klare seg selv. Når det gjelder gruppene enslig, samboer/gift uten barn og samboer/gift/enslig med barn er fordelingen av forberedelsesgraden relativt lik. Alle de tre gruppene har størst svarprosent på at de er litt forberedt, men de som er samboer eller gift uten barn scorer høyest på at de er godt forberedt med en svarprosent på 18,18.

Den siste kolonnen representerer de som har oppgitt en annen form for bosituasjon enn det som er oppnevnt. Her er det flere unge som oppgir at de bor hjemme hos foreldrene, samt foreldre som har barn og bonusbarn boende hjemme hos seg. Flere oppgir også at de bor med kjæledyr. For de som har oppgitt en annen bostatus er fordelingen mellom de ulike forberedelsesgradene nokså lik gruppene enslig, samboer/gift uten barn og samboer/gift/enslig med barn. Også her er andelen størst på at de er litt forberedt på å klare seg selv i tre døgn under en krisesituasjon, med en fordeling på 34,38 prosent.

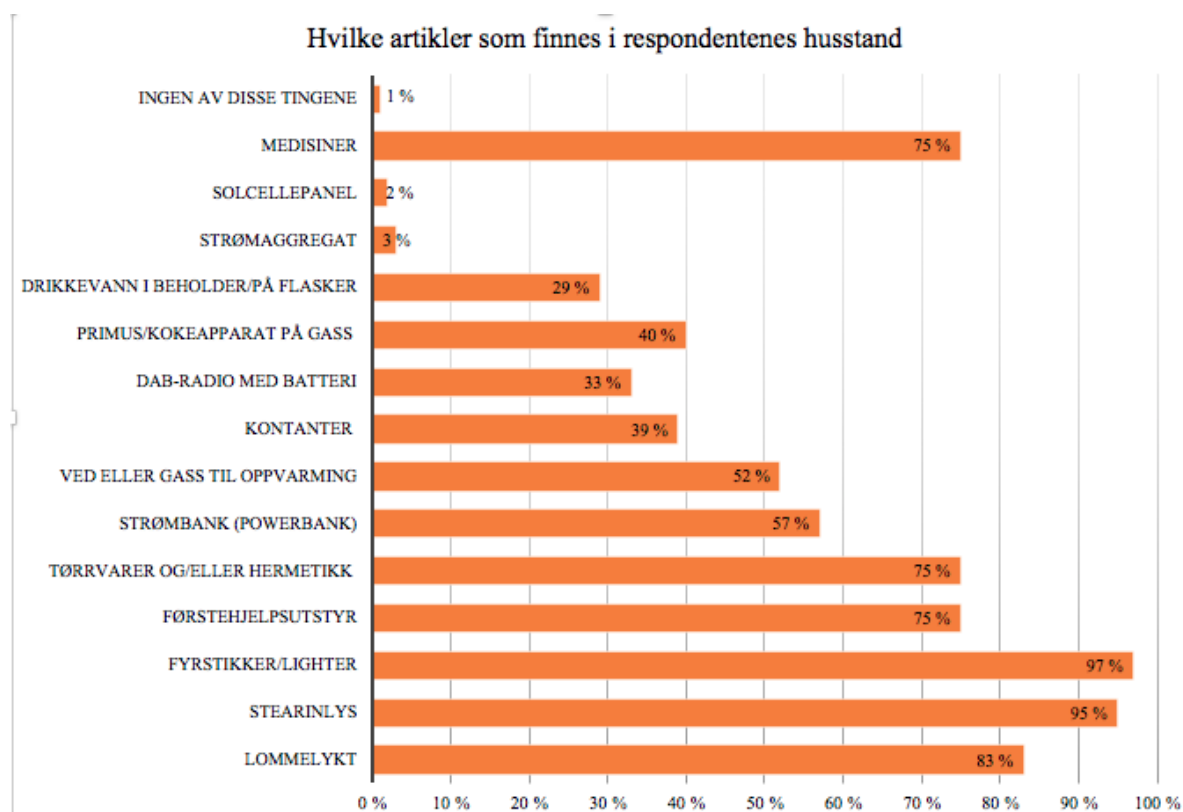
Figur 11: Oversikt over i hvilken grad de ulike aldersgruppene er forberedt på en krisesituasjon.

Diagrammet i figur 11 gir en oversikt over i hvilken grad de ulike aldersgruppene er forberedt på å klare seg selv tre døgn i en krisesituasjon. Fra diagrammet kommer det frem at de mellom 18-39 år har flest respondenter med 33,33 prosent som er uforberedt og minst respondenter med 9,40 prosent som er godt forberedt. Blant de under 18 år er 38,10 prosent nokså forberedt og 19,05 prosent uforberedt. Når det kommer til aldersgruppene 18-39 år og 40-59 år oppgir majoriteten at de er litt forberedt. Den aldersgruppen som har flest respondenter på at de er godt forberedt er de over 60 år med 21,03 prosent. De over 60 er også den gruppen som har minst respondenter som er uforberedt med 14,29 prosent.

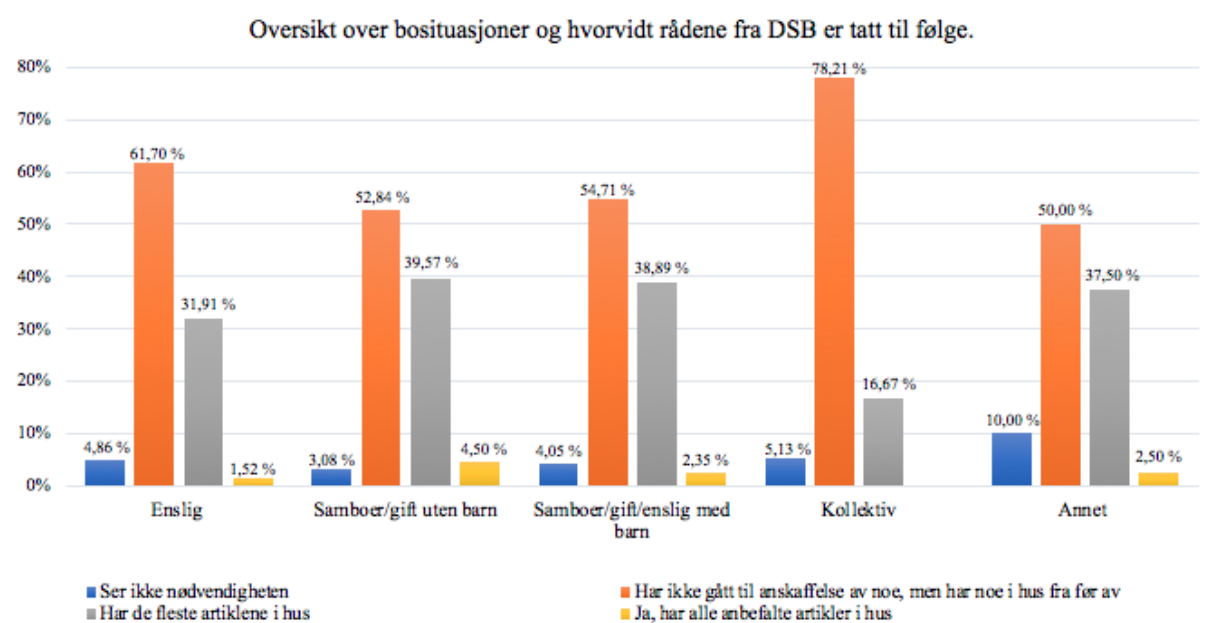
Figur 12: Oversikt over hvor godt forberedt de ulike bydelene i Bergen kommune er.

Av Bergen kommunes åtte bydeler kommer det fram av diagrammet i figur 12 at Bergenus er den bydelen som har størst andel mennesker som ikke er forberedt på å klare seg selv i tre døgn dersom det oppstår en krisesituasjon. Like bak ligger Fyllingsdalen, hvor 30,95 prosent er uforberedt på å klare seg selv under en krise. Dersom en sammenslår kategoriene “nokså forberedt” og “godt forberedt” og analyserer disse sammen, viser diagrammet at Arna er den bydelen som best skal kunne klare seg selv i tre døgn. Like bak ligger Fana og Ytrebygda. Fana har også den største andelen av befolkningen som er godt forberedt med en prosent på 18,48.

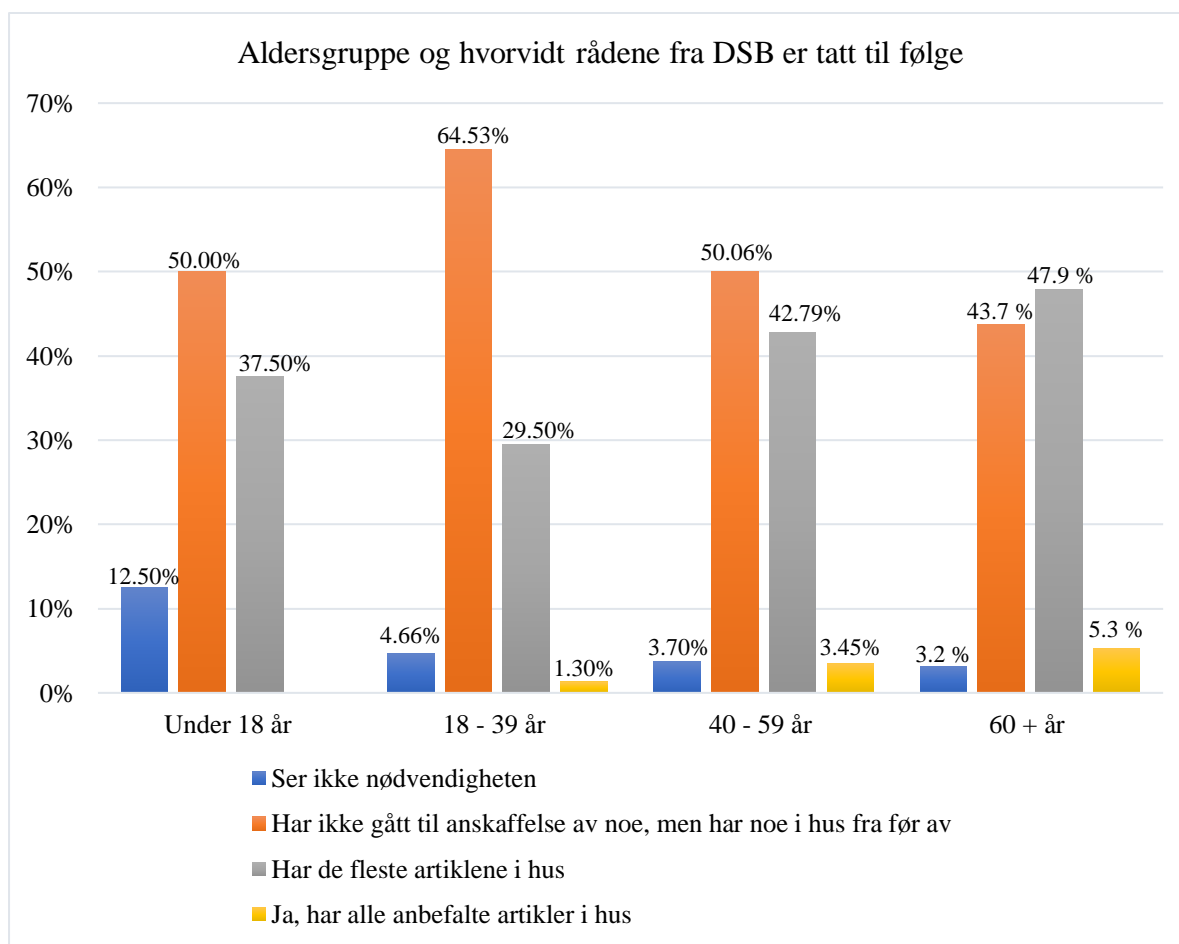
Figur 13: Oversikt over hvilke artikler som finnes i respondentenes husstand.

Diagrammet i figur 13 viser hva respondentene har svart på hvilke artikler de har i sin husholdning. Artikkene som er nevnt er hentet fra listen over hva DSB anbefaler at man skal ha i hus, med unntak av solcellepanel og strømaggregat. Det viser seg at majoriteten av respondentene har fyrstikker eller lighter og stearinlys liggende hjemme, med en svarprosent på henholdsvis 97 og 95. Videre svarer 83 prosent at de har lommelykt. Medisiner, førstehjelpsutstyr og tørrvarer og/eller hermetikk har henholdsvis 75 prosent av respondentene. Disse nevnte artikkene ovenfor er de tingene som går igjen i flest husstander. Kun 3 prosent svarer at de har strømaggregat og 2 prosent sier de har solcellepanel, noe som viser at dette er de minst representerte artikkene. Disse to artikkene sto ikke nevnt på listen til DSB, noe som kan være en forklaring på hvorfor ikke flere har krysset av for dette. De ble likevel inkludert i spørreundersøkelsen da dette er noe som i stor grad kan øke evnen til å klare seg selv under en krise. Kun én prosent av respondentene oppgir at de ikke har noen av de nevnte artikkene i hus.

Figur 14: Oversikt over bosituasjon og hvorvidt rådene fra DSB er tatt til følge.

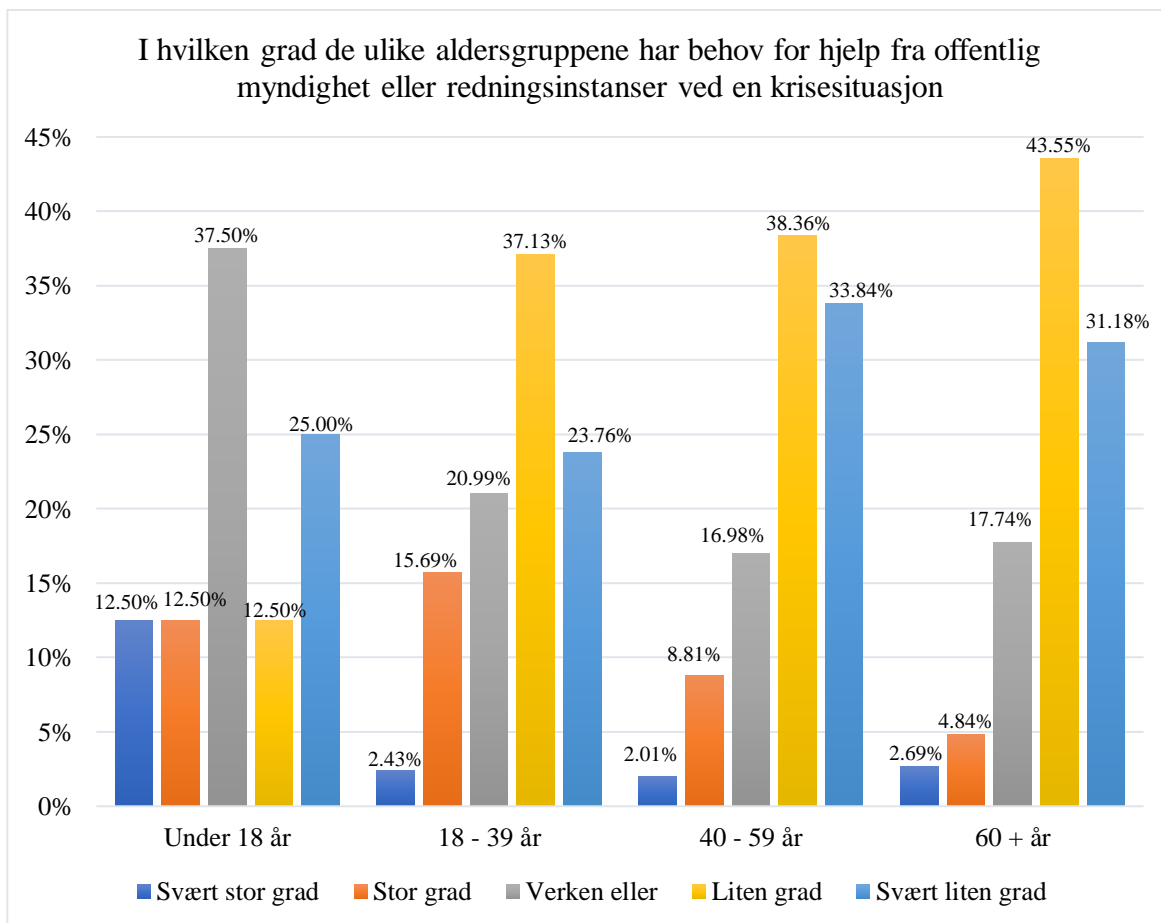
Figur 14 viser en fordeling over de ulike bosituasjonene og hvorvidt rådene fra DSB er tatt til følge. Fordelingen viser at 78,21 prosent av de som bor i kollektiv ikke har gått til anskaffelse av noen artikler, men at de har de fleste i hus. Dette svaralternativet har også størst andel svarprosent blant de andre bosituasjonene. Flere av bosituasjonene svarer også at de har de fleste artiklene i hus. Fra diagrammet ser vi at kun 4,5 prosent av de som er samboere/gift uten barn har alle artiklene i hus. Denne fordelingen har lavest andel svarprosent blant alle bosituasjonene. På annet er det 10 prosent av de som har svart som ikke ser nødvendigheten av å følge rådene fra DSB.

Figur 15: Oversikt over aldersgrupper og hvorvidt rådene fra DSB er tatt til følge.

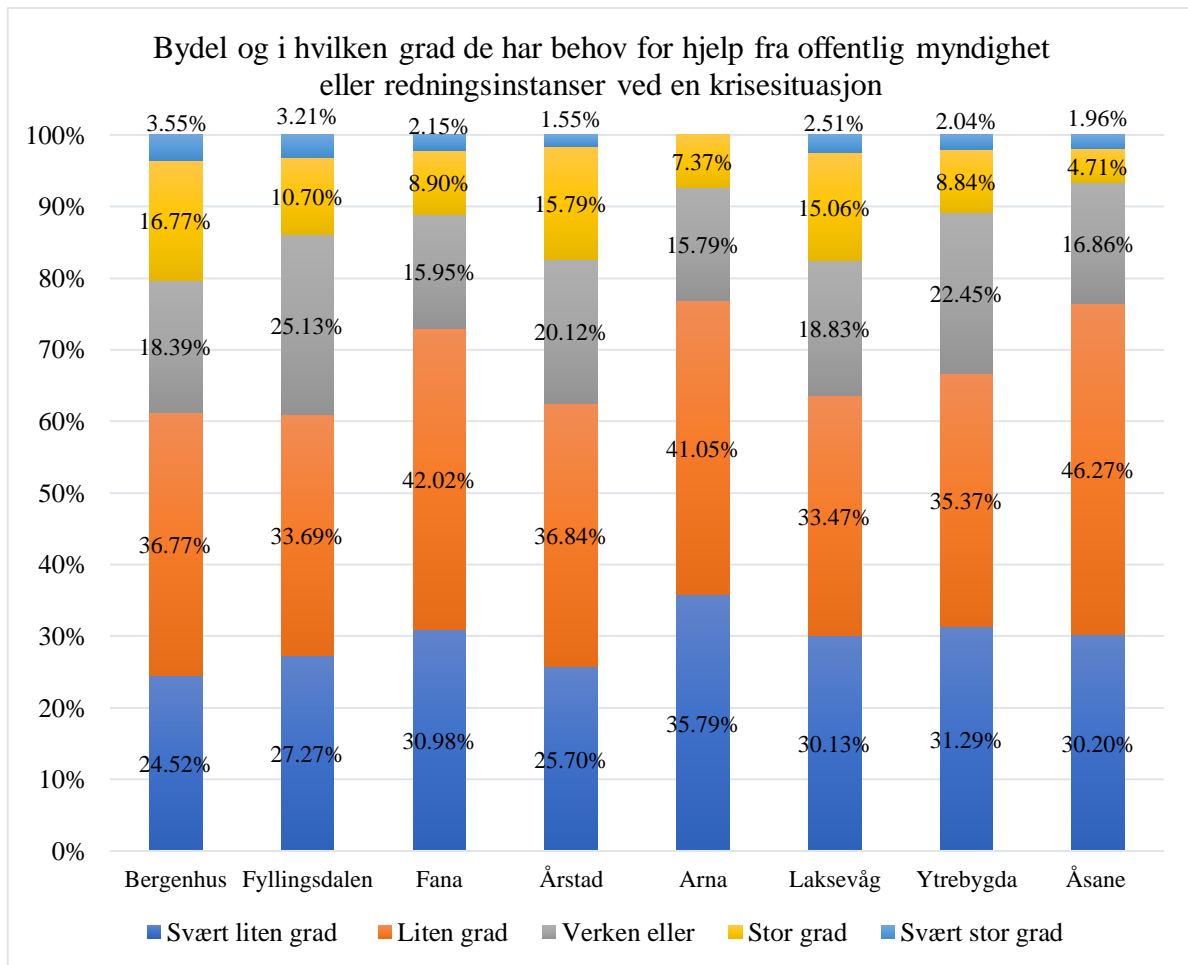
Figur 15: Oversikt over aldersgruppe og hvorvidt rådene fra DSB er tatt til følge.

Fordelingen i figur 15 viser at majoriteten av respondentene enten har de fleste artiklene i hus eller at de ikke har gått til anskaffelse av noe fordi de har noe i hus fra før av. Blant de under 18 år er det 50 prosent som svarer at de har noen av artiklene i hus fra før av og 12,5 prosent ser ikke nødvendigheten. Blant aldersgruppen 18-39 år er det 64,53 prosent som ikke har gått til anskaffelse men har noe i hus fra før av og kun 1,3 prosent svarer at de har alle anbefalte artikler i hus. I aldersgruppen 40-59 år har de fleste noen eller flere av artiklene i hus. For de over 60 år er det omtrent like mange av respondentene som svarer at de ikke har gått til anskaffelse, men har noe i hus fra før av og de som har de fleste artiklene i hus. 3,2 prosent av de over 60 år ser ikke nødvendigheten og 5,3 prosent har alle artiklene i hus.

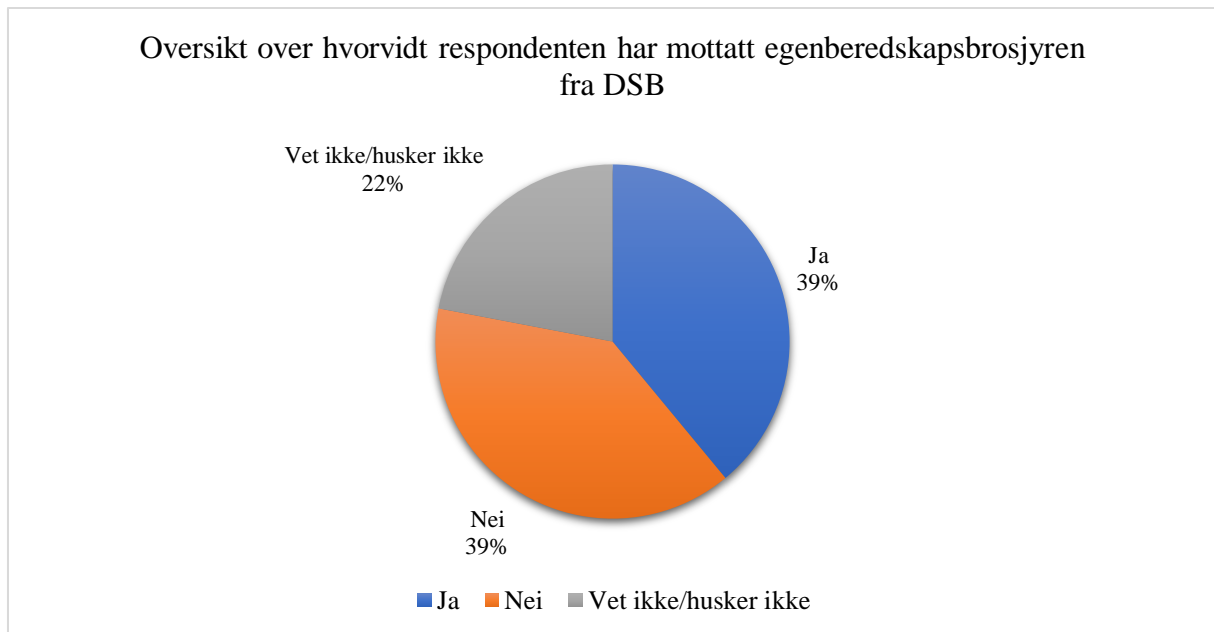
Figur 16: Oversikt over i hvilken grad de ulike aldersgruppene har behov for hjelp fra et hjelpeapparat i en krisesituasjon.

Diagrammet i figur 16 viser en oversikt over i hvilken grad de ulike aldersgruppene har behov for hjelp fra offentlig myndighet eller redningsinstanser ved en krisesituasjon. Blant de under 18 år har majoriteten svart at de verken eller vil ha behov for hjelp, mens 12,5 prosent av de oppgir at de i enten svært stor grad, stor grad eller liten grad vil ha behov for hjelp i en krisesituasjon. For de mellom 18-39 år vil 37,13 prosent ha behov for hjelp i liten grad, mens 15,69 prosent oppgir at de vil trenge hjelp i stor grad. Blant aldersgruppen 40-59 år oppgir henholdsvis 33,84 prosent at de i svært liten grad vil ha behov for hjelp, mens 33,84 svarer i svært liten grad. For de over 60 år vil 31,18 prosent i svært liten grad ha behov for hjelp, mens kun 2,69 prosent vil i svært stor grad ha behov for hjelp. Totalt sett viser fordelingen at blant de ulike aldersgruppene vil flesteparten ha behov for hjelp i liten eller svært liten grad.

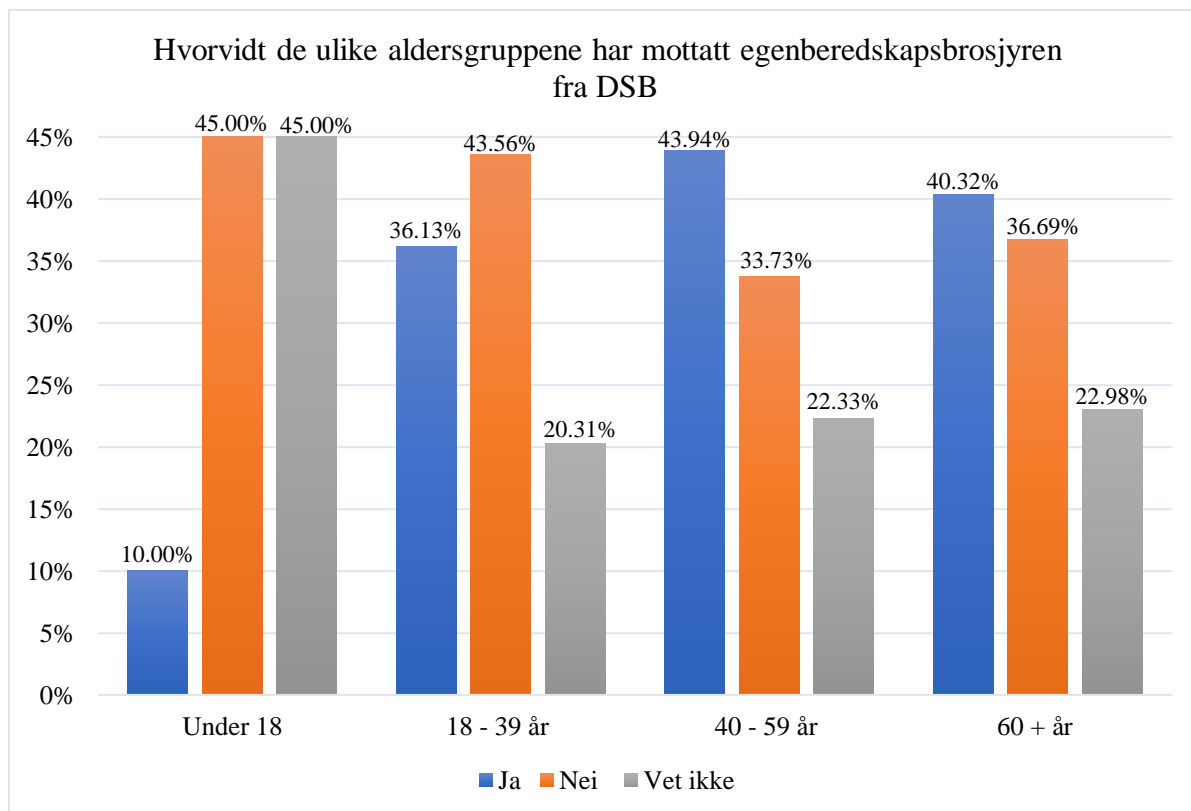
Figur 17: Oversikt over bydel og i hvilken grad de har behov for hjelp fra et hjelpeapparat i en krisesituasjon.

Oversikten i figur 17 viser at majoriteten av respondentene i alle bydelene vil i svært liten grad eller liten grad ha behov for hjelp fra et hjelpeapparat under en krisesituasjon. Bergenhus har størst svarprosentandel med 3,55 prosent og 16,77 prosent på hvem som i svært stor grad og i stor grad vil ha behov for hjelp. Dette skiller seg i liten grad ut fra de andre bydelene hvor svarprosentene jevnt over er de samme.

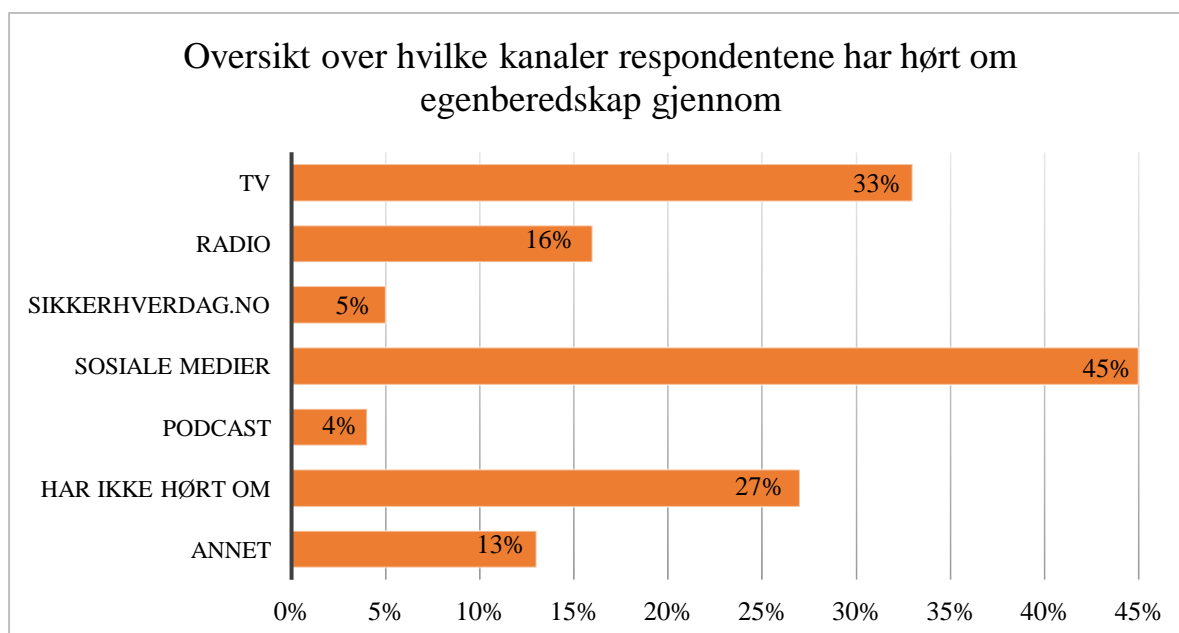
Figur 18: Oversikt over hvorvidt respondentene har mottatt egenberedskapsbrosjyren fra DSB.

Da egenberedskapskampanjen ble lansert sendte DSB brosjyren ut til landets innbyggere. Fra figur 18 kommer det frem at kun 39 prosent faktisk mottok denne brosjyren. 39 prosent svarer at de ikke fikk brosjyren, og de resterende 22 prosentene er usikre på om de har fått den.

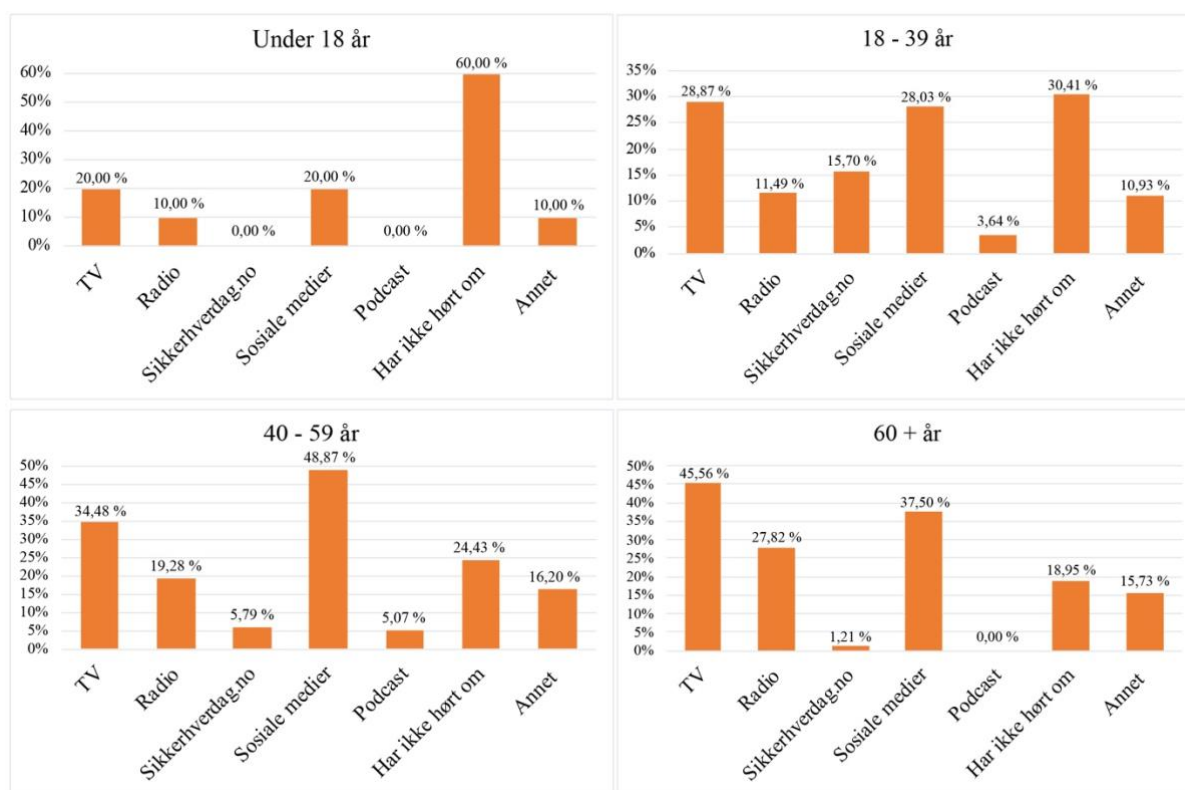
Figur 19: Oversikt over hvorvidt de ulike aldersgruppene har mottatt egenberedskapsbrosjyren fra DSB.

Figur 18 viser en oversikt over hvorvidt respondentene har mottatt egenberedskapsbrosjyren, mens figur 19 viser en oversikt som skiller hvilke aldersgrupper som oppgir å ha mottatt brosjyren eller ikke. Fra diagrammet kommer det frem at blant de under 18 er det like mange som oppgir å ikke ha mottatt brosjyren som vet ikke med 45 prosent. Blant de mellom 18-39 år er fordelingen mellom de som har mottatt og ikke mottatt nokså lik med henholdsvis 36,13 prosent som svarer ja og 43,56 prosent som svarer nei. For de mellom 40-59 år er det en større andel med 43,94 prosent som oppgir å ha mottatt, 33,73 prosent svarer nei mens 22,33 prosent vet ikke. Aldersgruppen de over 60 år er det henholdsvis jevn fordeling mellom de som svarer ja med 40,32 prosent og de som svarer nei med 36,69 prosent, mens de resterende 22,98 prosentene oppgir vet ikke.

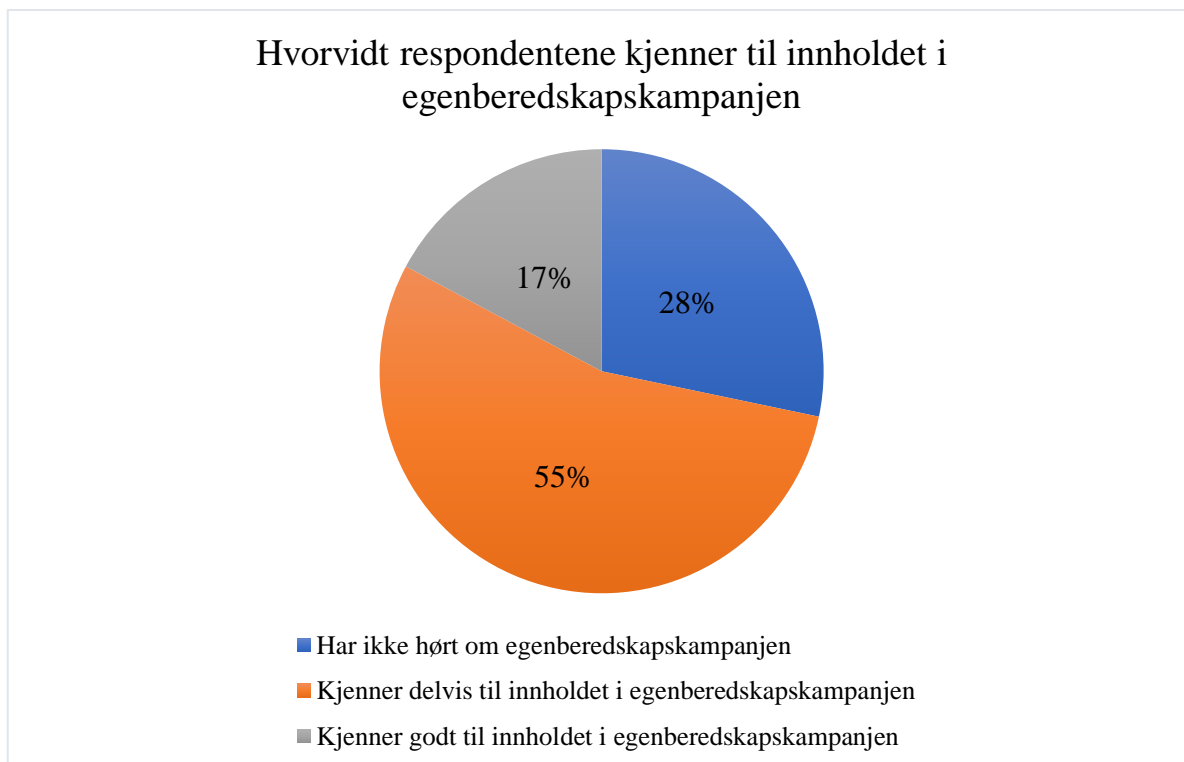
Figur 20: Gjennom hvilke kanaler respondentene har hørt om egenberedskap.

Figur 20 viser en oversikt over hvilke kanaler som har vært mest fremtredende ved formidling av egenberedskap. Her hadde respondentene mulighet til å krysse av for flere alternativer dersom de hadde hørt om egenberedskap flere plasser. Av diagrammet ser en at sosiale medier har vært den største plattformen for informasjonsinnhenting med 45 prosent, etterfulgt av TV som 33 prosent av respondentene har fått informasjon gjennom. 13 prosent har hørt om egenberedskap andre plasser. Her er avis det mediet som går mest igjen, enten ved at de har lest om egenberedskap i papiravis eller i nettversjonen. Av andre kanaler nevnes i hovedsak YouTube, internett generelt og at de har hørt om egenberedskap via venner og bekjente på jobb og fritid. 27 prosent av respondentene har ikke hørt om egenberedskap i det hele tatt.

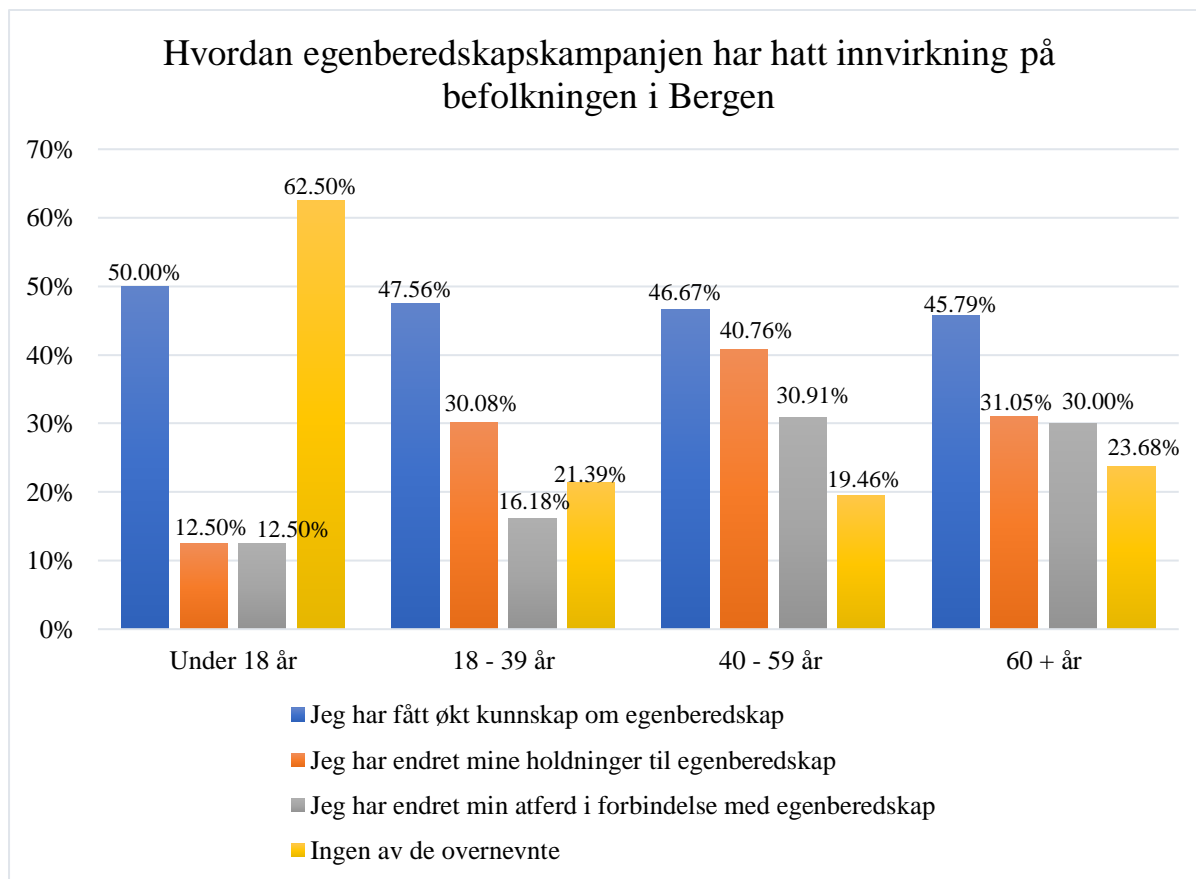
Figur 21: Oversikt over aldersgrupper og kanalvalg.

Diagrammene i figur 21 viser en oversikt over hvor respondentene har fått kjennskap til egenberedskap, fordelt etter de ulike aldersgruppene. Blant de under 18 år er det flest som ikke har hørt om egenberedskap. Av de som har hørt om egenberedskap er dette hovedsakelig gjennom TV og sosiale medier, med en fordeling på 20 prosent på hver. Blant de mellom 18-39 år er det også høyest svarfordeling på at de ikke har hørt om egenberedskap, med 30,41 prosent. Også i denne aldersgruppen har flest hørt om egenberedskap gjennom TV og sosiale medier, med en svarprosent på henholdsvis 28,87 og 28,03 prosent. Sosiale medier er den kanalen flest mellom 40 og 59 år har hørt om egenberedskap gjennom, med 48,87 prosent. For de over 60 år er TV, sosiale medier og radio de mest gjennomgående kanalene. Kategorien “annet” i diagrammene omfatter de samme svarene som ble nevnt under figur 20, hvor avis/nettavis var den kanalen flest hadde hørt om egenberedskap gjennom.

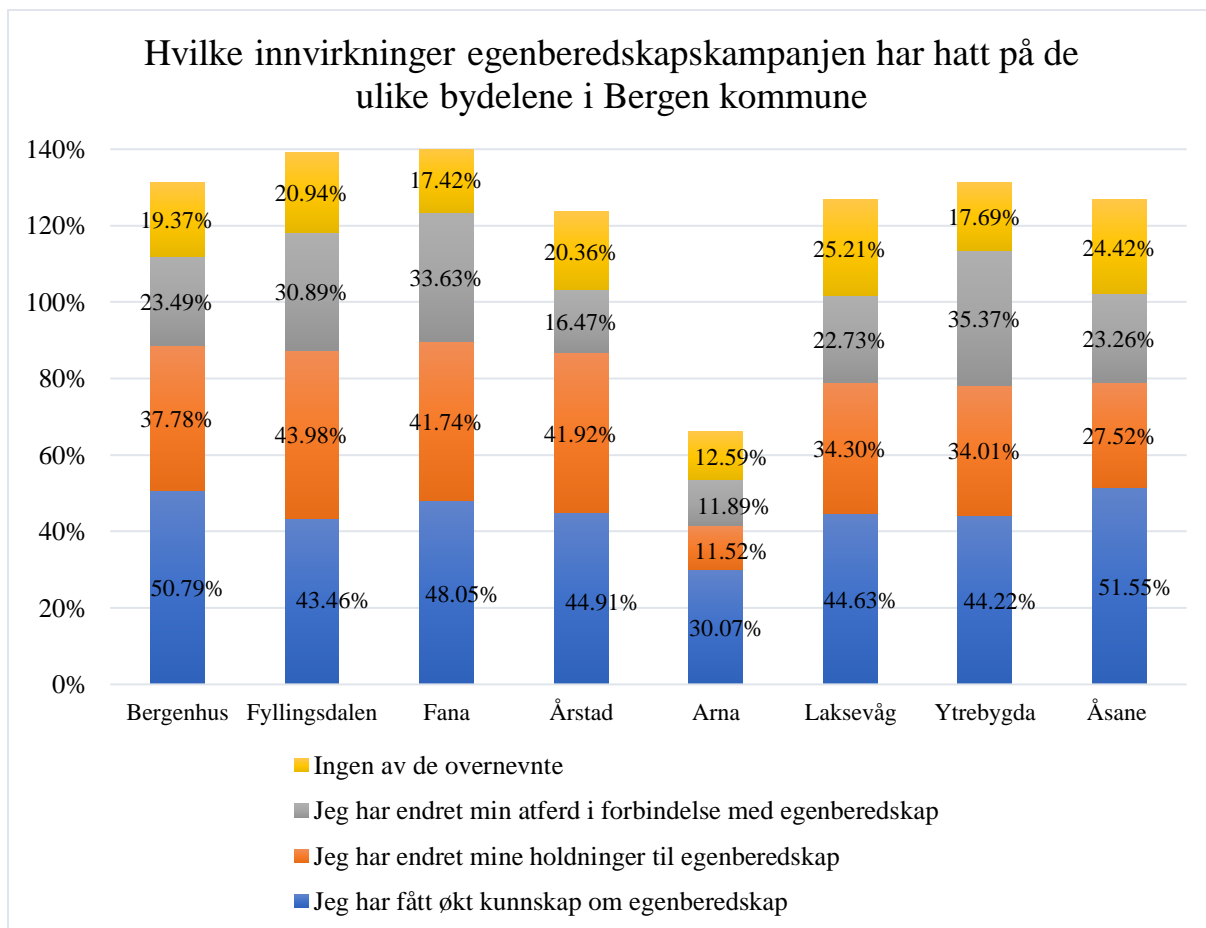
Figur 22: Oversikt over hvor godt respondentene kjenner til innholdet i egenberedskapskampanjen.

Fra diagrammet i figur 20 kom det frem at 27 prosent ikke hadde hørt om egenberedskap i det hele tatt. Figur 22 viser at 28 prosent av respondentene heller ikke kjenner til innholdet i egenberedskapskampanjen. Av de som hadde kunnskap om egenberedskap svarte 55 prosent at de delvis kjente til innholdet i kampanjen, mens 17 prosent mente de kjente godt til innholdet.

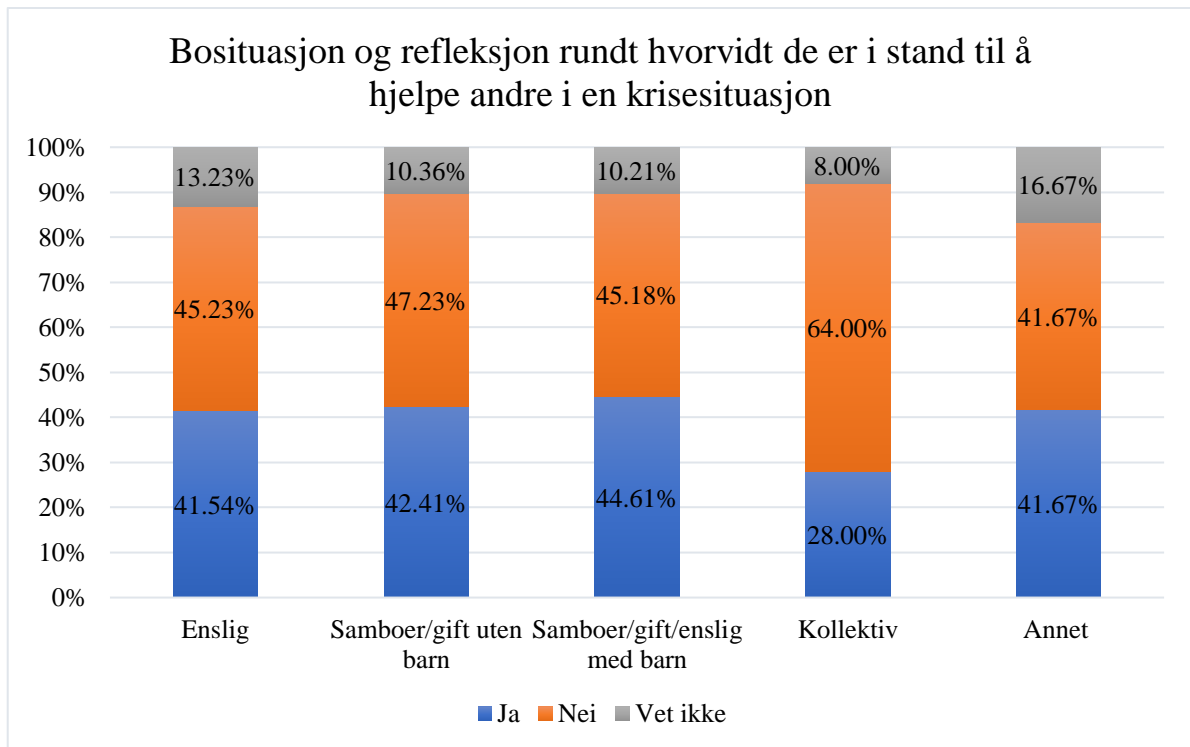
Figur 23: Hvordan egenberedskapskampanjen har hatt innvirkning på befolkningen i Bergen.

Figur 23 viser en fordeling etter alder på hvilken innvirkning egenberedskapskampanjen har hatt. Respondentene kunne velge flere av svaralternativene. De blå kolonnene representerer de som har fått økt kunnskap om egenberedskap, oransje viser om de har endret holdningene til egenberedskap, de grå kolonnene viser til de som har endret sin atferd til egenberedskap og de de som ikke følte noen av disse alternativene var passende vises i de gule kolonnene. Av diagrammet kommer det frem at de fleste har fått økt kunnskap om egenberedskap, og flere har også endret holdningene til sin egen egenberedskap. Det er kun blant de under 18 at flertallet svarer at egenberedskapskampanjen ikke har hatt noen innvirkning på dem.

Figur 24: Oversikt over hvilke innvirkninger egenberedskapskampanjen har hatt på de ulike bydelene i Bergen kommune.

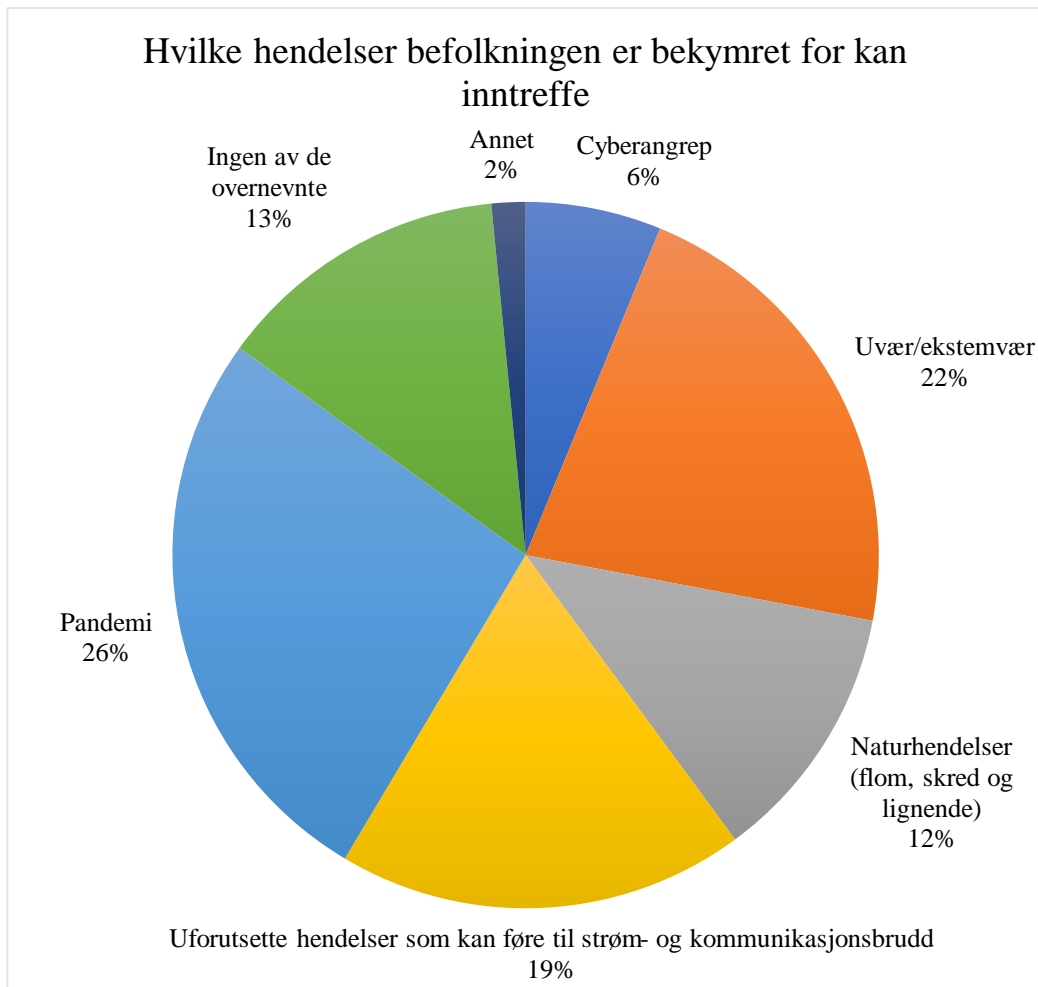
Diagrammet i figur 24 gir en oversikt over hvilke innvirkninger egenberedskapskampanjen har hatt på de ulike bydelene i Bergen kommune. Fra grafen kommer det frem at de fleste bydelene jevnt over har flest respondenter som enten har fått økt kunnskap eller endret sine holdninger til egenberedskap. Det er mindre antall respondenter som oppgir at de har endret atferd i forbindelse med egenberedskap og svarprosenten for dette alternativet er jevnt over likt hos alle bydelene. Fåtallet av respondentene har ikke hatt noen av innvirkningene som er blitt nevnt.

Figur 25: Oversikt over hvorvidt ulike bosituasjoner har reflektert rundt deres evne til å hjelpe andre i en krisesituasjon.

Dersom man har planlagt en god egenberedskap for seg selv og eventuelt andre i sin husstand, kan det å tenke over om man også har kapasitet til å hjelpe andre være aktuelt.

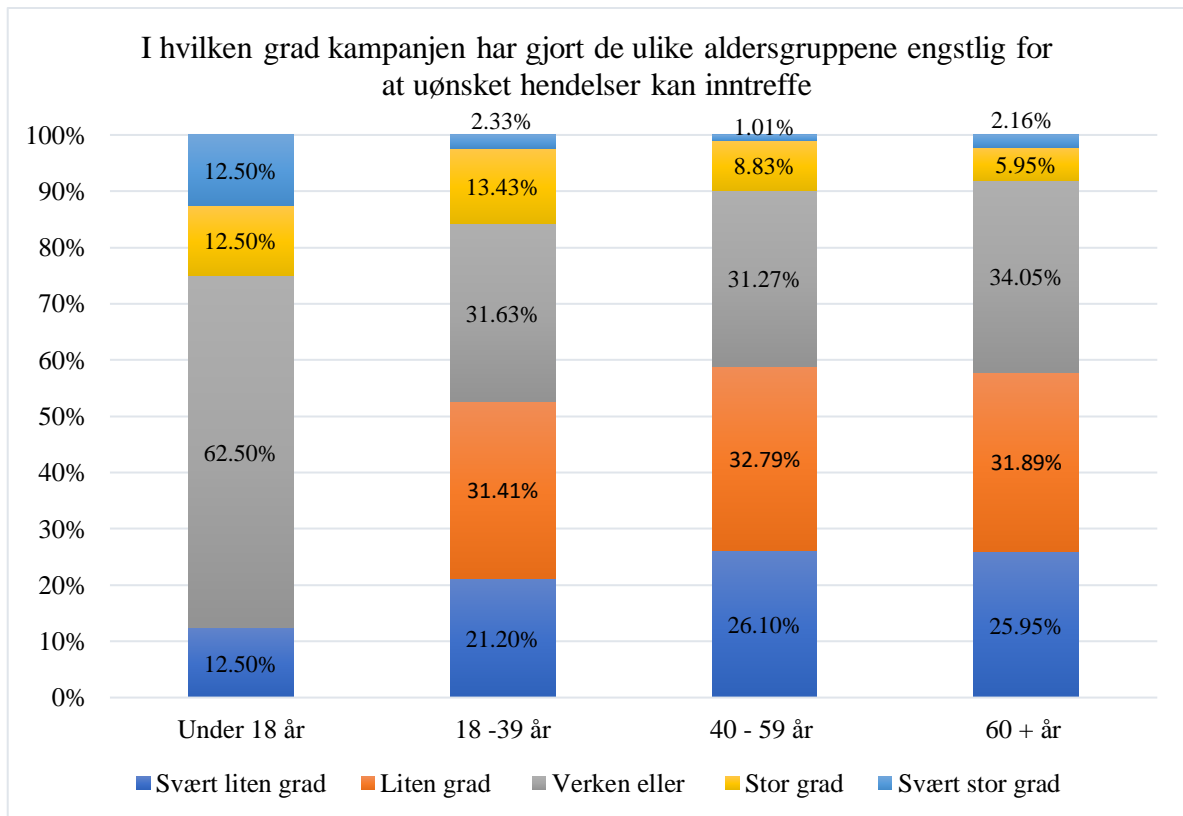
Figur 25 viser en oversikt over hvorvidt respondentene med de ulike bosituasjonene har reflektert over deres mulighet til å hjelpe andre i en krisesituasjon. Det er blant de som bor i kollektiv at størst andel har svart at de ikke er i stand til å hjelpe andre under en krise. Av de som sa ja på at de har reflektert rundt dette, er svarprosenten blant gruppene samboer/gift uten barn og samboer/gift/enslig med barn størst.

Figur 26: Oversikt over hvilke hendelser befolkningen er bekymret for kan inntreffe.

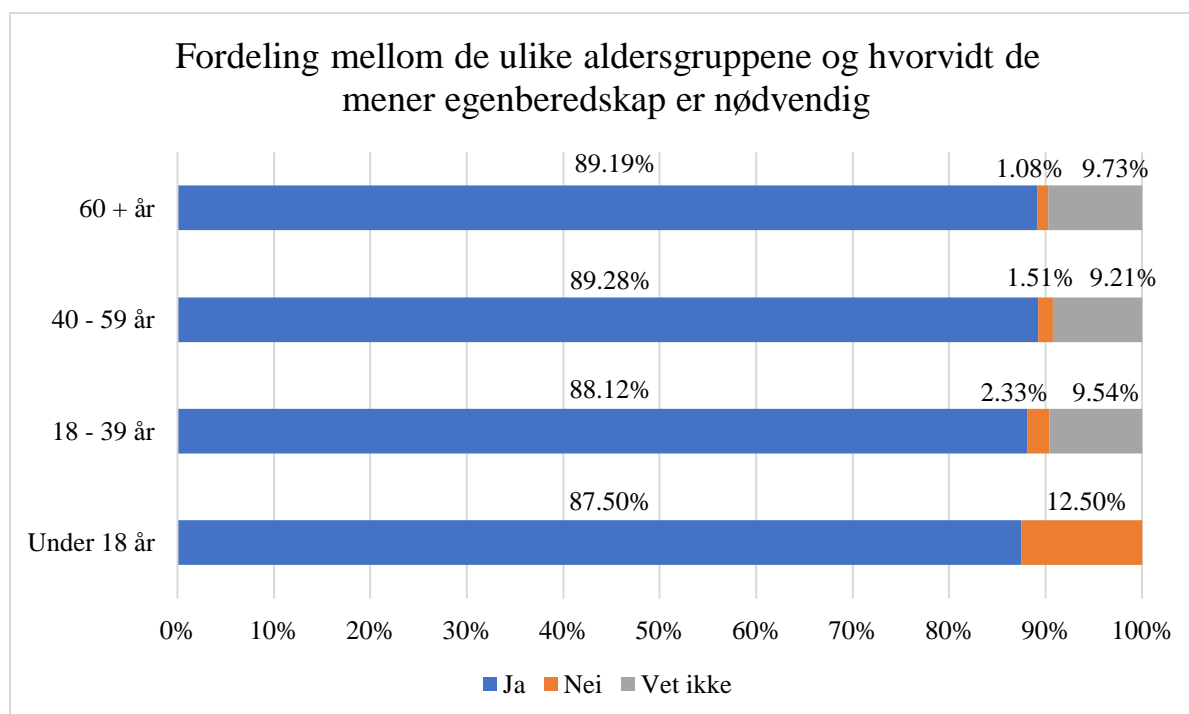
Fordelingen i figur 26 viser hvilke hendelser respondentene er bekymret for kan inntreffe i fremtiden. Respondentene kunne krysse av på flere alternativer. Av diagrammet ser vi at den hendelsen som vekker størst bekymring blant befolkningen med høyest svarprosent på 26 prosent er pandemi. Blant de andre hendelsene har 12 prosent svart at de er bekymret for naturhendelser, 19 prosent på uforutsette hendelser, 22 prosent på uvær/ekstremvær, 6 prosent på cyberangrep, 2 prosent på annet og 13 prosent på ingen av de hendelsene som ble nevnt.

Blant de som svarte annet var det flere av svarene som var gjentakende. Det ble blant annet nevnt at folk var bekymret for krig, terror, atomulykker og mangel på drikkevann. Totalt sett oppga også flere at de ikke var særlig bekymret, men at de var klar over og forberedt på at de kunne inntreffe.

Figur 27: I hvilken grad kampanjen har gjort respondentene engstelig for at uønskede hendelser kan inntreffe.

Egenberedskapskampanjen har som hensikt å spre informasjon om hva hver enkelt kan gjøre for å kunne ta vare på seg selv i krisesituasjoner. Ettersom kampanjen retter seg mot tiltak som iverksettes i unntakstilstand, er det aktuelt å undersøke om dette også bidrar til å gjøre folk mer engstelig for hva som kan skje. Diagrammet i figur 27 viser fordelingen av hvorvidt kampanjen har ført til økt engstelse blant befolkningen i de ulike aldersgruppene. For de under 18 år har egenberedskapskampanjen til DSB verken eller gjort de mer engstelig for hendelser som kan inntreffe. Likevel er det denne aldersgruppen som har størst svarprosent på at de i svært stor grad har blitt påvirket til å bli mer engstelig, med 12,5 prosent. Blant de tre andre aldersgruppene, 18-39, 40-59 og de over 60 år ligger hovedvekten av svarene på at de i liten grad eller verken eller har blitt mer engstelig for hendelser som kan inntreffe som følge av egenberedskapskampanjen. Likevel ser en at det er de mellom 18-39 år som har størst svarprosent på at kampanjen i stor eller svært stor grad har gjort de mer bekymret.

Figur 28: Oversikt over hvorvidt de ulike aldersgruppene mener egenberedskap er nødvendig eller ikke.

På slutten av spørreundersøkelsen ble alle respondentene spurt om de mener egenberedskap er nødvendig. Av diagrammet i figur 28 kommer det frem at majoriteten blant alle aldersgruppene svarte ja på dette. De under 18 hadde størst andel av respondenter som ikke mente egenberedskap er nødvendig, med 12,5 prosent. De resterende aldersgruppene har kun en liten andel respondenter som mener egenberedskap ikke er nødvendig med en svarprosent mellom 1,08- 2,33, og ca. 9 prosent som ikke vet om det er nødvendig.

4.3.3 Oppsummering av funnene fra spørreundersøkelsen

Av resultatene fra spørreundersøkelsen kommer det tydelig frem at kvinner dominerer spørreundersøkelsen med 75 prosent, og hoveddelen av respondentene er mellom 18-39 år. Svar fra alle bydelene er representert, men Arna bydel hadde færrest respondenter med en andel på 5 prosent. Når det kommer til hvorvidt bosituasjonen har en innvirkning på respondentenes egenberedskap, ser vi at de som bor i kollektiv er minst forberedt på å klare seg selv i tre døgn. De resterende gruppene som omfatter enslige, de som er samboer/gift uten barn, de som er samboer/gift/enslig med barn og de som har en annen form for bosituasjon er nokså eller litt forberedt. Jevnt over er også innbyggerne i alle bydelene litt eller nokså godt forberedt. Den aldersgruppen som har flest respondenter på at de er godt forberedt er de over

60 år med 21,03 prosent. De over 60 er også den gruppen som har minst respondenter som er uforberedt med 14,29 prosent.

Av de anbefalte artiklene man bør ha i hus ser vi at de aller fleste har de mest grunnleggende artiklene for å kunne klare seg selv. De fleste har ikke gått til anskaffelse av noen nye artikler, men majoriteten har de fleste eller noen av artiklene i hus fra før av. Når det kommer til hvorvidt respondentene er avhengig av hjelp for å kunne klare seg under en krise, vil de fleste i liten eller svært liten grad ha behov for hjelp fra offentlige instanser i en krisesituasjon. Bergenhus er den bydelen hvor størst andel av respondentene oppgir at de vil ha behov for hjelp i svært stor grad og stor grad under en krisesituasjon.

Av egenberedskapsbrosjyren som ble sendt ut i posten mot slutten av året 2018 er det lik fordeling mellom de som har mottatt og ikke mottatt brosjyren med 39 prosent hver. De resterende 22 prosentene er usikre på om de har mottatt brosjyren eller ikke. Fordelingen mellom de ulike aldersgruppene og hvorvidt de har mottatt brosjyren er det nokså likt mellom de som oppgir ja til at de har mottatt og de som svarer nei. Svarprosenten blant de som har svart vet ikke er noe mindre enn de andre svaralternativene. Flesteparten av respondentene har hovedsakelig hørt om egenberedskap gjennom sosiale medier, TV eller avis. Størst andel av respondentene kjenner delvis til innholdet i egenberedskapskampanjen, men 28 prosent har ikke hørt om egenberedskap i det hele tatt. Av de som har hørt om egenberedskapskampanjen har de fleste aldersgruppene og bydelene fått økt kunnskap og endret sin holdning til egenberedskap.

De som bor i kollektiv har reflektert minst over om de er i stand til å hjelpe andre, mens de som er samboer/gift uten barn og samboer/gift/enslig med barn i størst grad har reflektert rundt spørsmålet om de er i stand til å hjelpe andre under en krisesituasjon.

Pandemi er den hendelsen som utgjør størst bekymring for at kan inntreffe, etterfulgt av uforutsette hendelser og uvær/ekstremvær. Terror, krig, atomulykker og mangel på drikkevann er også hendelser som bekymrer respondentene. Egenberedskapskampanjen har ikke i særlig grad bidratt til å gjøre respondentene mer engstelig for hendelser som kan inntreffe enn hva de i utgangspunktet var. Avslutningsvis kommer det frem at majoriteten av respondentene mener at egenberedskap er nødvendig.

5. Diskusjon

Hypotesene som ble presentert i kapittel 2 knyttet til DSB sin egenberedskapskampanje vil her bli drøftet opp mot funn fra empirien presentert i kapittel 4 og det teoretiske rammeverket presentert i kapittel 2. Hver hypotese drøftes for seg, og vil enten bekreftes eller avkreftes. Dette gir grunnlag for å besvare selve problemstillingen for oppgaven, nemlig hvordan befolkningen i Bergen kommune forholder seg til DSB sin kampanje om egenberedskap. Avslutningsvis i kapittelet vil tips til videre forskning og praktiske anbefalinger bli presentert.

5.1 “Kun en liten andel av Bergen kommunes befolkning har gått til anskaffelse av DSB sine anbefalte husholdningsartikler”

For å kunne si noe om hvorvidt respondentene har gått til anskaffelse av de anbefalte husholdningsartiklene har vi undersøkt hvor mange som har de ulike artiklene. Figur 13 i kapittel 4 tyder på at det er stor forskjell på hvor mange gjenstander befolkningen i Bergen har i hus. De artiklene som flest har er daglige forbruksartikler, som lighter, fyrstikker, stearinlys, tørrmat og hermetikk. Der bruksområdet for de ulike artiklene blir mer spesifikt og bærer mindre preg av å være en forbruksartikkel svarer færre at de har artiklene i hus. Primus er for eksempel en artikkel som brukes av de som er glad i friluftsliv. Svarene på hvilke artikler respondentene har i hus kan tyde på at det er tilfeldigheter og ikke egenberedskapskampanjen som ligger til grunn for hva folk har skaffet seg. Funnene fra spørreundersøkelsen som vises i figur 14 støtter opp om antagelsen om at det er tilfeldig hva folk har i hus, ettersom det kommer frem at de fleste ikke har gått til anskaffelse av noen nye husholdningsartikler, men har det meste fra før.

Strømaggregat og solcellepanel er de artiklene som de færreste av respondentene har gått til anskaffelse av eller besitter i husstanden. Strømaggregat og solcellepanel er installasjoner som er mer ressurskrevende, og de er altså ikke med på listen over artikler i egenberedskapskampanjen. Det ville likevel vært en fordel å ha gått til anskaffelse av dette dersom en krise som medfører langvarig strømbrydd skulle inntreffe. I en krisesituasjon kan strømaggregat og/eller solcellepanel bidra til å forhindre eller minske konsekvensene av den uønskede hendelsen.

Et interessant funn er at bare 29 prosent av respondentene har gått til anskaffelse av drikkevann på beholder. DSB anbefaler 9 liter vann per person for tre døgn. Tilførsel av nok vann å drikke er helt essensielt for å overleve dersom vannforsyningen faller bort i en krise. Når bare en av tre respondenter har sett det som nødvendig å ha et lager av rent drikkevann, tyder det på en ekstremt stor tillit til myndighetens evne til å sikre drikkevannstilførselen. Det kan stilles spørsmål ved om ikke befolkningen i Bergen burde være mer opptatt av drikkevann, da mange i 2004 opplevde at drikkevannskilden Svartediket hadde utbrudd av bakterien Giardia. Utbruddet førte til at flere ble syke (Landvik, 2018). I tillegg opplevde nabokommunen Askøy smitte i drikkevannet ved Kleppe vannverk sommeren 2019 (FHI, 2019), noe som fikk stor nasjonal oppmerksomhet og bør være kjent også for innbyggere i Bergen kommune.

Til tross for dette har altså bare en tredjedel av innbyggerne sikret seg reserve av drikkevann. Her er nok befolkningens risikopersepsjon en faktor. Det å miste tilgangen til rent drikkevann anses trolig mindre sannsynlig, og vanntilførselen er også hovedsakelig stabil med lite bortfall. Det første prinsippet til Renn (2008) handler om at hendelser man først tenker på blir ansett som mer sannsynlig enn hendelser man ikke anser som så viktige. De som har opplevd å få drikkevannet sitt forurenset ser kanskje sannsynligheten for at det kan skje igjen. I teorien om risikopersepsjon er det også slik at det som nylig har skjedd anses som mer risikofylt enn det som skjedde for lenge siden (Renn, 2008). Selv om det da bare er ett år siden hendelsen med forurenset vann på Askøy, så kan det være slik at denne hendelsen ikke har vært alvorlig nok til at befolkningen i Bergen anser den som en alvorlig trussel mot tilførsel av drikkevann. Det var mulig å koke drikkevannet, og det var mulig å kjøpe drikkevann på flaske. For at forsyning av drikkevann reelt skulle vært i fare måtte tilgangen til drikkevann fra springen, mulighet for å koke vann og muligheten for å kjøpe vann på butikken blitt borte samtidig. Dette kan skje ved for eksempel en krigshandling eller terror situasjon. Behovet for beredskap oppstår ifølge Engen et. al (2016) når risikoen for en uønsket hendelse ansees som sannsynlig og konsekvensene vurderes som alvorlige. Det kan se ut som sannsynligheten for at en hendelse med totalt bortfall av drikkevann ikke ansees som sannsynlig siden befolkningen i liten grad har gått til anskaffelse av lager av drikkevann.

Njå, et.al. (2020) peker på at god beredskap er avhengig av en nøye og strukturert planleggingsprosess. Når det gjelder egenberedskap er det to parter som har ansvar for denne planleggingsprosessen; DSB og befolkningen i Bergen. DSB har ingen myndighet over

innbyggerne og kan ikke pålegge, men anbefale å følge rådene om egenberedskap. Etablering av egenberedskap er derfor tosidig. Etableringen avhenger av at innbyggerne tar informasjonen til seg, gjør sin egen vurdering av risiko og planlegger hvordan de skal gå fram for å etablere og vedlikeholde egenberedskap. Funnet om at det er tilfeldig hva folk har i hus tyder på at innbyggerne i Bergen i liten grad har gjennomført en slik nøye og strukturert planleggingsprosess.

Figur 22 viser at to tredjedeler av respondentene kjenner delvis eller godt til innholdet i egenberedskapskampanjen. Som figur 14 viser er det likevel bare rundt tre prosent som har alle artiklene i hus. Cirka én tredjedel har de fleste artiklene i hus. Mellom 3 og 10 prosent ser ikke nødvendigheten av å ha artiklene i hus i det hele tatt. Det å ha alle de anbefalte husholdningsartiklene, og ikke bare noe av artiklene, er i stor grad avgjørende for hvorvidt befolkningen i Bergen er i stand til å kunne klare seg selv i tre døgn under en krisesituasjon. Det kan tenkes at de som har flest artikler i hus har kjennskap til innholdet i egenberedskapskampanjen og bevisst har gått til anskaffelse av produktene på listen fordi de er opptatt av å klare seg selv. Det som taler imot dette er at flesteparten ikke har gått til anskaffelse av noe nytt, men har noen artikler i hus fra før av. Det styrker antagelsen om at det i stor grad er tilfeldigheter og ikke en nøye og strukturert planleggingsprosess som avgjør hvorvidt befolkningen faktisk har de artiklene som DSB anbefaler. Det styrker også oppfatning om at det respondentene har i hus har bakgrunn i andre formål enn egenberedskap spesielt. Det at to tredjedeler av respondentene kjenner delvis eller godt til innholdet i kampanjen tyder også på at DSB i stor grad har nådd fram med budskapet om at hver enkelt bør etablere egenberedskap. Det har altså likevel i liten grad ført til at befolkningen har etablert beredskap. Dette kan skyldes at det er lav oppfattelse av risiko for hendelser som kan gjøre det nødvendig å klare seg selv i 3 døgn.

I spørreundersøkelsen ble også sammenhengen mellom bosituasjon og i hvilken grad de er forberedt på å klare seg selv ved en krise undersøkt. Svarene viser at de som bor i kollektiv er den mest sårbare gruppen, da de i størst grad er uforberedt eller ikke forberedt i det hele tatt hvis en krise skulle oppstå. Dette vises av diagrammet i figur 10. Det at over halvparten av de som bor i kollektiv opplever at de er uforberedt på å kunne klare seg selv, kan tenkes å ha en sammenheng med at de ikke har gått til anskaffelse av DSB's anbefalte husholdningsartikler. Det å bo i kollektiv kan anses å være en type midlertidig bosituasjon som i hovedsak benyttes av studenter. I kollektiv kan det være trangt og med lite plass til oppbevaring. Dette kan være

grunnen til at de som bor i kollektiv ikke har et egenberedskapslager. Av intervjuet kom det frem at også beredskapseksperten hadde en formening om at utfordrende boligforhold for de som bor i kollektiv kan antas å ha en innvirkning på deres egenberedskap. Diagrammet i figur 11 viser at det er de i aldersgruppen 18- 39 år som er dårligst forberedt på å klare seg selv. Dette har nok en sammenheng med at de fleste som bor i kollektiv er unge voksne. De over 60 år ser ut til å være best forberedt på å kunne klare seg selv. Dette kan ha en sammenheng med at det er flest mennesker i denne aldersgruppen som faktisk har tatt rådene til DSB til følge, som vist i figur 15 ved at de enten har de fleste eller alle anbefalte artikler i hus.

Alle, bortsett fra de som bor i kollektiv, er i størst grad litt forberedt eller nokså forberedt på å kunne klare seg selv i tre døgn. I motsetning til de som bor i kollektiv antas det at disse gruppene har en mer stabil bosituasjon, og mange eier sin egen bolig. De har trolig mer plass til oppbevaring og har mulighet til å ha flere artikler i hus. En annen faktor som kan ha bidratt til at disse gruppene er mer forberedt, er at mange har ansvar for andre. Et interessant funn er, som vist i figur 25, at det ser ut til å være liten forskjell mellom bosituasjon og sivilstatus på hvorvidt respondentene opplever seg i stand til å hjelpe andre ved en krise. Informanten fra intervjuet hadde en formening om at de som har ansvar for andre kanskje er mer oppmerksom for utfordringer som kan oppstå under en krisesituasjon. Spørreundersøkelsen viser imidlertid ikke dette, da også de som har ansvar for barn har svart nei på spørsmålet om hvorvidt de har reflektert over om de kan ta ansvar for andre under en krise. Blant de som bor i kollektiv er det 64 prosent som svarer nei på dette. Beboere i kollektiv er også den gruppen som har svart at de er minst forberedt på å klare seg selv i tre døgn under en krisesituasjon. Dette styrker antagelsen om at de fleste har tiltro til at foreldre eller myndighetene vil hjelpe de under en krise. Reaktiv resiliens går ut på hvor raskt man responderer på en uønsket hendelse og på evnen til å gjenopprette viktige funksjoner effektivt i etterkant av hendelsen (Comfort et.al, 2010; Vale og Campanella, 2005). Det kan se ut som de unge i større grad enn de eldre har stor tiltro til reaktiv resiliens, og til foreldrenes og myndighetenes evne til å respondere og kompensere funksjoner som rammes ved en uønsket hendelse.

Fordeling av respondentens svar blant de ulike bydelene i Bergen viste at de fleste bydelene jevnt over er litt eller nokså forberedt på å klare seg selv. Det eneste som skiller seg ut i en mer negativ retning er Bergenhus som har en litt større andel av innbyggere som er helt uforberedt på å klare seg selv. En årsak kan være at mange kollektiv ligger i denne bydelen. Den bydelen som skiller seg mest ut i positiv retning er Arna, hvor mange av innbyggerne er

nokså forberedt eller godt forberedt på å klare seg selv. Det kan diskuteres om denne fremstillingen er representativ for hele bydelen, ettersom kun 5 prosent av alle respondentene var fra Arna. Svarprosenten for denne bydelen er lav, noe som kan virke inn på svarfordelingen. Likevel var ikke svarfordelingen veldig ulik de andre bydelene, dermed kan det antas at svarene for Arna er ganske reelle. Samlet sett er det ikke store forskjeller på hvorvidt de ulike bydelene er forberedt. Evnen til egenberedskap i Bergen er altså ganske jevnt fordelt blant alle de åtte bydelene. Dette kommer også frem av diagrammet i figur 17, hvor ingen av bydelene skiller seg særlig ut for hvorvidt de vil trenge hjelp av offentlig myndighet eller redningsinstans under en krise. Majoriteten i alle bydelene vil i liten eller svært liten grad ha behov for hjelp. Egenberedskapskampanjen har ført at en stor andel i alle bydelene har fått økt kunnskap eller endret holdninger som følge av egenberedskapskampanjen.

Det er flere ulike definisjoner på hva beredskap er. Lunde (2019, s.38) definerer beredskap som “tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere uønskede hendelser”. Beredskap innebærer også alle tekniske, operasjonelle og organisatoriske tiltak som er med på å forhindre at en faresituasjon utvikler seg til en ulykkessituasjon (Njå et.al., 2020). Å kjøpe inn og vedlikeholde artiklene som inngår i egenberedskap kan sees som et operasjonelt tiltak som setter innbyggerne i stand til å håndtere en uønsket hendelse. Det operasjonelle består i at egenberedskap omdannes til et praktisk og anvendbart lager av varer og gjenstander hos hver enkelt innbygger. Verdien av kampanjen ligger her utelukkende i det operasjonelle. Kampanjen har ikke oppnådd ønsket resultat hvis den ikke fører til at innbyggerne faktisk gjør anskaffelser som fører til at de kan klare seg selv i tre døgn. Det er derfor interessant å se på hva som gjør at så liten andel av innbyggerne aktivt har gått til anskaffelse av artiklene, til tross for at de kjenner delvis eller godt til innhold i kampanjen.

Det kan være kostbart å gå til anskaffelse av alle tingene DSB anbefaler at man har i hus. Likevel så vi i midten av mars 2020 at mange hamstret husholdningsartikler da Norge gikk i lockdown i forbindelse med Covid-19. Butikkhyllene ble så og si tømte for varer som dopapir og hermetikk, til tross for at myndighetene forsikret at forsyningen til butikkene ville gå som normalt. Dette viser at folk tenker urasjonelt dersom de føler at grunnleggende behov blir truet. Det var også usikkerhet knyttet til hvor lenge lockdownen ville vare, noe som kan ha vært en medvirkende årsak til hvorfor mange følte behov for å hamstre. Informanten fra intervjuet hadde tanker om at folk i stor grad er rasjonelle og tar rasjonelle valg der de ikke lar

frykten ta overhånd. Hvis flere hadde fulgt rådene til DSB og hatt et egenberedskapslager, er det ikke sikkert at hamstringsfenomenet i forbindelse med coronakrisen hadde vært like utbredt. Da ville kanskje flere beholdt roen og funnet en trygghet i egenberedskapslageret de hadde etablert på forhånd. Dette forsterker oppfatningen om at mange faktisk må oppleve en krise før de forstår nødvendigheten av egenberedskap. Som beskrevet i teorikapitlet ansees hendelser man først tenker på som mer sannsynlig enn hendelser som ligger “lenger bak i hodet”. I dagene rundt lockdown i Norge i midten av mars var det nesten ikke mulig å ikke få med seg informasjon om at landet sto overfor en unntakstilstand. Dette kan ha ført til en opplevelse av krise, og uten rasjonell grunn utløst trang til å hamstre toalettpapir og andre basisvarer. Dette bekrefter Renn (2008) sin teori om at menneskets intuisjoner har større betydning for risikopersepsjonen enn kvalitativ informasjon eller tallfestede kvantitative beregninger. Det forsterker også oppfatning av at kostnader er underordnet dersom en opplever at viktige verdier står på spill. At så få har gått til anskaffelse av artiklene i egenberedskapskampanjen ser dermed ikke ut til å skyldes kostnader. Det ser heller ut til å skyldes at respondentene ikke forutser at viktige verdier kan bli truet av en samfunnskrise før krisen faktisk har inntruffet.

Oppsummert kan hypotesen om at kun en liten andel av Bergen kommunes innbyggere har gått til anskaffelse av DSB sine anbefalte husholdningsartikler bekreftes. Funnene tyder på at det er mer tilfeldigheter enn bevissthet rundt egenberedskap som gjør at folk har mange av artiklene i hus. Det at så få har gått til anskaffelse av drikkevann kan sies å være det som mest av alt indikerer at de andre artiklene er mer tilfeldighet. Årsak til at så få har gått til anskaffelse av beredskapsartiklene kan være plassmangel, eller at befolkningen ikke forutser at en samfunnskrise kan ramme verdier som er viktig for dem. Unge voksne i kollektiv er mindre forberedt på å kunne klare seg selv i tre døgn enn andre sivilstatuser/bosituasjoner.

5.2 “DSB har lykket med å formidle budskapet i egenberedskapskampanjen, men de har ikke nådd ut til alle aldersgrupper”

I spørreundersøkelsen ble det undersøkt hvorvidt DSB har lykket med å formidle budskapet i egenberedskapskampanjen, og om de har nådd ut til alle aldersgrupper. Hovedkilden til formidling av budskapet i egenberedskapskampanjen er brosjyre, og målgruppen for kampanjen er alle husholdninger i Norge. Brosjyre som kommunikasjonskanal er en form for

massekommunikasjon, med geografisk spredning til et stort publikum på kort tid (Turow, 2011).

Kun 39 prosent av respondentene oppgir imidlertid å ha mottatt brosjyren i posten. Nøyaktig samme prosentandel oppgir å ikke ha mottatt brosjyren. Kommunikasjonsmodellen til Berlo (1960) som er gjengitt i kapittel 2 viser at det kreves en kanal for at avsender skal nå fram til mottaker med budskapet sitt. Det er avgjørende at DSB bruker en egnet kanal som er tilpasset mottakerne for at de skal lykkes med å spre informasjon om egenberedskap. Det at så få har mottatt brosjyren kan tyde på at DSB ikke har lykkes i valg av kanal i sin kommunikasjonsstrategi.

I dagens digitaliserte samfunn kan brosjyre bli sett på som litt “gammeldags”. En brosjyre er et papir som fysisk må nå frem til mottakeren. I dag er det mer vanlig med papirløs kommunikasjon, og mange er ikke vant til å forholde seg til papir lenger annet enn kommersiell reklame. Hvorvidt brosjyren når frem til alle i en husholdning avhenger også av at den som henter i postkassen formidler budskapet eller selve brosjyren videre til resten av husholdningen. Dette handler også om risikopersepsjon, der risikoforståelse varierer fra person til person (Renn, 2008). Dersom den i husstanden som først oppdager brosjyren ikke anser informasjonen som viktig eller tror det er kommersiell reklame, kan det ende med at brosjyren går rett i søppelkassen. Risiko for at brosjyren aldri kommer innenfor døren engang er dermed tilstede, og sannsynligheten for at brosjyren kastes før den blir lest er dermed stor. Andre kommunikasjonskanaler, som sosiale medier der innlegg og poster sirkulerer ved at de deles og kommenteres, ville egnet seg bedre.

DSB lagde også en podkast med navnet “72 timer” som de gjennom brosjyren anbefalte og oppfordret folk å lytte til. Bakgrunnen for podkasten var trolig et ønske om å øke interessen for egenberedskap blant befolkningen. I spørreundersøkelsen ble det spurt om hvor respondentene hadde hørt om egenberedskap. Det var kun 4 prosent som svarte podkast. Med andre ord har ikke anbefalingen om å lytte til podkast truffet befolkningen. Dette kan være fordi podkasten har vært for dårlig markedsført. De som ikke har lest brosjyren har kanskje ikke fått med seg at podkasten eksisterer. Podkast er svært populært, og med en tydeligere markedsføring kunne dette vært en god arena å formidle budskapet gjennom. Gjestene som er med i podkasten er kjente profiler som Hans Olav Lahlum og Elin Ørjasæter (NRK, u.å.). Disse appellerer kanskje mer til de eldre fremfor de yngre aldersgruppene. For å gjøre

podkasten mer attraktiv kunne de brukt et bredere spekter av gjester i ulike aldersgrupper. Det er kun publisert fem episoder hvor alle ble sluppet på samme dag, den 18 oktober 2018. For å opprettholde interessen for podkasten kunne de for eksempel produsert flere episoder med mer innhold. Da kunne de også valgt å bruke flere unge kjente profiler, som for eksempel en youtuber eller influencer med stor følgerskare som i større grad ville appellert til den yngre generasjonen. Dette kunne bidratt til at flere hadde fått opp øynene for viktigheten rundt temaet egenberedskap og informasjonen som fremkommer av podkasten.

Det kan se ut som DSB ikke har lyktes i sitt valg om å bruke brosjyre og podkast som kommunikasjonskanal for å markedsføre egenberedskapskampanjen. Dette viser seg i funn fra spørreundersøkelsen, der 45 prosent av respondentene svarer at de har hørt om egenberedskap gjennom sosiale medier, og 33 prosent gjennom TV. På svaralternativet “annet” kom det også frem at flere av respondentene hadde hørt om egenberedskap gjennom aviser, og da spesielt nettaviser. Figur 21 viser at de mest effektive kanalene er sosiale medier og TV. Dette ser ut til å være gjeldende for alle alderskategorier i spørreundersøkelsen. Eksempelvis var en hel sending av det populære programmet “Praktisk info” med Jon Almaas på TV Norge viet temaet egenberedskap i vinter (Dplay, 2020). Dette kan ha bidratt til at såpass mange fikk kjennskap til egenberedskap gjennom TV. Når det gjelder DSB sin nettside sikkerhverdag.no kommer det frem at svært få har vært inne på denne siden. Dersom DSB har satset på at denne nettsiden skal være en hovedkilde for informasjon til egenberedskap, bør de markedsføre dette på en bedre måte. Berlo (1960) understreker betydningen av å velge egnet kanal ut fra hvilket budskap som skal formidles og hvem mottakeren er. DSB har et budskap som skal føre til en viss risikoppfatning og til erkjennelse av behov for egenberedskap hos hele befolkningen. En kanal vil sannsynligvis ikke være treffende for alle, men sosiale medier vil trolig vil være godt egnet for å opplyse befolkningen om nettsiden sikkerhverdag.no.

Selv om brosjyre ikke ser ut til å ha vært en egnet kommunikasjonskanal for egenberedskapskampanjen, kan det likevel se ut som budskapet er blitt formidlet og forstått blant respondentene. Dette kan leses ut fra spørreundersøkelsen, hvor det kommer frem at 55 prosent av respondentene oppgir at de kjenner delvis til innholdet i kampanjen. 17 prosent svarer at de kjenner godt til innholdet. Dette gir en indikator på at selv om kun 39 prosent fysisk har mottatt brosjyren i postkassen, har budskapet om viktigheten av egenberedskap blitt formidlet og delt av andre aktører og enkeltpersoner gjennom andre kanaler, da spesielt sosiale medier.

Selv om DSB ikke har truffet i valg av kommunikasjonskanal, så har budskapet deres samlet sett nådd ut til mange i alle aldersgrupper. Unntaket er de under 18 år. Blant disse er det 60 prosent som ikke har hørt om egenberedskap. Det må tas i betraktning at svarprosenten totalt blant denne aldersgruppen er én prosent og at utfallet i svarene preges av dette. Det kan se ut som DSB ikke har hatt hovedfokus på å nå ut til denne aldersgruppen. De under 18 år har som oftest foreldre som vil ta ansvar for dem dersom en uønsket hendelse inntreffer. På den andre siden er unge mennesker i stor grad bevisst på samfunnsaktuelle spørsmål, som eksempelvis miljøvern og bærekraft. Det at så få av de unge har hørt om egenberedskap kan tyde på at denne aldersgruppen ikke ser risiko for svikt i forsyning av livsnødvendige artikler. Informasjon om viktigheten av egenberedskap er bare et tastetrykk unna på internett. De unge hadde enkelt funnet fram til denne informasjon hvis tema opptok dem.

20 til 30 prosent av respondentene i aldersgruppene over 18 år har heller ikke hørt om egenberedskapskampanjen. Dette kan ha bakgrunn i noe av det som kom frem i intervjuet med informanten. Han mente at innholdet i kampanjen er riktig og med et godt budskap. Han synes likevel innholdet er framstilt "litt for enkelt", noe som gjør at kampanjen slik den er i dag ikke er treffende nok eller har den virkningen DSB skulle ønske den hadde. Som Engen et.al. (2016) påpeker, er trusselbildet dynamisk og preges av endringer som skjer i samfunnet. Små og store kriser skjer stadig. Det er ikke nødvendigvis en stor katastrofe eller krise som må til for å utløse behov for å bruke av artiklene i egenberedskapspakken. Dette er noe som kunne kommet tydeligere frem gjennom kampanjen, ettersom samfunnet sjeldent rammes av større katastrofer. Mindre omfattende kriser kan også føre til alvorlig bortfall av samfunnsfunksjoner. At dette ikke er kommunisert kan bidra til at befolkningen anser at behovet for egenberedskap ikke oppstår før det blir en stor krise.

Det første trinnet i Lunde (2019) sin prosess for etablering av beredskap, forklart i kapittel 2 er å etablere en forståelse for hva det skal etableres beredskap for. For å etablere forståelse er måten innholdet i egenberedskapskampanjen formidles på viktig. Bruk av retoriske virkemidler er avgjørende. Fra analysen av brosjyren kommer det frem at det i hovedsak blir benyttet logos, som ifølge Olsen (2012) brukes om selve saksforholdet og argumentasjoner som underbygger sakens budskap. Budskapet i egenberedskapskampanjen bygger på logiske argumenter som er knyttet opp mot hvilke artikler DSB anbefaler å ha i hus i tilfelle en krisesituasjon inntreffer. For at budskapet skal nå frem til befolkningen, må DSB være overbevisende i sine argumenter på hvorfor man bør gjøre som de anbefaler. Brosjyren gir

beskrivelse på hva som bør være i hus, samt tips og informasjon om oppbevaring og lagring. Det er ikke beskrevet hvorfor man bør ha hver av artiklene i hus eller hvilke mangelsituasjoner som kan oppstå. Dette kan skyldes mangel på plass i brosjyren og antagelser fra DSB at de tar det som en “selvfølge” at folk skjønner hvorfor. Den vage beskrivelsen av mulige hendelser og påfølgende mangelsituasjoner kan også skyldes at DSB har ønsket å opplyse saklig uten å skremme befolkningen. Om lag 90 prosent av respondentene har imidlertid svart at de mener egenberedskap er nødvendig. Dette tyder på at budskapet er forstått av de som kjenner til kampanjen.

Bruk av etos som retorisk virkemiddel er lite framtrædende i egenberedskapskampanjen. I følge teorien om etos er dette viktig for at avsenderen skal oppfattes som troverdig og tillitvekkende (Olsen, 2012). Brosjyren kunne blant annet vært tydeligere på hvem som var avsender. Det dukker opp noen små logoer underveis i brosjyren på utvalgte sider, men de sier ingenting om DSB sin rolle i beredskap, eller hva deres kompetanse på området er. Det hadde også gitt mer tillit til mottaker dersom DSB hadde formidlet hvorfor de kjører denne kampanjen akkurat nå. Flere av mottakerne kan uten denne informasjonen sitte igjen med spørsmål til DSB om de besitter informasjon om noe vi ikke vet, og bør vi være bekymret for uønskede hendelser ettersom de sender ut brosjyren nå. I og med at så mange av respondentene har forstått innholdet og mener egenberedskap er nødvendig, så tyder det på at DSB sin legitimitet som avsender ikke stilles i tvil av mottakerne.

Fra teori om retorisk kommunikasjon kommer det frem at patos som et retorisk virkemiddel er viktig for å vekke følelser i mottakerne og sette dem i en sinnsstemning som gjør at de får sympati for budskapet (Olsen, 2012). Brosjyren bruker et inkluderende språk og personlig pronomener ved at de hele tiden snakker om “oss”, “vi” og “du”. Dette er et tydelig forsøk på å få mottakerne til å føle seg inkludert, slik at de også anser budskapet som personlig. Når det gjelder hva det skal etableres beredskap for er beredskapskampanjen fra DSB lite spesifikk. Det er kun kort ramset opp litt om hva som kan skje, og i samme setning står det at sjansene kanskje ikke er så store for at noe av dette vil inntreffe. Risikokommunikasjonen er dermed lite spesifikk og kan føre til at de som leser teksten lurer på om det er nødvendig å etablere egenberedskap i det hele tatt. Formålet med risikokommunikasjon er å minske sårbarheten i samfunnet ved å gjøre hvert enkelt menneske i stand til å håndtere kritiske situasjoner og begrense konsekvensene, noe som kan gjøres gjennom å etablere egenberedskap (DSB, 2014) Kommunikasjonen i kampanjen kunne vært mer dramatisert, eksempelvis ved å lage en

fortelling med en hendelse der en person eller en familie får bruk for egenberedskapsartiklene. En slik tilnærming kan endre mottakerne av kampanjen sin risikopersepsjon, men kan også samtidig føre til unødig engstelse for at en alvorlig hendelse skal skje. Imidlertid er det nesten ingen som har svart at kampanjen har gjort de mer bekymret for at hendelser kan skje. DSB hadde trolig kunnet dramatisert mer uten at det hadde ført til unødig uro i befolkningen.

I spørreundersøkelsen ble det stilt spørsmål om hvilke innvirkninger egenberedskapskampanjen har hatt på de som har fått den med seg. Ut fra diagrammet i figur 23 kan en se at majoriteten i de fleste aldersgruppene oppgir at de har fått økt kunnskap om egenberedskap. I tillegg har henholdsvis 30 prosent i aldersgruppen 18- 39 år, 40 prosent mellom 40- 59 år og 30 prosent blant de over 60 endret sine holdninger til egenberedskap. Årsaker til at majoriteten av respondentene faktisk har endret holdning og fått økt kunnskap kan ha bakgrunn i at de finner temaet relevant og nyttig. Det kan også tenkes at Covid-19 situasjonen har gjort at flere har endret holdninger og fått økt kunnskap om egenberedskap. Dette styrker igjen Renn (2008) sin teori om at hendelser som er pågående eller i nær fortid oppfattes som mer risikable enn hendelser som ikke har skjedd eller som ligger lenger tilbake i tid.

Egenberedskapskampanjen har altså brukt både etos, logos og patos. Nesten alle som har hørt om kampanjen finner egenberedskap viktig, de har fått økt kunnskap, og de har en erkjennelse om at uønskede hendelser kan skje. Likevel er det altså svært få som har gått til anskaffelse av artiklene. Dette kan skyldes at logos har vært det dominerende retoriske virkemidlet, og at dramatikken i budskapet dermed ikke har vært tilstrekkelig til å gi reell opplevelse av risiko.

Det andre trinnet i prosessen for etablering av beredskap er, ifølge teorien til Lunde (2019) å faktisk etablere beredskap. Den lave andel av respondenter som har anskaffet alle artiklene kan tyde på at kampanjen knapt har ført til aktiv handling hos noen - heller ikke til de som mener at egenberedskap er viktig. De fleste av artiklene vil anses som overkommelige i pris hvis de kjøpes enkeltvis og til et bruksformål som er av interesse. Artiklene kan skaffes i butikker ikke altfor langt unna de fleste. Imidlertid vil anskaffelse av en samlet liste i et engangs innkjøp kunne koste flere tusen kroner og kreve at en reiser rundt i flere ulike butikker. Bare ved å se på listen kan en få inntrykk av et dyrt og slitsomt innkjøp. Dersom nødvendigheten ikke anses stor nok vil det trolig være lett å prioritere bort anskaffelsen. Hvis praktiske og enkle løsninger for å skaffe artiklene hadde inngått i kampanjen kan det tenkes at

andelen som faktisk hadde skaffet seg de hadde vært større. DSB kunne for eksempel inngått en avtale med leverandører og satt sammen en egenberedskapspakke med alle artiklene. Dermed kunne befolkningen enkelt gjort ett innkjøp og fått alt i hus.

Oppsummert kan det sies at DSB ikke har lyktes å formidle budskapet i egenberedskapskampanjen gjennom distribusjon av selve brosjyren. Bruk av flere informasjonskanaler har likevel ført til at 55 prosent av respondentene delvis kjenner til innholdet i kampanjen, og 17 prosent kjenner godt til innholdet. Sosiale medier, TV, radio og avis har vært de mest effektive kanalene. Brosjyren har jevnt over nådd ut til like mange innenfor de ulike aldersgruppene, bortsett fra gruppen under 18 år der det er få som har hørt om egenberedskap. Bruk av retoriske virkemidler har delvis fungert bra ettersom majoriteten av respondentene har fått økt kunnskap og endret holdninger til egenberedskap. Dette har DSB klart uten å skape frykt og engstelse i befolkningen. Retorikken har imidlertid i liten grad ført til at folk aktivt har gått til anskaffelse av de anbefalte artiklene. Hypotesen om at DSB har lyktes i å formidle budskapet i egenberedskapskampanjen, men ikke har nådd ut til alle aldersgrupper er dermed avkrefet.

5.3 “DSB sin egenberedskapskampanje har hatt innvirkning på befolkningen sin risikopersepsjon”

I figur 26 blir det gitt en fremstilling av hvilke hendelser respondentene er mest bekymret for skal inntreffe. Hvilke hendelser respondentene ser på som risiko er varierende. Pandemi er den hendelsen flest er bekymret for, 26 prosent svarer at de er redd for at en slik type hendelse skal inntreffe. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved i hvilken grad coronasituasjonen har hatt innvirkning på dette svaret. Det første prinsippet om risikopersepsjon til Renn (2008) om at hendelser man først tenker på blir ansett som mer sannsynlig enn hendelser man ikke anser som så viktige kan muligens ha en innvirkning her. Som det ble nevnt i metodekapittelet kom majoriteten av svarene på spørreundersøkelsen i uken før norske myndigheter stengte ned Norge den 12.mars 2020. Teorien sier at risikoforståelse varierer fra person til person, og at risikopersepsjon handler om hvordan enkeltindivider selekterer, vurderer og utveksler informasjon om usikkerhet knyttet til hendelser og konsekvenser. Det er ifølge Renn (2008) ikke nødvendigvis sammenheng mellom reell fare og det vi oppfatter som farlig. Mediene bidrar til å styrke opplevelse av frykt og fare ettersom de er opptatt av det som er dramatisk og sjeldent (Mathiesen & Olsen, 2019). Etter lockdown i midten av mars var media preget av

dramatiske bilder fra europeiske land som de fleste opplever som sammenlignbare med Norge. Dette bidro til å øke opplevelsen av reell fare. Det kan tenkes at mange ikke anså Covid-19 som en trussel før den dagen Norge gikk i lockdown, og for mange var nok konsekvensene dette viruset kom til å gi ganske utenkelig. Endringene i samfunnet skjedde såpass fort, og mange gikk fra det å kunne gå på jobb og trening som normalt den ene dagen, til å måtte ha hjemmekontor og ikke kunne benytte seg av treningssenter dagen etter. Flere endret nok risikopersepsjonen fra dag til dag i denne perioden. Det kan tenkes at mange var redd for Covid-19 viruset da de svarte på spørreundersøkelsen. Det er dermed noe usikkerhet knyttet til i hvilken grad respondentenes svar har vært preget av coronasituasjonen.

Samfunnet er i stor grad blitt avhengig av tilgang til strøm og elektronisk kommunikasjon for å fungere. Det er derfor ikke overraskende at 22 prosent svarer at de er bekymret for uvær/ekstremvær og at 19 prosent svarer at de er bekymret for strøm- og kommunikasjonsbrudd. Kun 6 prosent av respondentene oppgir at de er bekymret for cyberangrep. Hvis man ser på det overordnede bildet så er cyberangrep også en faktor som kan føre til strøm- og kommunikasjonsbrudd. Det viser seg at de hendelsene befolkningen i størst grad er redd for skal inntreffe samsvarer med de hendelsene PST og DSB trekker frem i sine trusselvurderinger (PST, 2020; DSB, 2019). Dermed er det reelt at befolkningen er bekymret for disse hendelsene, ettersom norske sikkerhetsmyndigheter også anser det som sannsynlig at de kan inntreffe. Informanten fra intervjuet tror at befolkningen har for lite kunnskap om sårbarhetene rundt cyberangrep og informasjonssikkerhet, og hvilken kapasitet andre har til å kunne ramme domenet. Dette kan skyldes at den digitaliserende evolusjonen i samfunnet skjer så fort at folk ikke rekker å henge med på utviklingen og hvilke sårbarheter det medfører. Det kan derfor antas at for lite informasjon og uvitenhet gjør at folk ikke i like stor grad er bekymret for cyberangrep som kan påvirke samfunnets kritiske infrastruktur. På svaralternativet "annet" på samme spørsmål kom det frem at flere hadde svart at de var klar over at uønskede hendelser kunne inntreffe, men svært få gikk rundt og var bekymret. Fra intervjuet kom det frem at informanten mente leverandører av kritisk infrastruktur er flinke til å håndtere bortfallsituasjoner og få systemer raskt opp å gå igjen. I Norge er det derfor svært sjeldent med lengre bortfall av kritisk infrastruktur. Dette er derfor noe de færreste har opplevd.

Svarene i spørreundersøkelsen tyder på at det er en liten andel av befolkningen som går rundt og er bekymret for at en alvorlig hendelse skal skje. Likevel var 26 prosent bekymret for

pandemi. Tilgang til informasjon om pandemi var oversvømmende i tiden da spørreundersøkelsen ble utført, og personlige interesser og verdier var påvirket for de fleste. Jo mer informasjon en har om en hendelse, jo mer risikofyllt anses hendelsen å være (Mathiesen & Olsen, 2019). Evne til informasjonsutvelgelse omhandler ifølge Renn (2008) det å ha fysisk tilgang til informasjonen og tid til å prosessere det uten distraherende faktorer til stede. Faktorer som personlige interesser, verdier og selvbevissthet påvirker også motivasjonen for informasjonsutvelgelse. Det kan ut fra svarene se ut som om folks risikopersepsjon for pandemi er økt, men trolig som følge av Covid-19 situasjonen og ikke som følge av DSB sin kampanje.

En interessant diskusjon er om ikke flere burde anse bortfall av rent drikkevann som en hendelse med høy sannsynlighet, sett i lys av forurensningen i Kleppe vannverk på Askøy i 2019 (FHI, 2019). Denne hendelsen fikk stor oppmerksomhet, og en skulle tro at flere fikk øynene opp for hvor kritisk bortfall av denne funksjonen er. Likevel virker det ikke som om dette har hatt stor innvirkning blant befolkningen i Bergen sin risikopersepsjon, da ikke flere av respondentene har svart at de har lager av rent drikkevann i hus. Selv om Bergen har opplevd en vannskandale, så ser det ikke ut til at dette har påvirket befolkningens risikopersepsjon for bortfall av rent drikkevann. Dette tyder på at det skal mye til for at folk oppfatter reell risiko for at samfunnskritiske funksjoner skal bortfalle. Det tyder også på at tilliten til snarlig gjenopprettelse av kritisk infrastruktur er stor dersom bortfall skulle skje. Dette underbygges av Renn's (2008) fjerde punkt om risikopersepsjon som sier at folk flest vil tone ned eller ignorere informasjon som utfordrer deres allerede eksisterende oppfatning om sannsynlighet eller mulighet for at en hendelse vil skje.

Det ble også stilt spørsmål i spørreundersøkelsen om i hvilken grad de ulike aldersgruppene ville ha behov for hjelp fra myndighetene eller redningsinstanser ved en krisesituasjon. Det som kommer frem er at flesteparten oppgir at de i liten grad vil ha behov for hjelp. Det som overrasker mest er at i det store og hele bildet er de faktisk de over 60 år som har flest respondenter som oppgir at de i liten grad eller svært liten grad opplever at de vil ha behov for hjelp. I tillegg er det ut fra diagrammet i figur 11 denne aldersgruppen som har flest respondenter som er godt forberedt, og den minste andelen som er uforberedt. Det er naturlig å tenke at det vil være motsatt, at de eldre vil ha større behov for hjelp enn de yngre. Årsaker til at de eldre i større grad tror de vil klare seg selv kan være at flere av den eldre har opplevd

krigen eller den første etterkrigstiden med nøysomhet og lite å rutte med. De er mer rustet til å klare seg selv.

Det varierer også hva respondentene tenker er viktig å ha for å være forberedt på en krise. I brosjyren til DSB blir det vist til en kvinne på 71 år som bor alene. Hun oppgir at hun har nok av mat og varme klær og er derfor ikke bekymret. Det er lett å gjøre antagelser om at eldre er mer sårbare enn de yngre, men det må tas i betraktning at de eldre har med seg erfaringer som svært få av den yngre generasjonen har med seg. Det er de under 18 som har høyest svarprosent på at de i stor grad vil ha behov for hjelp. Dette går igjen under det som er blitt diskutert tidligere med at de oftest blir forsørget av foreldre og høyst sannsynlig vil få hjelp av dem. I aldersgruppene 18-39 og 40-59 er svarfordelingen nokså lik og få av dem oppgir at de i stor grad eller svært stor grad vil ha behov for hjelp i en krisesituasjon. Dette er positivt for Bergen kommune, som har et ønske om at de som kan klare seg selv gjør det, slik at hjelpeapparatet kan konsentrere seg om de sårbare gruppene i samfunnet som blant annet de hjemløse og de med rusproblemer.

Hypotesen om at egenberedskapskampanjen har hatt innvirkning på befolkningens risikopersepsjon kan avkrefte. En andel av respondentene er bekymret for at hendelser skal skje, men det er i liten grad selve kampanjen som har ført til bekymring. Det er først og fremst faktiske hendelser som påvirker befolkningens risikopersepsjon. Mediebildet og mulighet til å selektere informasjon ut fra egne verdier og interesser påvirker risikopersepsjon. Tidsperspektivet påvirker også opplevelse av risiko, og jo nærmere hendelsen har vært i tid, jo farligere oppfattes den å være. Det er i liten grad sammenheng mellom hendelsens faktiske alvorlighetsgrad og opplevelse av risiko. De eldre er ikke mer bekymret enn de yngre.

5.4 Forslag til videre forskning samt praktiske anbefalinger

Gjennom arbeidet med oppgaven har vi reflektert rundt ytterligere forskning som kan gjøre kampanjen mer treffende og dermed bedre egenberedskapen blant befolkningen. Ved en forlengelse av studiet anbefales det først og fremst å forske på hvordan kampanjen kan bli mer treffende. Budskapet bør først og fremst kommuniseres gjennom en egnet kanal som er tilpasset mottakeren. Det er et behov for å kartlegge hvordan DSB kan fronte kampanjen på en mer effektiv måte slik at budskapet når ut til flere. Dette studiet har vist at sosiale medier, TV, radio og aviser er de kanalene som er mest effektive for å formidle informasjon om

egenberedskap. I følge Turow (2011) er disse kanalene, i tillegg til presse, de mest vesentlige for spredning av budskap gjennom massemedier. Som videre forskning anbefales det derfor å undersøke hvilken effekt det vil gi å benytte sosiale medier, TV og aviser for ytterligere spredning av budskapet i egenberedskapskampanjen.

Funnene viser at brosjyre ikke er egnet som kommunikasjonskanal for å spre informasjon om egenberedskap. For å nå ut til befolkningen anbefales det at DSB og Bergen kommune heller bruker sosiale medier, TV og aviser i større grad. Ved å bruke sosiale medier vil det være større sannsynlighet for at flere i alle aldersgrupper får med seg det som blir kommunisert. I tillegg vil bruk av disse mediene gi mulighet for å tilpasse budskapet til de ulike aldersgruppene, slik at det i større grad blir treffende for alle. Sosiale medier som YouTube, Instagram og Snapchat kan være gode kanaler å bruke for å nå ut til både unge voksne og voksne personer. Ved å inngå samarbeid med kjente influencere ved disse plattformene vil muligheten for å ut med budskapet til mange være stor.

Undersøkelsen vi har gjennomført viser også at befolkningen trolig ikke anser risikoen for at de må klare seg selv som stor nok til at de har gått til anskaffelse av artiklene som er nødvendig for egenberedskap. I følge Heradstveit og Bjørge (1992) vil et budskap tolkes på forskjellige måter. Det vil derfor alltid foreligge en usikkerhet hvorvidt mottakerne deler de samme kodene som budskapet bygger på, eller at de avkoder budskapet riktig. I brosjyren til egenberedskapskampanjen er det ikke beskrevet hvorfor man bør ha hver av artiklene i hus eller hvilke mangelsituasjoner som kan oppstå. En viktig faktor i Berlo (1960) sin kommunikasjonsmodell er at avsender og mottaker må ha felles forståelse av det som blir kommunisert. Det kan virke som om budskapet i egenberedskapskampanjen ikke har truffet befolkningen på en slik måte at de forstår at det er sannsynlig at de må klare seg selv i tre døgn. En anbefaling til DSB og Bergen kommune kan derfor være å tydeliggjøre informasjonen som fremkommer i brosjyren. Det bør gis informasjon om hvorfor det er behov for egenberedskap og hvilke situasjoner som krever at befolkningen er forberedt. Flere vil nok tenke at det er kun store katastrofer som krever at vi er forberedt, det bør derfor også fremkomme at dette også kreves i kriser og situasjoner som er av mindre omfang. Kampanjen er saklig innrettet, bruker faktainformasjon og spiller i liten grad på mottakerens følelser. Dette kan være en årsak til at budskapet ikke har nådd fram til mottaker i tilstrekkelig grad. Det anbefales derfor å utforske mer bruk av patos som virkemiddel i kampanjen for å gjøre den mer reell og troverdig.

Det er få som har gått til anskaffelse av de artiklene som anbefales. Hvis praktiske og enkle løsninger for å kjøpe artiklene hadde inngått i kampanjen kan det tenkes at flere faktisk hadde gått til anskaffelse. Det anbefales derfor å lage en egenberedskapspakke, som gjør at det kun er nødvendig med ett innkjøp for å få alt i hus. Dette kan for eksempel gjøres ved at DSB inngår avtale med leverandører og setter sammen pakker med alle tingene. Det bør også tilbys hjemkjøring. Dette vil trolig gjøre at terskelen for å gå til innkjøp av varene på egenberedskapslisten lavere.

6. Konklusjon

Formålet med oppgaven var å undersøke problemstillingen **“Hvordan forholder befolkningen i Bergen kommune seg til DSB sin kampanje om egenberedskap?”** Vår undersøkelse har vist at befolkningen stort sett har kjennskap til hva som trengs for å sikre egenberedskap, men svært få har skaffet seg det de trenger. Likevel mener så og si alle at egenberedskap er nødvendig. Ut fra kampanjens målsetting om at befolkningen skal etablere egenberedskap, kan det sies at befolkningen i Bergen i liten grad forholder seg til kampanjen.

Gjennom undersøkelsene som er gjort kommer det frem at nesten tre fjerdedeler av befolkningen kjenner delvis eller godt til innholdet i kampanjen. Majoriteten av respondentene har fått økt kunnskap og endret holdninger til egenberedskap. DSB har likevel ikke lyktes med å formidle budskapet gjennom distribusjon av selve brosjyren, da kun 39 prosent av respondentene kan huske å ha mottatt denne. Likevel har budskapet i kampanjen blitt forstått av langt flere, som har fått kjennskap til egenberedskap gjennom andre kanaler. De kanalene som har vist seg å være mest effektive uavhengig av aldersgruppe hos mottakerne er sosiale medier, TV, radio og avis.

Det kun en liten andel av Bergen kommunes innbyggere som faktisk har gått til anskaffelse av de anbefalte artiklene. Det ser ut til å være mer tilfeldigheter enn bevissthet rundt egenberedskap som gjør at folk har ulike artikler fra listen. Mange har flere av artiklene i hus, men det ser ut til å være begrunnet i andre formål enn for egenberedskapens skyld.

For at befolkningen i Bergen i større grad skal forholde seg til kampanjen bør DSB fronte den på en måte som appellerer til de ulike aldersgruppene. Ved å tilpasse budskapet vil sannsynligheten for at flere setter seg inn i temaet og forholder seg til innholdet i kampanjen være større. Dette kan bidra til at flere tar aktive valg for å etablere egenberedskap.

7. Referanseliste

- Aven, T., Boyesen, M., Njå, O., Olsen, K., & Sandve, K. (2004). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aven, T. (2019, 24. september). Risikokommunikasjon. Hentet fra <https://snl.no/risikokommunikasjon>
- Aven, T. & Renn, O. (2010). *Risk management and governance. Concepts, guidelines and applications*. Berlin: Springer.
- Bergen Kommune (2016). Levekår og helse i Bergen. Hentet fra <https://issuu.com/hg-9/docs/bg-kommune-levekarsrapport-2016?e=19530043/41371289>
- Bergström, J., Van Winsen, R., Henriqson, E., (2015). On the rationale of resilience in the domain of safety: A literature review. *Reliab. Eng. Syst. Saf.* Vol.141, 131–141.
Hentet fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0951832015000666?via%3Dihub>
- Berlo, D.K. (1960). *Process of communication. An introduction to theory and practice*. Orlando, Florida: Harcourt School.
- Blaikie, N. & Priest, J. (2019). *Designing social research* (3.utg). Cambridge: Polity Press.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Comfort, L.K., Boin, A & Demchak, C.C. (red.). (2010). *Designing resilience. Preparing for extrem events*. Pittsburgh, Pennsylvania: University of Pittsburgh Press.
- Dplay. (2020). Praktisk Info med Jon Almaas. Sesong 5, episode 4 (S05 E04). Hentet 01.mai 2020 fra <https://www.dplay.no/programmer/praktisk-info-med-jon-almaas>
- Drangedal kommune. (2018, 14.desember). Kampanjen “Du er en del av Norges beredskap”. Hentet fra <http://www.drangedal.kommune.no/aktuelt/er-du-forberedt/>

- DSB (2012). Veiledning til forskrift om kommunal beredskapsplikt. Hentet fra <https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/risiko-sarbarhet-og-beredskap/pdf-er/veileder-forskrift-kommunal-beredskapsplikt.pdf>
- DSB. (2014, september). Risiko- og krisekommunikasjon. Hentet fra <https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-more-og-romsdal/dokument-fmmr/samfunnstryggleik-og-beredskap/00.9.-mote-og-konferansar/2015.06.03.-04.-fagsamling-for-kommunale-beredskapsmedarbeidarar/2014.09.00.-dsb.-veileder-for-risiko-og-krisekommunikasjon.pdf>
- DSB. (2018). Kampanje: Du er en del av Norges beredskap. Hentet fra <https://www.dsb.no/reportasjearkiv/egenberedskap/>
- DSB. (2019). *Analyser av krisescenarioer 2019*. Hentet fra https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/rapporter/p1808779_aks_2018.cleaned.pdf
- DSB (2020, januar). Befolkningsundersøkelse- om norske husholdningers bevissthet og atferd knyttet til egenberedskap. Hentet fra <https://www.dsb.no/globalassets/dokumenter/rapporter/andre-rapporter/rapport---befolkningsundersokelse-om-husholdningers-egenberedskap-2020.pdf>
- Engen, O., Kruke, B., Lindøe, P., Olsen, K., Pettersen, O., & Pettersen, Kenneth Arne. (2016). Perspektiver på samfunnsikkerhet. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Falkheimer, J. & Heide, M. (2014). Prinsipper for kommunikasjon. I Brønn, P. S. & Arnulf, J. K. (Red.), *Kommunikasjon for ledere og organisasjoner* (1. Utg., s. 27-46). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- FHI. (2019). *Utbrudd av Campylobacter, Askøy, juni 2019*. (Rapport 01.11.2019). Hentet fra https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/tema/utbrudd/utbrudd_askoy_web.pdf
- Forsvarsdepartementet & Justis- og beredskapsdepartementet. (2018). *Støtte og samarbeid: En beskrivelse av totalforsvaret i dag*. Oslo: Forsvarsdepartementet & Justis- og beredskapsdepartementet.

- Heradstveit, D., & Bjørgo, T. (1992). *Politisk kommunikasjon: Introduksjon til semiotikk og retorikk* (2. utg. ed.). Oslo: Tano
- Hollnagel, E. (2016). Resilience Engineering. Hentet fra <https://erikhollnagel.com/ideas/resilience-engineering.html>
- Jacobsen, D.I. (2015). Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode. Oslo: Cappelen Damm.
- Johansen, P.A. og Torgersen, H.O. (2020, 4.februar). PST med ny trusselvurdering: Dette er de største sikkerhetstruslene mot Norge. Hentet video 03.mars 2020 fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/GGgWq9/pst-med-ny-trusselvurdering-dette-er-de-stoerste-sikkerhetstruslene-mot-norge>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2016). Risiko i et trygt samfunn. (Meld. St. nr. 10). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/00765f92310a433b8a7fc0d49187476f/no/pdfs/stm201620170010000dddpdfs.pdf>
- Kjeldsen, J. E. (2014). *Hva er retorikk* (1. Utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. Utg.) Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Landvik, T. (2015). Giardia-utbruddet i Bergen 2004- hva var smitekilden? *Tidsskriftet den norske legeförening*, 2015 (16), 1435-1436. doi: 10.4045/tidsskr.15.0348.
- Lunde, I. K. (2019). *Praktisk krise- og beredskapsledelse* (2.utg). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lundgren, R., & McMakin, A. (2009). *Risk communication: A handbook for communicating environmental, safety, and health risks* (4th ed.). Hoboken, N.J: Wiley-IEEE Press.
- Mathiesen E. R. & Olsen O. E. (2019). *Media og krisehåndtering. Utfordringer i en ny mediehverdag* (2.utg.). Oslo: Cappelen Damm.

McQuail, D. (2010). *McQuail's mass communication theory* (6th ed.). Los Angeles: Sage.

NOU 2006: 6. (2006). *Når sikkerheten er viktigst. Beskyttelse av landets kritiske infrastrukturer og kritiske samfunnsfunksjoner*. Oslo: Justis- og beredskapsdepartement.

Njå, O., Solberg, Ø., & Braut, G. S. (2015). Uncertainty - its ontological status and relation to safety. In G. Motet, C. Bieder, & E. Marsden (Eds.), *The illusion of risk control. What would it take to live with uncertainty*. (In print - Network on Safety 2013): Springer.

Njå, O., Sommer, M., Rake, E.L. & Braut, G.S. (2020). *Samfunnssikkerhet. Analyse, styring og evaluering*. Oslo: Universitetsforlaget.

NRK. (u.å.). 72 timer. Hentet 02.mai 2020 fra https://radio.nrk.no/podkast/72_timer

Nøland, M.B. (2019). *Vi er alle en del av Norges beredskap- men hvor alvorlig tar vi dette egentlig?* (Masteroppgave). Universitetet i Stavanger.

Olsen, K.H. (2012). Retorikk og tilsyn i Lindøe, P.H., Braut, G.S. & Kringen, J. *Risiko og tilsyn, Risikostyring og rettslig regulering*. Oslo: Universitetsforlaget.

Oslo Kommune, Beredskapsetaten. Egenberedskapskampanje: spørsmål og svar. Hentet fra <https://www.dsb.no/reportasjearkiv/egenberedskap/>

PST. (2020). *Nasjonal trusselvurdering 2020*. Hentet fra <https://pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/nasjonal-trusselvurdering-2020-print.pdf>

Rasmussen, J., & Svedung, I. (2000). *Proaktive Risk Management in a Dynamic Society*. Karlstad: Swedish Rescue Services Agency.

Renn, O. (2008). *Risk Governance: Coping with Uncertainty in a Complex world* (1 utg.). London: Earthscan.

- Riley, D. (2013). Mental models in warnings message design: A review and two case studies. *Safety Science*, 18(3), 11-20. Hentet fra <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0925753513001598>
- Roe, E. & Schulman, P. (2016). *Reliability and risk. The challenge of managing interconnected infrastructures*. Standford, California: Standford University Press.
- Sellnow, Deanna D., Lane, Derek, Littlefield, Robert S., Sellnow, Timothy L., Wilson, Bethney, Beauchamp, Kimberly, & Venette, Steven. (2015). A Receiver-Based Approach to Effective Instructional Crisis Communication. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 23(3), 149-158.
- ScareCom. (2017, januar). *Forbrukerkommunikasjon ved matbårne utbrudd: En veileder*. Hentet fra <https://nofima.no/wp-content/uploads/2017/09/Veileder-forbrukerkommunikasjon-2017.pdf>
- Stoltenberg, C. (2018). Deskriptiv. Hentet fra <https://snl.no/deskriptiv>
- Store Norske Leksikon (SNL). (2014, 30 juni). Massekommunikasjon. Hentet fra <https://snl.no/massekommunikasjon>
- Stavland, B & Bruvoll, J.A. (2019, 15.mars). Resiliens - hva er det og hvordan kan det integreres i risikostyring? (FFI rapport 19/00363). Hentet fra <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:6458/19-00363.pdf>
- SurveyXact by Rambøll. (2018). Brukerhåndbok - SurveyXact. Hentet fra <https://view.publitas.com/ramboll/surveyxact-brukerhandbok-12-8/page/1>
- Syvertsen, T. (1998) Dokumentanalyse i medievitenskapen: Tilgang, kildekritikk, problemstillinger. Oslo: Institutt for medier og kommunikasjon.
- Tjora, A. (2012). Kvalitative forskningsmetoder i praksis. Oslo: Gyldendal.
- Turow, J. (2011). *Media today: An introduction to mass communication* (4th ed.). New York: Routledge.

Vale, L.J. & Campanella, T.J. (2005). *The resilient city. How modern cities recover from disaster*. Oxford, Storbritannia: Oxford University Press.

Vedlegg

Vedlegg 1: Spørreundersøkelse

Denne spørreundersøkelsen er utarbeidet som en del av vår avsluttende masteroppgave i samfunnssikkerhet ved Universitetet i Stavanger våren 2020. Spørreundersøkelsen har som hensikt å kartlegge hvordan innbyggerne i Bergen kommune forholder seg til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) sin kampanje om egenberedskap. Denne spørreundersøkelsen er distribuert i samarbeid med Bergen kommune.

Spørreundersøkelsen kan kun besvares av de som er bosatt i Bergen kommune.

Spørreundersøkelsen er anonym og IP-adresser blir ikke lagret, det vil derfor ikke være mulig å gjenkjenne hvem som svarer hva. Vi vil sette stor pris på om du kan sette av cirka ti minutter til å gjennomføre undersøkelsen for å svare på en kartlegging av hvordan ditt forhold til egenberedskap er. Det vil være mulig å besvare spørreundersøkelsen frem til mandag 13. april.

På forhånd, tusen takk for ditt bidrag!

Med vennlig hilsen

Marie Revheim Gestdottir og Ida Bjøntegård Oftedal

Har du spørsmål i forhold til spørreundersøkelsen er du hjertelig velkommen til å ta kontakt.

Ida Bjøntegård Oftedal

mail: ida_oftedal@hotmail.com

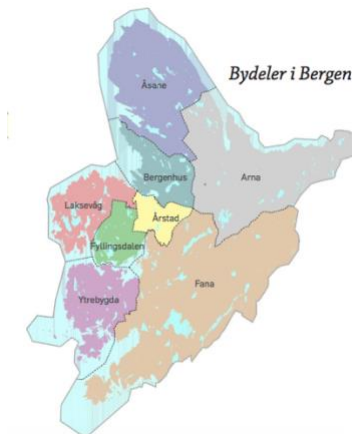
Marie Revheim Gestdottir

mail: marie_revheim@hotmail.com

Er du bosatt i Bergen kommune?

- (1) Ja
- (2) Nei

Hvilken bydel i Bergen kommune er du bosatt i?

- (1) Årstad
- (2) Bergenhus
- (3) Ytrebygda
- (4) Fana
- (5) Arna
- (6) Åsane
- (7) Laksevåg
- (8) Fyllingsdalen
- (9) Vet ikke

Hvilket kjønn er du?

- (1) Mann
- (2) Kvinne

Hvor gammel er du?

- (1) Under 18
- (2) 18-39 år
- (3) 40-59 år
- (4) 60+ år

Hva er din bosituasjon?

- (1) Enslig
- (2) Samboer/gift uten barn
- (6) Samboer/gift/enslig med barn
- (4) Kollektiv
- (5) Annet _____

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- (1) Grunnskolenivå
- (2) Videregående skolenivå
- (3) Fagskolenivå
- (4) Universitet/høyskole kort (inntil 4 år)
- (5) Universitet/høyskole lang (mer enn 4 år)
- (6) Doktorgrad

Hva er din yrkesstatus?

- (1) Student
- (2) Yrkesaktiv
- (3) Arbeidsledig
- (4) Uføretrygdet
- (5) Pensjonist

I hvilken grad er du/din husholdning forberedt på å klare dere selv hjemme i 3 døgn, dersom viktige funksjoner som strøm, vann og mobilnett faller bort?

- (1) Godt forberedt
- (2) Nokså forberedt
- (3) Litt forberedt
- (4) Uforberedt/ikke forberedt i det hele tatt

Hvilke av følgende ting finnes per dags dato i din husstand? (flere kryss er mulig)

- (1) Lommelykt
- (2) Stearinlys
- (3) Fyrstikker/lighter
- (4) Førstehjelpsutstyr
- (5) Tørrvarer og/eller hermetikk
- (6) Strømbank (powerbank)

- (7) Ved eller gass til oppvarming
- (8) Kontanter
- (9) DAB-radio med batteri
- (10) Primus/kokeapparat på gass
- (11) Drikkevann i beholder/på flasker
- (12) Strømaggregat
- (13) Solcellepanel
- (15) Medisiner
- (14) Ingen av disse tingene

Har du/din husstand mottatt (denne) brosjyren fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap?

- (1) Ja
- (2) Nei
- (3) Vet ikke/husker ikke

Har du hørt om egenberedskap gjennom andre kanaler, og eventuelt hvilke? (flere kryss er mulig)

- (1) TV
- (2) Radio
- (3) Podkast
- (4) Sosiale medier
- (5) Sikkerhverdag.no
- (7) Har ikke hørt om
- (6) Annet _____

Hvor godt kjenner du til innholdet i egenberedskapskampanjen?

- (1) Kjenner godt til innholdet i egenberedskapskampanjen
- (2) Kjenner delvis til innholdet i egenberedskapskampanjen
- (3) Har ikke hørt om egenberedskapskampanjen

Hvilke innvirkninger har egenberedskapskampanjen ført til? (flere kryss er mulig)

- (1) Jeg har fått økt kunnskap om egenberedskap
- (2) Jeg har endret mine holdninger til egenberedskap (for eksempel at du tar det mer eller mindre seriøst)
- (3) Jeg har endret min atferd i forbindelse med egenberedskap (for eksempel gått til innkjøp av anbefalte husholdningsartikler)
- (4) Ingen av de overnevnte

Har du/din husholdning tatt noen av rådene i egenberedskapskampanjen fra DSB til følge?

- (1) Ja, har alle anbefalte artikler i hus
- (2) Har de fleste anbefalte artikler i hus
- (3) Har ikke gått til anskaffelse av noe, men har noen artikler i hus fra før av
- (4) Ser ikke nødvendigheten

Hvor sannsynlig tror du det er at du blir berørt av en hendelse med bortfall av viktige samfunnsfunksjoner (for eksempel vannforsyning, strømforsyning, elektrisk kommunikasjon og transport) i inntil 3 døgn?

- (1) Svært usannsynlig
- (2) Lite sannsynlig
- (3) Ikke sikker
- (4) Ganske sannsynlig
- (5) Svært sannsynlig

Har du i løpet av den siste tiden vært bekymret for at noen av hendelsene under kan inntreffe? (flere kryss er mulig)

- (1) Cyberangrep
- (2) Uvær/ekstremvær
- (3) Naturhendelser (flom, skred og lignende)
- (4) Uforutsette hendelser som kan føre til strøm- og kommunikasjonsbrudd
- (7) Pandemi

- (5) Ingen av de overnevnte
(6) Annet _____

Har din husholdning i løpet av den siste tiden blitt bedre forberedt på hendelser som kan inntreffe? (flere kryss er mulig)

- (1) Jeg/vi har lært oss grunnleggende førstehjelp
(2) Jeg/vi har vurdert hvilke farer/ulykker som kan oppstå
(3) Jeg/vi vet hvordan vi skal klare oss uten viktige samfunnsfunksjoner (for eksempel vannforsyning, strømforsyning, elektrisk kommunikasjon og transport)
(4) Jeg/vi har tenkt gjennom hvordan man kan oppsøke hjelp eller informasjon fra myndighetene ved bortfall av viktige samfunnsfunksjoner i inntil 3 døgn
(6) Ingen av de overnevnte
(7) Annet _____

I hvilken grad vil du være avhengig av offentlige myndigheter eller andre redningsinstanser for å ta hånd om deg selv og egen husstand i 3 døgn dersom viktige samfunnsfunksjoner faller bort?

- (1) Svært liten grad
(2) Liten grad
(3) Verken eller
(4) Stor grad
(5) Svært stor grad

Egenberedskap handler ikke bare om hvordan man kan ta vare på seg selv og sin husstand under en krise, men også om hvordan man kan ta vare på mennesker rundt seg, som naboer og familie. Har du tenkt over hvordan du kan hjelpe andre rundt deg ved en eventuell krise?

- (1) Ja
(2) Nei
(3) Vet ikke

Har DSB sin kampanje gjort deg mer engstelig for hendelser som kan inntreffe?

- (1) Svært liten grad
(2) Liten grad
(3) Verken eller
(4) Stor grad

(5) Svært stor grad

Mener du egenberedskap er nødvendig?

(1) Ja

(2) Nei

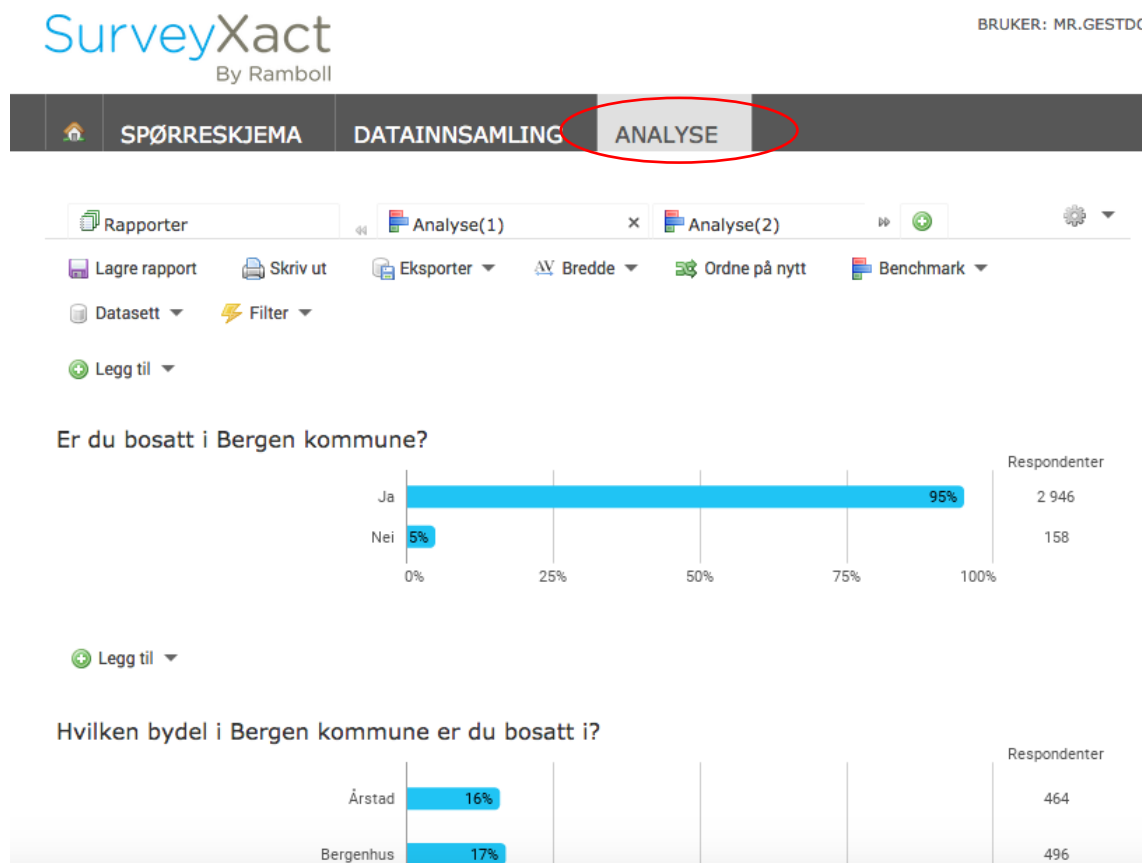
(3) Vet ikke

Tusen takk for ditt bidrag!

Vedlegg 2: Analyse av resultater fra spørreundersøkelse

Dette vedlegget vil gi en “trinn for trinn” forklaring på hvordan analysen av resultatene fra spørreundersøkelsen ble gjennomført.

Spørreundersøkelsesprogrammet SurveyXact ga oss mulighet til å se en grafisk analyse av svarene fra spørreundersøkelsen. Analysen viste resultatene i grafiske diagram med tilhørende antall respondenter og hvordan svarprosenten fordelte seg, se figur 29.

Figur 29: Oversikt over analyse av svar fra spørreundersøkelsen i SurveyXact.

Det var hensiktsmessig å gjøre kryssninger mellom ulike spørsmål fra spørreundersøkelsen, som for eksempel spørsmål om respondentene hadde mottatt brosjyren fra DSB og hvilken aldersgruppe de tilhørte. For å gjøre dette måtte den “observerte” dataen fra SurveyXact eksporteres over til Excel. Dette ble gjort ved å velge analysemetoden “observasjon” i SurveyXact og trykket videre på “velg flere” som vist i den markerte røde ringen i figur 30. Etter å ha trykket på “velg flere” ble de variablene som skulle sammenlignes valgt ut.

Legg til

Observasjon

Velg variabler

[Velg alle](#)

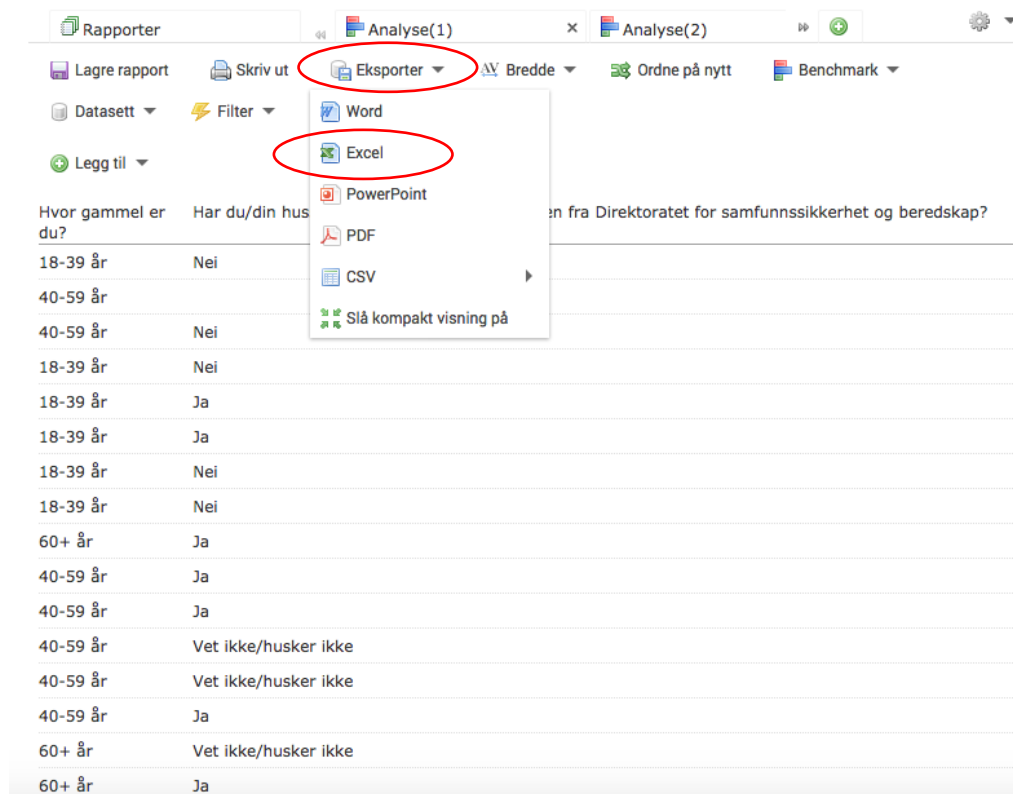
[Velg flere](#)

[Avbryt](#)

[s_1]	Er du bosatt i Bergen kommune? <i>Lukket, (1) Ja - (2) Nei</i> Omfang: Spørreskjema
[s_2]	Hvilken bydel i Bergen kommune er du bosatt i? <i>Lukket, (1) Årstad - (3) Bergenhus - (4) Ytrebygda - (5) Fana - (6) Arna - (7) Åsane - (2) Laksevåg - (8) Fyllingsdalen - (9) Vet ikke</i> Omfang: Spørreskjema
[s_5]	Hvilket kjønn er du? <i>Lukket, (1) Mann - (2) Kvinne</i> Omfang: Spørreskjema
[s_3]	Hvor gammel er du? <i>Lukket, (1) Under 18 - (2) 18-39 år - (3) 40-59 år - (4) 60+ år</i> Omfang: Spørreskjema
[s_4]	Hva er din bosituasjon? <i>Lukket, (1) Enslig - (2) Samboer/gift uten barn - (6) Samboer/gift/enslig med barn - (4) Kollektiv - (5) Annet</i> Omfang: Spørreskjema

Figur 30: Valg av variabler i SurveyXact.

Neste steg i prosessen var å eksportere de valgte variablene over til Excel, for å gjøre dette ble funksjon “eksporter” til Excel brukt, som vist i figur 31.

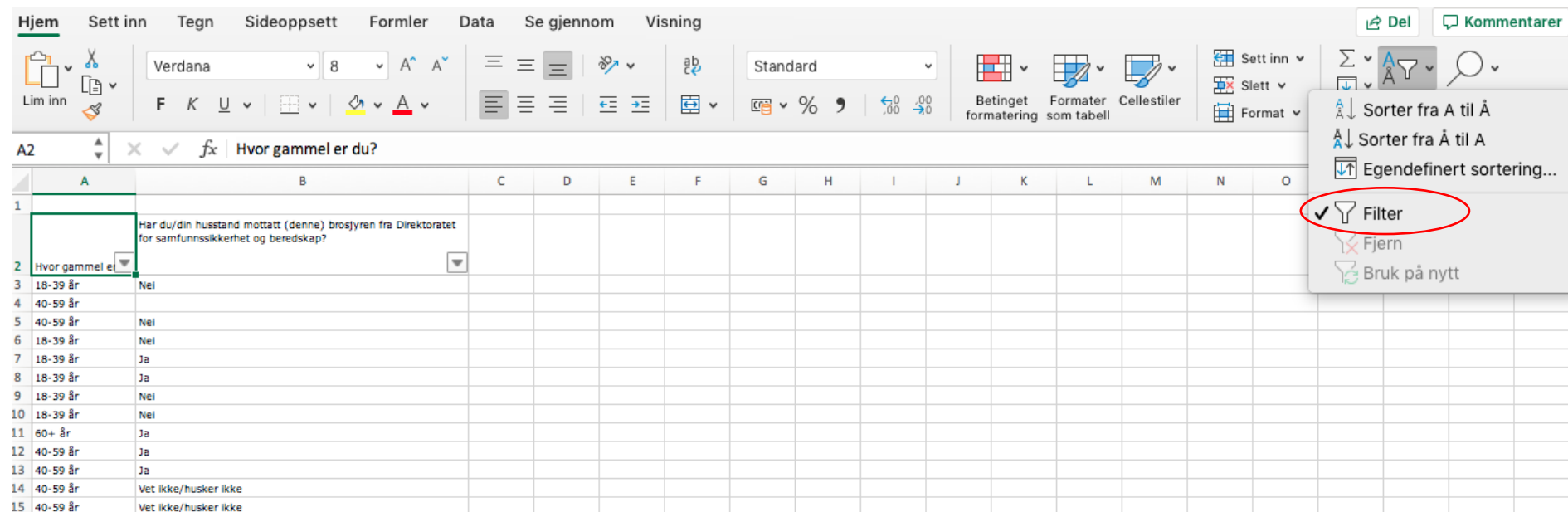
Figur 31: Eksporter data til Excel.

Når dette ble eksportert og lastet ned kom bildet som vist i figur 32 opp i Excel.

	A	B	C	D	E	F
1						
2	Hvor gammel er du	Har du/din husstand mottatt (denne) brosjyren fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap?				
3	18-39 år	Nei				
4	40-59 år					
5	40-59 år	Nei				
6	18-39 år	Nei				
7	18-39 år	Ja				
8	18-39 år	Ja				
9	18-39 år	Nei				
10	18-39 år	Nei				
11	60+ år	Ja				
12	40-59 år	Ja				
13	40-59 år	Ja				
14	40-59 år	Vet ikke/husker ikke				
15	40-59 år	Vet ikke/husker ikke				
16	40-59 år	Ja				
17	60+ år	Vet ikke/husker ikke				
18	60+ år	Ja				
19	40-59 år	Nei				
20	40-59 år	Ja				
21	18-39 år	Vet ikke/husker ikke				
22	40-59 år	Ja				
23	18-39 år	Ja				
24	18-39 år	Ja				
25	40-59 år	Nei				
26	18-39 år	Ja				
27	18-39 år	Ja				
28	40-59 år	Vet ikke/husker ikke				
29	40-59 år	Vet ikke/husker ikke				
30	60+ år	Ja				

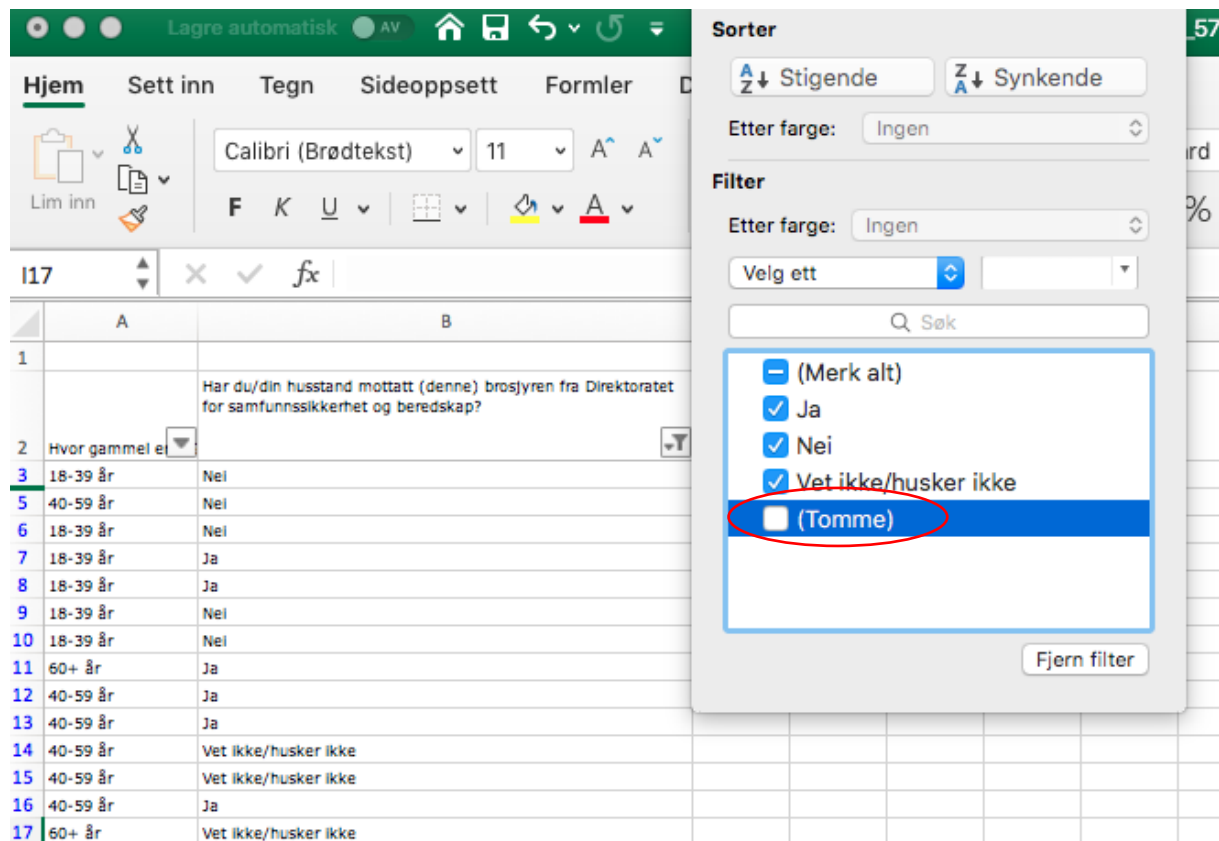
Figur 32: Eksportert data fra SurveyXact i Excel.

For å kunne filtrere svarene fra hverandre og skille mellom de ulike aldersgruppene ble funksjonen “filter” som er markert med rød ring aktivert, og Excel arket så slik ut som vist i figur 33.

Figur 33: Filter funksjon i Excel.

Svarene fra de som hadde påbegynt spørreundersøkelsen, men valgt å avslutte underveis ble lagret. Disse svarene måtte filtreres vekk. For å gjøre dette ble filterfunksjonen brukt til å filtrere vekk “tomme celler”, som vist i figur 34. Ved å filtrere vekk de tomme cellene ble det riktig antall respondenter som hadde svar på begge spørsmålene i spørreundersøkelsen. Dette ble gjort for å få et mer nøyaktig svar i analysen.

Figur 34: Filtrering av “tomme celler”.

Neste steg i analysen var å filtrere og lage tabell av dataen. Dette ble gjort ved å filtrere de ulike aldersgruppene og svaralternativene for å få frem antall respondenter på hver av svaralternativene. Disse svarene ble lagt i en oversiktlig tabell, se figur 35.

	Totalt antall respondenter	Ja	Nei	Vet ikke
Under 18	20	2	9	9
18 - 39 år	1428	516	622	290
40 - 59 år	1106	486	373	247
60 + år	248	100	91	57

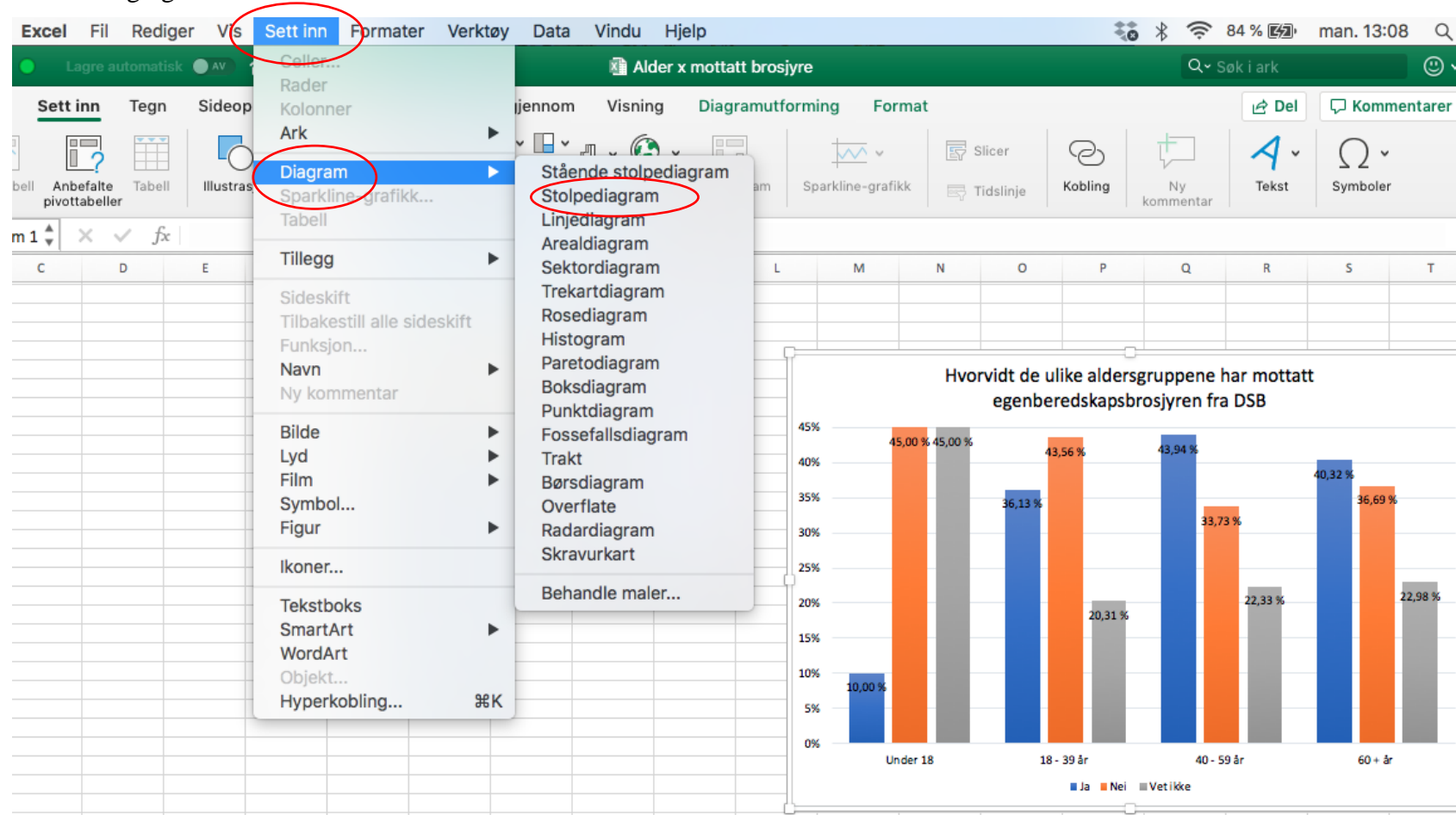
Figur 35: Tabell over antall respondenter på de ulike svaralternativene.

Det neste steget var å lage en ny tabell hvor tallene fra tabellen i figur 35 ble omregnet til prosent. Dette ble gjort for å gi en mer oversiktlig grafisk fremstilling. For å omregne tallene til prosent ble funksjonen “summer” brukt i Excel, og tok antall på de ulike svaralternativene og dividerte dette med totalt antall respondenter. Da fikk vi en tabell som så slik ut (se figur 36).

	Ja	Nei	Vet ikke
Under 18	10,00 %	45,00 %	45,00 %
18 - 39 år	36,13 %	43,56 %	20,31 %
40 - 59 år	43,94 %	33,73 %	22,33 %
60 + år	40,32 %	36,69 %	22,98 %

Figur 36: Tabell med prosentandel på de ulike svaralternativene.

Siste steg i analysen var å omgjøre dataen til en grafisk fremstilling ved hjelp av ulike diagrammer. Dataen fra figur 36 ble markert og det ble brukt funksjonen ”sett inn” og ”diagram”, som markert i rød ring i figur 37. Hvilket diagram som ble valgt varierte etter det som ga best grafisk fremstilling og som det var lettest for leseren å lese dataen ut i fra.

Figur 37: Grafisk fremstilling av data i diagram.

Dette eksempelet viser fremgangsmåten for hvordan diagrammet i figur 19 ble laget. Samme fremgangsmåte ble brukt for alle de grafiske fremstillingene av data fra analysen. Analysen ble gjennomført på denne måten ettersom de anvendte funksjonene i Excel var kjente, noe som gjorde fremgangsmåten forståelig og enkel å bruke.

Vedlegg 3: Inkluderte dokumenter

Utgivelsesår	Utgiver	Tittel
2020	PST	Nasjonal trusselvurdering 2020
2019	DSB	Analyser av krisescenarioer
2018	DSB	“Du er en del av Norges beredskap- råd om egenberedskap”

Tabell 2: Inkluderte dokumenter

Vedlegg 4: Intervjuguide

Generelt om egenberedskap

1. Hvordan er ditt forhold til egenberedskap?

Egenberedskap blant befolkningen

2. Hvordan tror du det står til med egenberedskapen generelt blant befolkningen i Bergen?
3. Hvilken innvirkning tror du DSB sin kampanje om egenberedskap har hatt når det kommer til å gjøre folk bevisst på egenberedskap?
4. Hvordan tror du den enkeltes livssituasjon har innvirkning på hvor godt forberedt de er i forhold til egenberedskap? (Feks. forskjell dersom man er student og bor i kollektiv kontra en etablert familie).
5. Hvordan tror du livssituasjonen til hver enkelt vil påvirke om de tar rådene om egenberedskap
6. til følge? (Er det f.eks. forskjell dersom man er student og bor i kollektiv kontra om en er etablert med familie)
7. Hvilken aldersgruppe tror du er mest forberedt, og hvorfor?
8. Av fremtidige hendelser som kan inntreffe, hvilken type hendelse tror du vekker størst bekymring blant innbyggerne i Bergen (f.eks. cyberangrep, ekstremvær, uforutsette hendelser)?

Kommunens beredskap

8. Tror du befolkningen tenker at kommunen kommer til unnsetning og ordner opp dersom krisen inntreffer?
9. Er det korrelasjon mellom folkets egenberedskap og det kommunen har som beredskap? Vil de tre dagene befolkningen skal klare seg selv være nok med tanke på at kommunen får samlet ressurser og er til å sette inn bistand? (eller hadde det vært mer hensiktsmessig for kommunen at egenberedskapen skal dekke fire dager?)
10. I 2019 ble egenberedskapsuka arrangert i uke 44 med formål om å spre budskapet om egenberedskap. Gjorde Bergen kommune noen tiltak i forbindelse med denne kampanjeuken?
11. Har Bergen kommune noen generelle tiltak for å spre og opprettholde søkelyset på egenberedskap?

12. Er det ytterligere informasjon du mener er viktig å belyse, som ikke har kommet frem gjennom de andre spørsmålene?

Vedlegg 5: Informasjon angående intervjuet

Dette intervjuet blir utført i forbindelse med vår masteroppgave i Samfunnssikkerhet ved Universitetet i Stavanger. Oppgaven omhandler temaet egenberedskap, og har som formål å undersøke hvordan innbyggerne i Bergen Kommune forholder seg til egenberedskap sett i lys av DSB's kampanje som ble utgitt i 2018.

Intervjuet er meldt inn til Norsk senter for forskningsdata (NSD), og vi følger deres retningslinjer for oppbevaring av sensitive opplysninger. For å sikre tilstrekkelig validitet og ha mulighet til å gjengi data korrekt, er det ønskelig å benytte opptak under intervjuet. Opptaket vil kun bli benyttet av oss, og så snart det er lyttet til og transkribert vil det bli slettet fra våre enheter.

Anonymitet vil etterstrebes, og navn vil ikke bli nevnt i oppgaven. Dersom det er ønskelig kan du få mulighet til å godkjenne sitat som brukes i oppgaven før den leveres.

Med vennlig hilsen

Ida Bjøntegård Oftedal & Marie Revheim Gestdottir